ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

с пояснениями
и комментариями

ТРАКТАТ МЕГИЛА

ТОМ I

На основе Талмуда
с разъяснениями «Метивта»
издательства «Оз ве-адар»

МОСКОВСКОЕ ИЗДАНИЕ ТАЛМУДА

תלמוד בבלי

מסכת מגילה

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

с пояснениями и комментариями

ТРАКТАТ МЕГИЛА

ТОМ I

ИЗДАТЕЛЬСТВО «КЕИЛАТ МОСКВА»

2018 • תשע"ט

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

с пояснениями и комментариями

ТРАКТАТ МЕГИЛА

ТОМ I

Второе издание

Руководство издательства
Рав Пинхас Гольдшмидт, президент издательства
Рав Моше Лебель, вице-президент издательства
Рав Шимон Швальб, главный редактор издательства
Рав Пинхас Швальб, директор издательства

Раввинский совет издательства
Рав Пинхас Бронфман
Рав Зеев Вайсбейн
Рав Бен-Цион Зильбер
Рав Игаль Полищук

Редакционная коллегия:
рав Шимон Швальб, главный редактор
рав Игаль Полищук, ответственный редактор
Виктория Фридман, главный литературный редактор

Техническая редакция и верстка:
рав Хаим Борух Либерман

Художественное оформление:
рав Яаков Мительман

Переводчики:
рав Меир Мучник
рав Овадия Климовский
рав Александр Лейб Саврасов
рав Элияу Швальб

Научные редакторы:
рав Йосеф Овадия Зарудинский
рав Давид Залкиндер

Адаптаторы:
рав Эльханан Мунк
рав Давид Залкиндер
рав Ицхак Меир Фейт

Литературные редакторы и корректоры:
Виктория Фридман
Анна Рыбак

© ИЗДАТЕЛЬСТВО «КЕИЛАТ МОСКВА»

Москва, Большой Спасоглинищевский пер., 10
E-mail: info@gemara.ru
Интернет сайт: www.gemara.ru

Копирование без официального разрешения издательства запрещено.

Отпечатано в Израиле компанией Tzuf Publishers

JEWISH PUBLISHERS
Издание и распространение еврейских книг
JewishPublishers.com

УЧАСТИЕ В ИЗДАНИИ

Генеральный спонсор

ВЫРАЖАЕМ ОСОБУЮ БЛАГОДАРНОСТЬ ГЕНЕРАЛЬНОМУ СПОНСОРУ ИЗДАНИЯ ТРАКТАТА «МЕГИЛА» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

ГОСПОДИНУ

Борису Иосифовичу Минцу

И ВСЕЙ ЕГО СЕМЬЕ:

Марине Владимировне Минц,
Дмитрию Борисовичу Минцу,
Александру Борисовичу Минцу,
Игорю Борисовичу Минцу,
Елене Борисовне Минц.

Да благословит их Всевышний крепким здоровьем, радостью и счастьем, успехами во всех добрых делах и процветанием!

ЭТО ИЗДАНИЕ ПОСВЯЩАЕТСЯ БАБУШКАМ И ДЕДУШКАМ ГОСПОДИНА

Бориса Иосифовича Минца

СВЕТЛОЙ ПАМЯТИ

Сруля Гершковича Мильтера
ישראל בן הירש (מילטר) ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

Ривы Фраймовны Мильтер
ריבה בת אפריים (מילטר) ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

Самуила Иосифовича Минца
שמואל בן יוסף (מינץ) ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

Раси Залмоновны Минц
רסיה בת זלמן (מינץ) ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

ДА ПРЕБУДУТ ИХ ДУШИ В ГАН ЭДЕНЕ!

ТАЛМУД НА РУССКОМ

отношений и судопроизводства, в пятом — законы Храма, и в шестом — законы ритуальной чистоты. Каждый раздел делится на трактаты, например, трактат Пеа в разделе Зраим, трактат Псахим в разделе Моэд, или трактат Бава кама в разделе Незикин. Трактат делится на главы, а главы — на отдельные мишны.

Работа по завершению Мишны стала важным этапом в институционализации Санедрина и поста наси — главы народа Израиля. Раби Йеуда а-Наси скончался в 224 году, а последние 17 лет жизни, с 207 года, провел в Ципори. Известно также, что Мишна была завершена в 200 году.

Но поскольку Мишна написана очень лаконично и без ссылок на источники, мудрецы Израиля после завершения Мишны составили другие сборники, в которых они собрали традицию Устной Торы, как написал об этом Рамбам:

«Рав составил сборники Сифра и Сифри, чтобы разъяснить и сообщить основы Мишны, а раби Хия составил сборник Тосефта ["дополнение"], объясняющий Мишну. Также раби Ошая и Бар-Капара записывали барайтот ["внешние", то есть не вошедшие в Мишну высказывания танаев], чтобы пояснить сказанное в Мишне, а раби Йоханан, живший в Эрец Исраэль, составил Иерусалимский Талмуд — приблизительно через триста лет после разрушения Храма [что соответствует IV веку н.э.]»

Но в то время главные центры Торы, в основном, уже переместились в Вавилон.

«Равина и Рав Аши, — продолжает Рамбам, — последние мудрецы Талмуда, и именно рав Аши составил Вавилонский Талмуд в стране Шинар [Вавилон], примерно через сто лет после того, как раби Йоханан составил Иерусалимский Талмуд [то есть в V веке н.э.]

А суть обоих Талмудов — в комментировании слов Мишны и объяснении ее глубин, а также в новых постановлениях, выведенных в еврейских религиозных судах после раби Йеуды а-Наси и до составления Талмуда. И из обоих Талмудов, а также из Тосефты, из сборников Сифра и Сифри — из всех них можно выяснить, что запрещено, а что разрешено, что нечисто, а что чисто, кто виноват, а кто невиновен, что кашерно, а что некашерно — как передавал учитель ученику во всех поколениях, начиная с получения Моше Торы на горе Синай».

Вавилонский Талмуд удостоился того, чего не удостоилось ни одно другое сочинение эпохи расцвета Устной Торы: он стал полномочным законодателем, подобным Санедрину, последним авторитетом, которому обязан подчиняться весь еврейский народ, как писал Рамбам в предисловии к Яд а-хазака:

«Таким образом, Равина и рав Аши со своими современниками были последним поколением великих еврейских мудрецов, записывавших Устную Тору, издававших указы и постановления и вводивших обычаи, которые успели распространиться во всем еврейском народе, во всех местах его обитания… Потому что со всем, что записано в Талмуде, со-

Рав Пинхас Гольдшмидт

Главный раввин Москвы
Глава раввинского суда Москвы
Президент Совета раввинов Европы
Президент издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Москва, рош ходеш хешван 5779

Народ Израиля удостоился стать народом, избранным Б-гом для принятия Торы на горе Синай. Но не одна Тора была дана на Синае, а две Торы — Письменная и Устная. Как писал Рамбам в своем предисловии к Яд а-хазака:

«Все заповеди, которые были даны Моше на Синае, были даны с объяснениями, как сказано: "И дам Я тебе эти каменные скрижали, и этот закон, и эту заповедь" (Шмот 24:12). "Закон" — это Письменная Тора, а "заповедь" — это объяснения к ней. И приказано нам выполнять "закон" на основании "заповеди". Эта "заповедь" и есть Устная Тора… А то, что называется "заповедью" — то есть объяснение Торы — [Моше] не записал, но заповедал это старейшинам, и Йеошуа, и всему народу Израиля, как сказано: "Все, что я заповедую вам, — это храните, чтобы выполнять…" (Дварим 13:1). Поэтому ее называют Устной Торой».

Так Устная традиция и передавалась из поколения в поколение через пророков и мудрецов каждого поколения, пока не пришел раби Йеуда а-Наси, живший во II веке н.э., которого также называют «наш Святой Учитель», и не систематизировал ее в единый, цельный и завершенный кодекс. Эта работа началась после разрушения Второго Храма и вобрала в себя освещение множества различных тем. Возникла необходимость — как из-за умножившихся споров, так и из-за трудного, иногда чрезвычайного, положения еврейского народа и опасения, что важные темы и их обсуждения пропадут — собрать весь материал, упорядочить, отредактировать и канонизировать его. Мишна представляет собой упорядоченный сборник обсуждений в Санедрине (еврейском Верховном суде) различных вопросов и окончательных решений по каждому поводу (хотя в некоторых случаях вопросы остались неразрешенными).

Мишна дает возможность проследить ход мыслей членов Санедрина во всех поколениях, в котором основным принципом формулировки законов является попытка навести мосты между древними постановлениями, частично еще со времен Танаха, и изменяющимися обстоятельствами современности. То есть — согласование Закона с реальностью.

Кодекс Мишны делится на основные разделы, которые называются седерами, «порядками». В Мишне есть шесть седеров: Зраим (Посевы), Моэд (Праздники), Нашим (Женщины), Незикин (Ущербы), Кодашим (Святыни) и Таарот (Чистота). В первом из них обсуждаются заповеди, связанные с Землей Израиля, во втором — шабат, праздники и посты, в третьем — семейное право, в четвертом — вопросы имущественных

решения. Книжный шкаф еврея заполнен тысячами книг с комментариями на Талмуд и с объяснениями этих комментариев. Однако простые работники и торговцы, занятые обеспечением себя и своих семей, тоже находили время изучать Талмуд утром и вечером — в одиночку, с особым напевом, или в компании сыновей или внуков. Простолюдины, которые не могли понять сложные темы, были рады послушать урок раввина о рассыпанных по Талмуду поучительных историях, и таким образом они тоже обретали связь с Талмудом — живительной книгой нашего народа.

После Первой мировой войны в мире начали происходить глобальные перемены. Целые общины были сорваны с насиженных мест. Еврейское местечко находилось на пороге распада, а всеобщая секуляризация грозила изменить, в числе прочего, и лицо иудаизма. На фоне этих событий в 1923 году в Вене собрались великие мудрецы еврейского народа и провозгласили программу ежедневного изучения листа Талмуда. Тем самым было достигнуто два результата. Во-первых, теперь, где бы ни оказался еврей, в каждом городе он мог найти группу евреев, изучающих ту же тему, и учиться вместе с ними. Во-вторых, тот, кто каждый день изучал один лист, мог за семь лет завершить изучение всего Вавилонского Талмуда.

Со времен Средневековья народ скитался вместе с Талмудом, переселяясь из одной страны в другую. Постепенно мировым центром изучения Устной Торы сделалась Российская империя. Среди евреев Польши был распространен метод пилпуля (тонкого и отвлеченного логического анализа), а в Литве возникли ешивы по образцу вавилонских ешив, существовавших за тысячу лет до этого. Когда в России к власти пришли коммунисты, а затем Восточная Европа была захвачена нацистами, ешивы были разрушены и изучение Талмуда в этом регионе практически прекратилось.

Несколько лет назад мы посетили Мемориал памяти убитых евреев Европы, расположенный в центре Берлина, рядом с Бранденбургскими воротами. Этот мемориал был воздвигнут немецкими властями в память о шести миллионах евреях, убитых нацистами. Он выглядит как еврейское сефардское кладбище с большими и маленькими лежащими могильными плитами без каких-либо надписей. Когда мемориал, занявший площадь, примерно равную футбольному полю, был завершен, оказалось, что число плит — 2711 — равно числу листов Вавилонского Талмуда. Данный памятник, таким образом, стал мемориалом не только убитым, но и Торе, утерянной в результате разрушения во время Холокоста восточноевропейских центров Торы.

С исчезновением злодейской власти коммунистов тысячи евреев стали возвращаться к своим корням и к изучению Торы. За последние двадцать пять лет усилиями энтузиастов был создан широкий спектр еврейской религиозной литературы на русском языке, что позволило начинающим войти во врата иудаизма и насладиться светом Торы. Однако врата Вавилона гласился весь еврейский народ. И те мудрецы, которые ввели [описанные в нем] обычаи, запреты и постановления или пришли к выводу, что закон требует вести себя так-то,— это все мудрецы Израиля или их большинство. Именно они приняли Устную Традицию полностью, поколение за поколением, начиная от Моше-рабейну».

Однако тот, кто решит, что Талмуд — всего лишь сборник религиозных правил еврейского народа, совершит огромную ошибку. Талмуд — это собрание дискуссий и мнений величайших мудрецов нашего народа по различным вопросам. И эти споры, вопросы и ответы, формулировки проблем и их решения, а также общечеловеческое и научное измерение, которое, как бы походя, вплетается в ткань Талмуда, превращают его в живую душу иудаизма.

Талмуд не написан на иврите, на котором написан Танах, не написан он и на иврите, на котором написана Мишна. Язык Талмуда — еврейский диалект арамейского языка, на котором более тысячи лет говорили евреи Вавилона и Земли Израиля, пока не переселились из Вавилона в Европу.

Изучение Талмуда является частью еврейской сущности. Не кто иной, как Генрих Гейне — еврей, который крестился, чтобы быть принятым в современное ему европейское общество,— назвал Талмуд «еврейским храмом», представляющим основное препятствие для ассимиляции еврея. Между прочим, ту же идею, хотя и в несколько иной в форме, выражает Нацив из Воложина в своем комментарии к Пятикнижию «А-амек давар» (Шмот 34:1). Он говорит, что только благодаря заключенному в Талмуде потенциалу новых открытий, благодаря тому, что любой опытный ученик способен раскрывать этот потенциал, еврейский народ смог выжить в изгнании и даже во тьме изгнания продолжал прояснять алаху.

Это, однако, было известно не только евреям, но и тем, кто желал уничтожить душу еврейского народа. В средневековой Европе христианское духовенство неоднократно требовало от властей сжечь Талмуд — обычно в ходе публичной церемонии, в которой принимали участие разгоряченные массы. Наиболее известное сожжение Талмуда состоялось в 1244 году в Париже, на площади перед мэрией. Тогда сожжение большей части собранных со всей страны рукописей Талмуда фактически уничтожило французскую традицию толкования, созданную сначала Раши, а затем его учениками, составителями Тосафот, положив конец яркому периоду изучения Талмуда во Франции. Подобные сожжения Талмуда явили собой новую главу в истории преследования евреев христианством: это было религиозное преследование, совершаемое не посредством нанесения евреям физического вреда, но посредством поражения их духовных сокровищ, их святых книг.

Талмуд был наследием всего народа, каждого — в соответствии с его уровнем. Мудрецы Торы и законоучители размышляли о нем днем и ночью, открывая все новые и новые законы, формулируя проблемы и находя их

Тогда я выступил с серией статей и интервью в российской прессе, в частности в газете «Известия», чтобы ответить на претензии тех, кто клеветал на Талмуд. Многие подобные претензии были связаны с неправильным и манипулятивным переводом текста Талмуда, который был искажен антисемитами ради своих целей. Авторитетный перевод, выполненный русскоязычными знатоками Талмуда, будет способствовать развенчанию таких мифов и инсинуаций.

Кроме того, важно понимать следующее. Не так давно в России был принят закон, защищающий базовые религиозные тексты от цензуры. Этот закон признает, что к тексту, написанному полторы тысячи лет назад и ставшему всемирным культурным наследием, нельзя применять мерки современной политкорректности.

Каждый человек, приступающий в первый раз к изучению Талмуда, должен знать, что эта книга чрезвычайно глубока и содержит различные и многообразные мнения мудрецов Израиля, живших в разные исторические периоды.

Данное издание Талмуда сопровождается объяснениями и комментариями, которые помогут начинающему ученику разобраться в основных принципах Талмуда и практического закона, прояснят для него все неясные места Талмуда.

Несомненно, это издание станет хорошим подспорьем для многих людей, которые захотят начать изучение Устной Торы еще до того, как выучат святой язык.

Я хотел бы поздравить, благословить и поблагодарить всех тех, кто принял участие в этом грандиозном историческом проекте по выпуску в свет на русском языке трактата Мегила — «блюда», достойного царского стола, где цари, как сказано в трактате Гитин (62а), — это мудрецы Торы.

Прежде всего я бы хотел выразить благодарность и благословить господина Бориса Минца, который взял на себя бремя по финансированию издания трактата Мегила в двух томах. Да будет на то воля Творца, чтобы он смог продолжать свою щедрую и чистосердечную поддержку изучения Торы и тех, кто ею занимается, а также продолжать дела помощи и милосердия!

Хочу также поблагодарить рава Пинхаса Швальба и его брата рава Шимона Швальба, возглавляющих группу уважаемых знатоков Торы, которые занимаются переводом, комментариями и редактированием материала, а также тех, кто проверяет и исправляет эти переводы и комментарии.

Особая благодарность крупнейшим русскоязычным раввинам — членам раввинского совета издательства «Кеилат Москва», которые тщательно следят за тем, чтобы все издаваемые нами книги были самого высокого качества: гаону раву Пинхасу Бронфману, *шлита*, гаону раву Бен-Циону Зильберу, *шлита*, гаону раву Игалю Полищуку, *шлита*, гаону раву Зееву Вайсбейну, *шлита*, и в их первых рядах — гаону раву Моше Лебелю, *шлита*.

Пинхас Гольдшмидт

лонского Талмуда были до сих пор закрыты и заперты перед жаждущими знаний из-за языкового барьера и отсутствия перевода и объяснений на русском языке, которые открыли бы эти врата для всех желающих.

А потому хорошее дело задумал мой добрый друг, господин Владислав Резник, решивший начать проект перевода Вавилонского Талмуда и его объяснений на русский язык. Огромный проект, реализация которого займет многие годы.

Трактат Мишны Авот, вышедший в 2015 году, был с большой радостью принят русскоговорящими евреями, и для многих из них он стал первой еврейской книгой, которую они держали в руках.

В 2016 году вышел в свет русский перевод трактата Макот из Вавилонского Талмуда, в котором обсуждаются законы Торы Израиля о свидетельствах, существенно отличающиеся от законов о свидетельстве в Римском или Британском праве. Этот трактат невелик по объему, но он очень сложен и интересен. Книга была с восторгом принята людьми, говорящими по-русски: и теми, кто изучает Тору, и более широким кругом людей, жаждущих слова Б-га, но пока не понимающих Тору и ее комментарии на языке оригинала. Благодаря этому переводу многие впервые получили возможность проникнуть в сложные темы Талмуда и ощутить чудесный вкус Устной Торы. Во многих городах бывшего СССР образовались группы учащихся, которые пользуются нашим изданием Талмуда, что значительно расширило круг изучающих эту основополагающую книгу иудаизма.

И вот сейчас издательством «Кеилат Москва» выпущен в свет первый из двух томов трактата Мегила из Вавилонского Талмуда с пояснениями и комментариями на русском языке. Уверен, что подобно нашим предыдущим книгам, это издание получит самые лучшие отзывы и будет широко изучаться и в России, и везде, где живут русскоязычные евреи.

Издавая трактаты Талмуда на русском языке, мы не можем не вспомнить события истории российского еврейства, которое не раз подвергалось политическим нападкам из-за определенных текстов Талмуда, которые, на первый взгляд, выглядят неполиткорректно по отношению к неевреям вообще и к христианам в частности. Мы вспоминаем кровавый навет в Киеве в 1912 году, когда суд над евреем Менделем Бейлисом пытались превратить в обвинение всего еврейского наследия, Талмуда и Каббалы. Мой предшественник на посту главного раввина Москвы, рав Яаков Мазе, большой знаток Торы и юрист, был одним из немногих российских раввинов, хорошо владевших русским языком. Поддерживая постоянный контакт с величайшими раввинами поколения, он принял на себя всю силу юдофобских атак и выстоял. И в его заслугу суд оправдал обвиняемого.

В 2005 году антисемиты опять подняли голову, когда мы выпустили русский перевод «Кицур Шулхан Аруха», и представленная в Госдуме партия «Родина» призвала к запрету еврейской общины в России.

следует из стиха (Дварим 6:7): «И повторяй их [эти слова] своим сыновьям». Согласно толкованию Сифри, «сыновья» здесь означает учеников, они названы «сыновьями» наставника, как сказано (Мелахим II 2:3): «И вышли сыновья пророков». Слово же «повторяй» [*ве-шинантам*] означает: выучи слова Торы назубок, так что если кто-то тебя спросит, ты ответишь сразу, без запинки. Это повеление изучать Тору многократно повторено в ней: «И изучайте их» (Дварим 5:1), «чтобы они изучали» (там же 31:12), и в Талмуде тоже содержится много повелений и увещеваний по этому поводу. И, конечно, работа над книгой, что в ваших руках, является выполнением этой важной заповеди, причем обеих ее сторон, обозначенных Рамбамом: и изучения, и обучения.

Для меня как для человека, видевшего «с колыбели», как росли, мужали и набирались знаний люди, которые сегодня достигли высокого уровня в изучении Торы, делятся своими знаниями с другими и из рук которых вышел этот стоивший им многих усилий замечательный труд, представляемый сейчас читателю, говорить об этом чуде и воздавать за него благодарность Всевышнему — особое удовольствие. Об этом сказано (Теилим 105:2): «Говорите обо всех Его чудесах». Это чудо еще раз подтверждает вечность нашей святой Торы, как сказано (Дварим 31:21): «И будет: когда постигнут его многие злоключения и беды, то отзовется эта Песнь пред ними свидетельством, ибо не забудется она из уст его потомства». Раши (там же) комментирует: «Отсюда мы учим, что Тора не забудется народом Израиля».

В первую очередь хочу выразить здесь особую благодарность инициатору и движущей силе этого славного проекта — перевода Талмуда на русский язык — моему другу раву Пинхасу Гольдшмидту, *шлита*. Его великий замысел обретает форму и превращается в реальность.

Глубокая благодарность также господину Борису Минцу, человеку с золотым сердцем, который обеспечил финансирование этого тома, что потребовало немалых затрат.

Отдельная благодарность господину Владиславу Резнику, финансировавшему первые публикации проекта — издания трактатов Авот и Макот. Как Нахшон, он первым «прыгнул в море», продемонстрировав уверенность в проекте, поэтому все, что будет опубликовано в дальнейшем, также является его заслугой.

И последние и теплейшие слова благодарности — редактору проекта раву Шимону Швальбу, человеку одухотворенному, который трудится день и ночь, добиваясь качественности материала, и его брату раву Пинхасу Швальбу, который при всей своей занятости трудами на благо еврейского народа находит время для управления этим важным проектом. От души благодарю весь коллектив талмидей-хахамим, трудившихся над переводом, и всех членов раввинского совета, которые вложили немало труда в проверку материала и консультирование: рава Бен-Циона Зильбера, *шлита*, рава Пинхаса Бронфмана, *шлита*, рава Игаля Полищука, *шлита*, и рава Зеева Вайсбейна, *шлита*.

Да будут все эти люди благословлены, и да удостоятся и дальше способствовать расширению изучения Торы.

Моше Лебель

Рав Моше Лебель

Глава ешивы «Торат хаим»
Духовный руководитель Совета раввинов Европы
Вице-президент издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Иерусалим, хешван 5779

Радостным событием для изучающих Тору стало издание трактата Мегила, впервые переведенного на русский язык группой замечательных знатоков Торы, чья старательность и дарования стали для меня очевидны еще в давние времена их учебы в нашей московской ешиве «Торат хаим». Они много и упорно трудились и наконец принесли нам плоды своих усилий. Как свидетельствуют *талмидей-хахамим*, владеющие русским языком, выполненный ими перевод исключительно точен, так что их работа, несомненно, поможет расширить изучение Торы, сделав его доступным и для тех, кто пока недостаточно понимает язык Гемары в оригинале. Теперь такие люди смогут изучать Тору, вникая в детали и анализируя тонкости и повышая, таким образом, качество изучения, а это очень важно.

В трактате Мегила (3а) написано: сказал рав Йеуда от имени Рава: коэны на службе, и левиты на своем помосте в Храме, и обычные евреи, стоящие при жертвоприношении, прерывают свое служение для того, чтобы идти слушать чтение Мегилы. Отсюда в доме учения Раби вывели правило: прерывать изучение Торы [хотя обычно этого делать нельзя], чтобы идти слушать чтение Мегилы. Комментаторы спрашивают: почему чтение Мегилы считается перерывом в изучении Торы? Ведь Мегила — тоже Тора!

Один из ответов на этот вопрос основан на положении, сформулированном Хазон Ишем, который ввел понятие «*битуль* Тора в отношении качества». [*Битуль* Тора — термин, означающий «оставление», прерывание занятий Торой.— *Пер.*] Согласно этому положению, существуют виды изучения Торы, которые, входя в рамки заповеди изучения Торы, тем не менее содержат в себе аспект *битуль* Тора, поскольку представляют собой уровень более низкий, чем по-настоящему глубокое изучение Торы. Будучи *битуль* Тора в отношении качества изучения Торы, чтение Мегилы, однако, является важной заповедью в отношении *пирсума ниса* [возвещения о чуде], и потому ее выполнение обязательно в Пурим для всех, хотя *алаха* и считает ее *битуль* Тора относительно глубокого изучения Торы.

Разумеется, положение Хазон Иша касается и изучения Торы вообще: чем выше его уровень, тем более качественным выполнением заповеди оно является. Безусловно, те, кто не владеет в должной степени арамейским языком, на котором написана Гемара, выполняют заповедь изучения Торы, даже просто читая ее без полного понимания. Но теперь, с помощью перевода, они смогут значительно повысить качество своей учебы.

Общеизвестно, что изучение Торы — основа нашей религии. На всех этапах истории еврейского народа мудрецы подчеркивали важность этой заповеди. Рамбам пишет в Сефер а-мицвот (мицва 11): эта заповедь велит нам изучать Тору и обучать Торе, это и называется — изучение Торы, как

Изучение Талмуда требует большого труда и истинная традиция нашего народа — дать нашим детям знание святого языка, знание арамейского с детства. Также с детства наш народ обучал детей логике и методам анализа Талмуда. Однако и после всего этого труд над Талмудом остался тяжким трудом. Как же обрести это богатство, обрести причастность к свету Торы, к Всевышнему, тем, кто не получил традиционного образования и воспитания? Безусловно, необходимо желание и готовность на труд. Однако Тот, Кто дал нам Тору, прекрасно знает все наши проблемы, и хочет вернуть нас, опаленную чуждыми огнями русскоязычную общину, к Торе. Именно этим можно объяснить ту великую помощь Всевышнего в восстановлении из пепла русскоязычной религиозной общины и в особенности то, что из нашей среды выросли настоящие знатоки и мудрецы Торы. Именно этим можно объяснить, что замечательные спонсоры, в частности, господин Борис Минц и господин Владислав Резник, проявили интерес к такому замечательному и необходимому проекту — помочь вернуть нашей общине ее былое величие и приобщиться к Торе Всевышнего.

Замысел проекта — облегчить взрослым, думающим и желающим потрудиться вход в мир Вавилонского Талмуда. Очень важно не ограничиваться русским текстом, а на первом этапе повторить несколько раз сам текст Талмуда так, чтобы он стал понятным сам по себе, без перевода. Перевод и разъяснение текста основаны на основополагающем комментарии Раши. Поэтому на следующем этапе нужно постараться разобраться в комментарии Раши.

Над проектом трудился замечательный коллектив, возглавляемый гаоном равом Шимоном Швальбом, *шлита*, выпускником московской ешивы «Торат Хаим» и израильской ешивы «Ор Исроэль». Тот факт, что нашелся такой замечательный коллектив — само по себе является исполнением обещания Творца, что Тора (имеется в виду в особенности Устная Тора) не забудется нашим народом. Я благодарю Всевышнего, удостоившего меня работать над этим важнейшим проектом, в этом замечательном коллективе.

Видится важным рассказать немного о трактате Мегила. Название трактата — «Мегила», а не «Пурим» — можно объяснить и тем, что основная заповедь Пурима — это чтение Мегилат (свитка) Эстер. Он назван просто «Мегила», и, хотя в Танахе содержатся пять *мегилот* (свитков), именно свиток Эстер именуется в Талмуде (Бава батра) Мегилой. От имени Виленского Гаона до нас дошло толкование названия «Мегилат Эстер». Мегила происходит от слова גילוי — гилуй, «открытие», а имя Эстер происходит от корня סתר — «сокрытое». «Мегилат Эстер» означает, таким образом, «раскрытие сокрытого».

В Мегиле много сокрытого. Даже Имя Всевышнего не упоминается в ней явно. Да и вся Мегила — это свидетельство о чуде, сокрытом в рамках законов природы. Это и есть суть чтения Мегилы в Пурим: увидеть самому и поведать другим о чудесном сокрытии правления Всевышнего во тьме периода изгнания.

Изучение Талмуда в целом раскрывает свет Торы, который озаряет наши души. При изучении трактата Мегила к этому добавляется особенный свет раскрытия сокровенных тайн, заключенных в «Мегилат Эстер» — свет постижения целостности Б-жественного правления даже во времена сокрытия Его Лика. В полной мере этот свет раскроется в дни окончательного Избавления. Дай Б-г, чтобы мы удостоились его вскоре, в наши дни!

Игаль Полищук

Раб Игаль Полищук

Глава Фонда поддержки изучения
и распространения Торы «Беерот Ицхак»
Руководитель русскоязычного отделения ешивы «а-Ран»
Ответственный редактор издательства «Тора Лишма»
Главный редактор журнала и издательства «Беерот Ицхак»
Ответственный редактор издательства «Кеилат Москва»
Член раввинского совета издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Иерусалим, хешван 5779

Об изучении Талмуда и трактате Мегила

Вавилонский Талмуд называет себя в трактате Санедрин словом *хошех* — тьма. Необходимо разобраться, что скрыто за этим непонятным самообличением, которое, кроме того, кажется неверным. Наш народ уже более полутора тысяч лет трудится над Вавилонским Талмудом и открывает для себя в нем глубины мудрости, величайшее раскрытие света Торы, радующее и несущее огромную жизненную силу всему нашему народу, который весь светился светом Торы и нес этот свет окружающим народам. Известно большое почтение, с которым относились великие народов мира к истинным мудрецам, к истинным знатокам мудрости Торы — Вавилонского Талмуда. Вроде бы утверждение Талмуда о собственной тьме совершенно непонятно. Однако постараемся объяснить это.

Вся жизненная сила, весь свет, истекающие из Талмуда, источник их — тяжкий труд: разобраться в сложных, внешне противоречивых местах Писания, Мишны, Талмуда. Более об этом труде говорит Талмуд в другом месте трактата Санедрин, что сказанное в Писании (Иов 5:7) אדם לעולם יולד — человек создан для тяжкого труда — имеется в виду труд над Торой. Наши мудрецы, еще предшествующие периоду составления Талмуда, в «Торат коаним» на начало главы Бехукотай (Раши приводит в самом начале этой главы), говорят, что тяжкий труд (не просто чтение!) над Торой — это источник всех благословений. Именно внешняя непонятность — эта та самая тьма Талмуда приводит к тому, что, трудясь над ним, мы раскрываем в нем величайший свет. Корень этого в том, что замысел Творца в небольших, ограниченных текстах приобщить нас к Его Высшему разуму, а для этого необходимо, чтобы мы, не теряя почву естественного разума из-под ног, тяжким трудом сумели выйти из ограничений нашего земного разума, и прилепиться к Высшему разуму Творца, чудесным образом заключенному в лаконичных словах Письменной и Устной Торы.

Труд над Торой основан на одной очевидной для нашего народа основе — вся Тора, Письменная и Устная, переданная нам из поколения в поколение — дана нашему учителю Моше Всевышним. Поэтому она вся — истинна, а кажущиеся нам противоречия, их источник — ограниченность нашего земного разума, которую нам дано преодолеть. Наш разум, его источник — наши Б-жественные души. Когда мы трудимся над Торой, пробуждается этот высший источник нашего разума, и в силу этого дано нам частично постичь Б-жественный разум, заключенный в наших святых книгах.

Раб Бен-Цион Зильбер

Руководитель организации «Толдот Йешурун»
Глава ешивы «Толдот Йешурун»
Член раввинского совета издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Иерусалим, хешван 5779

Талмуд — это книга, на основе которой строится жизнь каждого еврея и еврейского народа в целом. Детали выполнения заповедей, моральные принципы и взгляд Торы на разные вопросы жизни — все исходит из Талмуда. К сожалению, еврейство России было насильно оторвано от этого живого источника. И потому сегодня многим из тех, кто хочет изучать Талмуд, мешает незнание языка Талмуда, форма изложения и т.д.

Слава Б-гу, группа русскоязычных знатоков Торы под руководством гаона рава Игаля Полищука, *шлита,* и гаона рава Шимона Швальба, *шлита,* перевела трактат «Мегила» на русский язык. Была проделана большая работа с тем, чтобы по этой книге мог изучать Талмуд даже человек, совершенно не знакомый с ним прежде. Надеюсь, что эта книга поможет многим войти в великое море Талмуда и научиться плавать в его водах.

В трактате Мегила, среди многих тем, Гемара подробно анализирует отношения между Б-гом и еврейским народом, причины бедствий, обрушивающихся на еврейский народ в галуте, и — что нужно делать для спасения.

Особая благодарность тем добрым евреям Москвы, которые финансировали этот проект. Пусть Б-г пошлет им благословение во всех их делах.

Бен-Цион Зильбер

Раб Пинхас Бронфман

Раввин общины «Ханихей ешивот» в Западном районе Бней-Брака
Раввин общины «Зихрон Меир» в районе Пардес Кац Бней-Брака
Даян раввинского суда «Ханихей ешивот»
Член раввинского совета издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Бней-Брак, элуль 5778

Получив перевод трактата «Мегила» на русский язык с пояснениями и нужными и полезными примечаниями, я испытал глубокую радость. У меня на глазах воплощается в жизнь замысел перевода на русский язык всего Талмуда.

Я хочу поблагодарить и поддержать тех, кто занимается изданием Талмуда на русском языке, всех тех, кто прилагает огромные усилия, добиваясь качественности и точности плода их трудов. Мне уже довелось видеть, с какой радостью русскоязычные евреи приняли трактат «Макот», выпущенный издательством «Кеилат Москва».

Особое благословение всем жертвователям и помощникам в издании Талмуда, которые умножают заслуги общества и приближают людей к Творцу. Да удостоятся они хорошего и благословенного года, благоприятной «записи» и «печати» вместе со всеми праведниками Дома Израиля!

Пинхас Бронфман

Спрашивает гемара: מַאי שְׁנָא — **в чем различие?** דְּאוֹרַיְיתָא דְּלֹא אִזְדַּעְזְעָה — Почему **от** перевода **Торы не сотряслась,** וְאַדְּנְבִיאֵי אִזְדַּעְזְעָה — а **от** перевода **Пророков — сотряслась?** Отвечает гемара: דְּאוֹרַיְיתָא מְיפַרְשָׁא מִלְּתָא — **Тора изложена ясным образом,** и поэтому ее перевод не раскрывает чего-либо сокрытого. В отличие от этого דִּנְבִיאֵי אִיכָּא מִילֵּי דְּמִיפַּרְשָׁן — **в** книгах **Пророков есть вещи, изложенные ясно,** וְאִיכָּא מִילֵּי דְּמִסְתַּתְּמָן — **а есть вещи сокрытые**. Именно на перевод и разъяснение содержащих скрытую информацию отрывков Писания Небеса отозвались тем, что Земля Израиля сотряслась.

Перед этим сказано, что перевод Пророков привел к сотрясению земли; из текста также следует, что в результате перевода Торы земля не содрогалась. То есть, перевод Торы не вызвал негодования Небес.

Возникает вопрос: а что же перевод Талмуда?

Не вдаваясь, в рамках предисловия, в тонкости обсуждения, могу только заметить, что по решению мудрецов Торы, уже существует перевод Талмуда на другие языки — в частности, на английский, что позволяет множеству евреев диаспоры, а также и в самой Эрец Исраэль, преодолеть языковой барьер, приобщиться к этому великому наследию и изучать его.

На мой взгляд, существует очень веская причина переводить Талмуд на русский язык. Ведь на сегодняшний день относительно небольшая часть евреев изучают Тору, еще меньше — Талмуд, тем более с комментариями, а уж в особенности — среди выходцев из бывшего Советского Союза. Поэтому помочь как можно большему числу евреев приблизиться к этому святому и интереснейшему делу — изучению Талмуда — это великая цель!

Я хочу от всего сердца поблагодарить и благословить весь коллектив, участвовавший в осуществлении перевода, и пожелать, чтобы он продолжил и приумножил свою плодотворную деятельность на радость Небесам.

Это важнейший вклад в еврейскую духовную культуру русскоязычных евреев, и таким образом — всего еврейского народа!

С благословением Торы,
Зеев Вайсбейн.

Раб Зеев Вайсбейн

Глава колеля «Нетивот а-хохма»
Раввин русскоязычной религиозной общины города Офаким
Член раввинского совета издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Офаким, элуль 5778

Уважаемые друзья! Вот и снова мы удостоились держать в руках перевод части Вавилонского Талмуда на русский язык. На этот раз — Трактат Мегила. Получив перевод на проверку, я с большим интересом и волнением приступил к его изучению. Должен сказать, что я получил большое удовольствие от стиля и от манеры перевода. Но больше всего — от объема комментариев, от точности и толковости их формулировок, которые дают живую и верную картину изучаемого. И все это ясным и доступным образом. Думаю, такое чувство испытает каждый, кто найдет достаточно времени для изучения этой книги.

Существует известная история про рава Хаима Шмулевича (*зацаль*), который несколько десятков лет тому назад был главой самой крупной в мире ешивы Мир. Когда он ел кушанья, приготовленные его женой, то не был слишком щедр на комплименты, а просто просил добавку — что не оставляло места для сомнений: вкуснее этих блюд для него и быть не может. Таким же образом, мне видится излишним многословно хвалить этот перевод. Скажу только, что изучая эту книгу, я каждый раз с нетерпением ждал, когда же я вернусь к ней снова. А теперь я с нетерпением жду следующих переводов и надеюсь, что в обозримом будущем мы удостоимся видеть весь Шас (Вавилонский Талмуд) переведенным!

Эта книга крайне полезна всем русскоязычным читателям, а также может принести огромную пользу уважаемым раввинам, талмидей хахамим, изучающим Тору аврехим и бахурей ешива, говорящим на русском языке.

В заключение хочу привести фрагмент из книги, который имеет прямое отношение к нашей теме:

От лица всех сотрудников издательства «Кеилат Москва» я хочу поблагодарить господина Бориса Иосифовича Минца, да продлит Всевышний его дни, известного своей благотворительной деятельностью, за то, что он взял на себя ответственность за финансирование работы над изданием двух томов трактата «Мегила» Вавилонского Талмуда.

Отдельная благодарность господину Владиславу Матусовичу Резнику, да продлит Всевышний его дни, который, фактически, основал издательство «Кеилат Москва», профинансировав перевод и издание двух наших первых книг: «Пиркей авот. Собрание комментариев» и трактата «Макот» Вавилонского Талмуда.

Мы глубоко благодарны гаону раву Пинхасу Гольдшмидту, *шлита,*— главному раввину Москвы, главе раввинского суда Москвы, президенту Совета раввинов Европы, президенту издательства «Кеилат Москва». Его мудрость и прозорливость сделали возможным осуществление этого грандиозного проекта.

Мы выражаем искреннюю благодарность гаону раву Моше Лебелю, *шлита,*— главе ешивы «Торат хаим» в Москве, духовному руководителю Совета раввинов Европы, вице-президенту издательства «Кеилат Москва», взявшему на себя нелегкую роль организатора проекта. Именно он воспитал и вырастил, в числе многих русскоязычных религиозных евреев, и тех выпускников ешивы, которые работают сегодня в нашем издательстве.

Нам выпала честь работать с большими мудрецами Торы — членами раввинского совета издательства «Кеилат Москва»: гаоном равом Пинхасом Бронфманом, *шлита,* который является раввином общины «Ханихей ешивот» в Западном районе Бней-Брака и раввином общины «Зихрон Меир» в районе Пардес Кац Бней-Брака, даяном раввинского суда «Ханихей ешивот»; гаоном равом Игалем Полищуком, *шлита,* который возглавляет Фонд «Беерот Ицхак» и руководит русскоязычным отделением ешивы «а-Ран»; гаоном равом Бен-Ционом Зильбером, *шлита,* который руководит организацией «Толдот Йешурун» и возглавляет ешиву «Толдот Йешурун»; гаоном равом Зеевом Вайсбейном, *шлита,* главой колеля «Нетивот а-хохма» и раввином русскоязычной религиозной общины города Офаким. Мы очень благодарны им за поддержку, советы и наставления, за то, что они взяли на себя труд проверить нашу работу, за ценные замечания и поправки.

Отдельная благодарность гаону раву Игалю Полищуку, *шлита,* который,— помимо того, что состоит в раввинском совете издательства и активно участвует в его деятельности,— является также ответственным редактором нашего издательства и детально проверяет выпускаемые нами книги, обеспечивая максимальную точность перевода и объяснений.

И, конечно же, огромная благодарность раву Шимону Швальбу, *шлита,*— главному редактору издательства «Кеилат Москва», долгое время работавшему в издательстве «Оз ве-адар» над изданием Талмуда с пояснениями и комментариями «Метивта». Без его знаний и уникального опыта нам было бы не по силам справиться с той высокой задачей, которую мы поставили перед собой.

Я благодарю Всевышнего за то, что Он даровал мне возможность участвовать в таком большом и важном деле. Пусть Всевышний даст силы и разумение всем членам нашей редакционной коллегии, а наших меценатов благословит материальным достатком и мудростью в его использовании, чтобы вместе мы могли перевести на русский язык весь Вавилонский Талмуд и тем освятить Его великое Имя!

С уважением и благословением,
Пинхас Швальб

Пинхас Швальб

Председатель централизованной религиозной организации ортодоксального иудаизма «Конгресс еврейских религиозных организаций и объединений в России», директор издательства «Кеилат Москва»

בס״ד

Иерусалим, хешван 5779

Слава Всевышнему, удостоившему нас чести работать над переводом на русский язык Вавилонского Талмуда с пояснениями и комментариями. Мы от души надеемся, что этот перевод, с Б-жьей помощью, позволит каждому желающему приблизиться к высшей мудрости, открыв для себя мир Талмуда.

В свое время английский перевод Талмуда с пояснениями и комментариями буквально совершил переворот в англоязычной диаспоре, дав возможность изучать Талмуд сотням тысяч евреев по всему миру.

В двадцатые годы прошлого века была выдвинута идея и началось осуществление программы даф-йоми, предусматривающей изучение одного листа Талмуда ежедневно. По этой программе изучение всего Талмуда завершается в течение семи лет и пяти месяцев. И если в настоящее время сотни тысяч наших собратьев с полным правом регулярно празднуют завершение этого цикла, то во многом именно благодаря тому, что доступный и понятный перевод Талмуда на английский язык позволяет англоязычным евреям принимать участие в этой программе.

Я мечтаю о том, чтобы, с Б-жьей помощью, и у русскоязычных евреев была возможность погрузиться в мир Талмуда и со временем прийти к тому, чтобы изучить все его трактаты. Кто знает: может быть, через несколько десятков лет и в Москве будут собираться тысячи евреев, празднуя очередное окончание цикла изучения Вавилонского Талмуда. Да будет на то воля Всевышнего!

Не имея честолюбивых притязаний, но только ради чистой и истинной Торы мы решились взяться за сложнейшую задачу — передать смысл Талмуда русскоязычному читателю.

Язык Талмуда очень своеобразен, насыщен специфическими оборотами; древний иврит в нем чередуется с арамейским языком, а высказывания мудрецов Мишны и Гемары намеренно лаконичны. Каждый, кто когда-либо изучал Талмуд, знает, какая глубина скрыта в каждом его слове. Неточный перевод всего одного слова может исказить смысл и помешать верному пониманию. Сложность состоит не только в необходимости найти в одном языке адекватные понятия для передачи смысла понятий другого языка, не уходя слишком далеко от их буквального значения,— но и в необходимости найти максимально точную формулировку самой мысли, поскольку, как известно, перевод — это в какой-то степени и комментарий, а это налагает на издателей дополнительную ответственность.

Для того, чтобы свести к минимуму возможные ошибки, мы решили взять за основу «Метивту» — прекрасно себя зарекомендовавшее издание Талмуда с пояснениями и комментариями издательства «Оз ве-адар». Приобретя права на его перевод, мы существенно доработали это издание, адаптировав его для начинающего читателя с помощью лучших сотрудников проекта «Метивта». Материал книги проходил несколько этапов проверки — научными редакторами, главным и ответственным редакторами, членами раввинского совета издательства.

Многоуровневая проверка материала, литературное редактирование текста, целью которого было, сохраняя по мере возможности интонацию Талмуда, передать его содержание ясным и понятным языком, графическое оформление книги, которое требовало безупречного совмещения разноязычных текстов,— все это вылилось в весьма трудоемкий процесс. И я хочу выразить глубокую благодарность нашим переводчикам, редакционной коллегии, графикам за их самоотверженный труд!

Мы старались сделать перевод, с одной стороны, как можно более близким к тексту оригинала (чтобы читатель, который начал изучать язык оригинала, мог сопоставить перевод с оригиналом и понять, что означает каждое слово Талмуда), а с другой — понятным для прочтения и составляющим единое целое с основным пояснением. Примечания в сносках содержат расширения к пояснениям; вопросы, которые могут (или должны) возникнуть у внимательного ученика, и ответы на них; указания на источники; общую информацию, которая позволяет понять контекст вопроса. Если в примечаниях приводятся комментарии, дополнительные к комментариям Раши, это делается не с тем, чтобы представить читателю спектр различных мнений, а лишь с тем, чтобы основное понимание вопроса раскрылось полнее. Список авторов используемых комментариев приведен в конце книги.

Слова и термины, не имеющие точного аналога в русском языке, оставлены без перевода, даны курсивом и пояснены в примечаниях. Основные термины пояснены в словаре в конце книги.

Каждая страница перевода с пояснениями помещена против оригинальной страницы Талмуда. Главы поколения придают большое значение именно такому формату изданий Талмуда с пояснениями, поскольку это побуждает человека изучать сам оригинал, все реже прибегая за помощью к странице пояснений.

Одной оригинальной странице Талмуда соответствуют несколько страниц пояснения, поэтому одна и та же страница Талмуда повторяется на нескольких разворотах. На каждом развороте анализируемый в пояснениях отрывок Талмуда помечен сбоку вертикальной чертой серого цвета.

Мы благодарим и благословляем инициатора проекта ***гаона* рава Пинхаса Гольдшмидта,** *шлита*, раввина и главу раввинского суда Москвы, президента Совета раввинов Европы, президента издательства «Кеилат Москва».

Мы глубоко благодарны господину **Борису Минцу,** да продлятся его годы, который возложил на свои плечи финансирование издания трактата Мегила в двух томах. Да будет воля Небес, чтобы успех сопровождал все его дела и начинания и чтобы он всегда имел возможность реализовать необычайную щедрость его сердца во благо всего народа.

Отдельная благодарность господину **Владиславу Резнику,** да продлятся его годы, финансировавшему издание трактатов Авот и Макот; его заслугами основано издательство и сформирована система работы, что подготовило путь для издания последующих трактатов.

Мы выражаем искреннюю благодарность ***гаону* раву Моше Лебелю,** *шлита,* главе ешивы «Торат хаим», вице-президенту издательства, воспитавшему целую плеяду знатоков Торы, многие из которых стали членами нашей команды, и прилагающему все усилия для успеха проекта, а также членам раввинского совета издательства: ***гаону* раву Игалю Полищуку,** *шлита*, ***гаону* раву Бенциону Зильберу,** *шлита*, ***гаону* раву Пинхасу Бронфману,** *шлита*, ***гаону* раву Зееву Вайсбену,** *шлита*, взявшим на себя важную задачу — контролировать работу над проектом, обеспечивая ее соответствие правилам передачи Устной Традиции.

Мы благодарим также ***гаона* рава Йеошуа Лайфера,** *шлита*, президента издательства «Оз ве-адар», и ***гаона* рава Менахема Менделя Поморанца,** *шлита*, главного редактора издательства «Оз ве-адар», за неоценимую помощь и участие. И, наконец, мы благодарим и благословляем всех сотрудников издательства «Кеилат Москва», самоотверженная работа которых — решающий фактор успеха издания.

Наши глаза устремлены к Небесам в мольбе и надежде, что помощь Небес, которая сопутствовала нам при работе над изданными трактатами, будет сопровождать нас и далее и Всевышний удостоит нас высокой чести в качестве посланцев общины продолжить и завершить этот великий проект.

Шимон Швальб

От редакции

С волнением и радостью представляем читателям второй переведенный нами на русский язык трактат Вавилонского Талмуда.

Задавшись целью перевести Талмуд и размышляя о принципах осуществления этой идеи, мы должны были прежде всего найти решение основного рабочего вопроса — вопроса о формате издания. Он предполагал несколько возможностей: перевод оригинала без каких-либо дополнений, ввод в текст оригинала связок и пояснений и, наконец, создание основательного комментария.

Суть Талмуда — анализ положений Устной Торы. Простое чтение его текста, пусть даже при этом возникает какое-то понимание,— занятие малополезное. Едва ли можно даже назвать его ознакомлением с Талмудом. Талмуд записан чрезвычайно сжато; его язык имеет свои коды и правила прочтения; его логические выкладки нередко опускают отдельные звенья, очевидные для знатока; зачастую его текст рассчитан на глубокое знакомство с темами, освещенными в других местах Талмуда или в Пятикнижии. Самостоятельное понимание незнакомого талмудического текста возможно только после долгого предшествующего изучения Талмуда под руководством опытного учителя. Только тогда изучающий способен самостоятельно разобраться, о чем говорит новый для него отрывок, как сказанное согласуется с уже известным материалом, какие вопросы следует здесь поставить и где искать ответы на них.

Стремясь по-настоящему помочь желающим учить Устную Тору по первоисточнику — Талмуду, мы пришли к решению, что перевод Талмуда должен быть сопровожден основательным пояснением.

Существует множество комментариев к Талмуду, записанных величайшими мудрецами еврейского народа последнего тысячелетия. Вопрос о том, какой из комментариев является основным, решен предыдущими поколениями: основной комментарий к *пшату* (базовому пониманию) Талмуда — комментарий Раши. Естественно, что и в нашем издании *пшат* разъясняется по Раши, и это обстоятельство в каждом отдельном случае не оговаривается. В тех местах, где требовалось дополнительное пояснение, оно строилось на основе других классических комментариев, анализирующих тот или иной затруднительный момент. В таких местах дается ссылка на источник.

Одна из основных установок издания — в пояснениях опираться исключительно на классические комментарии. Однако часто эти комментарии, записанные предельно лаконично, требуют дополнительных разъяснений, и эти разъяснения носят уже, так сказать, «авторский» характер. Они составлены нами, и их уровень ограничен нашим пониманием.

Во избежание смысловых ошибок материал книги проходил многоэтапную проверку. Заключительная проверка была выполнена известным знатоком Торы *гаоном* равом Игалем Полищуком, *шлита*.

Несмотря на все приложенные усилия, мы не претендуем на безукоризненность работы, слишком хорошо сознавая сложность задачи и пределы своих возможностей.

При работе над книгой использовалась «Метивта» — издание Талмуда с пояснениями на иврите, выпущенное издательством «Оз ве-адар», имеющее структуру, аналогичную избранной нами, и уже многие годы занимающее почетное место среди книг — пособий по Талмуду. Речь, однако, идет не о переводе издания «Метивта», но об использовании его материала. Лучшие авторы и научные редакторы «Метивты», сегодня — члены нашего издательского коллектива, проделали существенную работу по ее адаптации и улучшению, готовя ее для издания на русском языке. Кроме самого текста «Метивты», использовался и опыт ее издателей, выработавших ценные приемы и принципы работы над изданием такого рода.

Текст книги состоит из четырех частей: (1) оригинальный текст Талмуда на иврите, (2) перевод оригинала на русский язык, (3) основное пояснение, (4) примечания в сносках. Перевод Талмуда выделен жирным шрифтом; основное пояснение в виде связки между словами Талмуда дано обычным шрифтом и интегрировано в текст перевода. При чтении важно различать, где слова Талмуда, а где — пояснения, и стараться понять, как пояснения вытекают из первоисточника.

Предисловие

Мегила (Свиток), трактат из раздела Моэд (Праздники), посвящен законам чтения Мегилат Эстер и другим законам Пурима. События, которые описаны в Мегилат Эстер и в память о которых установлен праздник Пурим, происходят в период вавилонского изгнания, спустя несколько десятилетий после разрушения Первого храма. Евреям угрожает геноцид: амалекитянин Аман, лютый враг еврейского народа, становится наиболее влиятельным сановником при дворе царя Ахашвероша и добивается указа о полном истреблении евреев и разграблении их имущества. Указ рассылается во все сто двадцать семь стран империи Ахашвероша, где у евреев имеется немало ненавистников, которых не надо упрашивать привести приговор в исполнение: они только и ждут наступления тринадцатого адара — дня, назначенного для расправы. Евреи понимают, что истинной причиной беды является не что иное, как их грехи, и откликаются глубоким раскаянием, постом и молитвами. И обстоятельства меняются. Отдельные звенья предшествующих и последующих событий, в центре которых стоят Эстер и Мордехай, выстраиваются в единую цепочку спасения. Амана вешают, указ об истреблении евреев нейтрализован указом, разрешающим евреям противостоять врагам; во всей империи отношение к евреям меняется от пренебрежения к глубокому почитанию.

Пророки и мудрецы того поколения установили заповедь о ежегодном праздновании Пурима и чтении Мегилат Эстер, чтобы благодарить и прославлять этим Всевышнего и чтобы поведать будущим поколениям о незыблемости заверения Торы (Дварим 4:7): «Ибо кто есть такой великий народ, к которому Б-г был бы близок, как Г-сподь, наш Б-г, [близок к нам всякий раз], когда бы мы ни воззвали к Нему».

Трактат Мегила состоит из четырех глав.

Первая глава, в первой и большей своей части, посвящена вопросу о дате чтения Мегилы и зависимости этой даты от типа населенного пункта. В ней упоминаются также остальные заповеди и законы Пурима: подарки бедным, посылание кушаний, праздничная трапеза, веселье и запрет поститься и скорбеть. Существенное место в этой части главы отведено темам, не связанным с общей темой трактата. Вторая часть главы посвящена пояснениям и толкованиям стихов Мегилат Эстер.

Вторая глава продолжает рассмотрение законов чтения Мегилы и занимается такими вопросами, как допустимые способы чтения Мегилы [чтение наизусть, чтение на других языках и др.], законы написания свитка, определение лиц, на которых распространяется заповедь чтения, и времени суток, когда читают Мегилу.

Третья глава завершает рассмотрение законов чтения Мегилы и переходит к обсуждению законов общественного чтения Торы и других законов, касающихся порядка общественных молитв.

Четвертая глава разбирает законы обращения с местами и предметами служения [синагогами, их утварью, свитками Торы и др.], а затем возвращается к теме общественного чтения Торы, поясняя, какие отрывки Торы читают в те или иные дни.

ТРАКТАТ МЕГИЛА

ГЛАВА ПЕРВАЯ

מסורת הש"ס עם הוספות

א) יבמות יג:, ב) [עי' תוס' זבחים פט. ד"ה מנלן וכו' מה שהקשו בסוגיא דהכא והניחו בקושיא], ג) [לקמן דף ד. יט.], ד) מו"ק ג: גיטין לו. עדיות פ"א מ"ה ע"ז לו., ה) [יבמות יג:], ו) [לקמן ד:], ז) תענית יד: ע"ש ועיין תוספתא דפרקין ה"ג, ח) לקמן ד: ע"ש, ט) [ועי' רש"י בכורות ל. ד"ה תיתי].

גליון הש"ס

גמ' מתני' אלא שהכפרים כו'. עיין מדרש תנחומא פרשת בראשית פי' מדש בהאי דיני הכניסה: שם ולא יעבור כתיב. לקמן דף ה ע"א:

תורה אור השלם

א) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ב) קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כז]

ג) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: [אסתר ט, כא-כב]

ליקוטי רש"י

אנשי כנה"ג. חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם [ב"ב טו.]. ר"ע סתימתאה. קרי כל מי שראה רבי דבריו במקומות הרבה ושנאן במשנה סתם [עירובין לח:]. הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא [כתובות קא:]. ורובא דסתמי אליבא דר"ע דסתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה וכולהו אליבא דרבי עקיבא [חולין לג:]. יש מפרשים [להכי קרי ליה] רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (פו.) סתם משנה רבי מאיר סתם ברייתא רבי נתן וכולהו אליבא דרבי עקיבא ולאו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחם סתימתאה רבי שמעון סתימתאה אלא רוב משניות איכא בהש"ס סתומות אליבא דר' עקיבא [בכורות ל. ע"ש במסוה"ש].

הגהות וציונים

מגילה

נקראת א) בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר א כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו ב כפרים ועיירות גדולות א) קורין בי"ד ג אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש ב) כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ג) וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ'** מגילה נקראת בי"א ד) מנלן ג) מנלן כדבעינן למימר לקמן ה) חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון ה) אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן ד) אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא ה) אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא א) לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם ו) האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה ו) זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר ז) רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ז) ב) ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא ג) כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה ז) ה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין ח) בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

מגילה נקראת בי"א וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה, ולקמן מפרש ואזיל: לא פחות ולא יותר. לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: מימות יהושע. בגמ' מפרש לה ט): אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל, תו היכי משכחת י"א י"ב י"ג, אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה, יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה, שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט י), לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב"ק דף פב.), והכפרים אינן בקיאין לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, ולא הטריחום חכמים להתאחר כ) ולבא ביום י"ד, ופעמים שיום הכניסה בי"ג ל) ופעמים שהוא בי"א: חל ארבעה עשר להיות בערב שבת עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום. שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו מ), וא"ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ט"ו ואמר קרא ולא יעבור: חל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה. דהוה ליה י"א, וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו, דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן ת): **גמ'** ה"ג מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו'. והכי פירושא, מנלן די"א וי"ב וי"ג חזו לקרייה, די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא, וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה, האי לאו מובה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: כדי שיספקו. שיהו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות: אנן הכי קאמרינן. אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: מכדי. מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים, על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולהו הני זימני תיקון ונתנו רשות לקרות: דאי סלקא דעתך. י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: היכי אתו רבנן. דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים, בתמיה: אלא פשיטא אינהו תקון. וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר, היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: לגופיה. לי"ד וט"ו המפורשין בספר: לימא קרא. את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע נ) בזמן המפורש להם: ואכתי מיבעי ליה. האי דנקט זמנים ס) לשון רבים: זמנו. של מוקפין לאו כזמנו של פרזים, דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן, אי בעו ליקרו בארביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר: זמניהם דומיא דזמנם. רבותא דדרשינן לקרא לייתורא דיו"ד וה"א דומיא לעיקר הזמן דנפקא לן מזמנם הוא, דקא מרבה דומיא דידהו: זמן קהלה לכל היא. הכל נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר, הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה, דעיקר הנס בו היה: ימים כימים. לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו, וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו, מאי כימים לרבות שנים אחרות כדוגמתן: לדורות הוא דכתיב. להכי שייך לישנא דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם, הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: זו דברי ר' עקיבא. הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה: סתימתאה. הרבה סתם משנה סתם ר' שהן דברי ר' עקיבא, וי"מ סתימתאה כל הסתומין תלמידיו היו, כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתימתאי אליבא דר' עקיבא, אך קשה בעיני לפרש כן, שמצינו בכמה מקומות בש"ס ע) ר"א בר' יוסי סתימתאי רבי מנחם בר רבי יוסי סתימתאי לקמן בפרק בני העיר (דף כו.) ט): אימתי. הקילו חכמים על הכפרים: בזמן שהשנים כתיקנן. שהשנים מתעברות על פי בית דין, והחדשים המקודשין פ) בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין: כששרויין על אדמתם. והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל: אבל בזמן הזה. שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אלגס, הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשארו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח, ואם תקדים קריאתה יטעו פסח לסוף שלשים יום של קריאה, ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח: בזמן הזה נמי איתא להא תקנתא. דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני' דמקדימין: אלא לאו אליבא דרבנן. צ) דהוו מקמי ר"ע אמרה: מיהא קרינן. אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנם זמניהם: איכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה. ולא גרסינן להאי לישנא דדריש זמן זמנם זמניהם, דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה, אלא שהסתמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה: קשיא דר"י. דהא ברייתא דלעיל אדר' יהודה דמתני' כדמפרש ואזיל: ואוקי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א:
ב ב מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:
ג ג מיי' שם הלכה ו ז סמג שם:
ד ד מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ב:
ה ה מיי' פ"א מהל' מגיל' הלכה ט:

רבינו חננאל

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר. והא לא כתב קרא אלא בי"ד ובט"ו והני כולהו מנא לן. ואמרינן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי"א ובי"ב ובי"ג **פי' יום הכניסה.** יום ב' ויום ה' נקרא יום הכניסה מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכים כדי שיתפללו בצבור ויקראו בס"ת. וביום שנכנסין מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים ואם חל יום י"ד ביום ג' התירו לכפרים לקרוא המגילה ביום ב' שהוא י"ג לחדש. ואם חל להיות י"ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב' שהוא י"ב לחדש. ואם חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום ה' שהוא י"א לחדש. **הקילו עליהן מפני שמספיקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים.** ואם יכנסו ביום ג' או ביום ד' מפני קריאת המגילה אינן יכולין לבוא ביום ה' שהוא יום הכניסה וכן דרך זו השמועה. **ואקשינן ואיך הקילו חכמים ועקרו י"ד ויום ט"ו** שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותקנו הם י"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו'. **ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה** כי אנשי כנסת [הגדולה] תקנום. מדכתיב לקיים את (דברי) [ימי] הפורים האלה בזמניהם ולא כתיב זמן או זמנם דמשמע זמנם של פרזים לא הוא זמן של בן כרך אלא כתיב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להן חכמים. והן י"א וי"ב ב' ימים כנגד י"ד וט"ו. אבל י"ג לא צריך קרא לרבויי דהוא זמן קהלה לכל. ולא יתכן לומר ט"ז וי"ז דכתיב ולא יעבור. כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט"ו ושמואל בר נחמני דייק מכימים לרבות י"א וי"ב כו'. ואידך כימים לדורות הוא דכתיב כלומר כמו הימים אשר נחו בהם עשו אותם נמי פורים. **א"ר יוחנן משנה זו מגילה נקראת** בי"א בי"ב כו' שנעשית סתומה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה והן י"ד וט"ו בלבד. ואותבינן עלה מהא דתניא א"ר יהודה אימתי קורין בי"א בי"ב ובי"ג בזמן שהשנים כתקנן. כלומר בזמן שאין שם שמד להתבלבל חשבון השנים. וישראל שרוין על אדמתם. אבל עתה אע"פ שבזמן הזה השנים כתיקנן הואיל ומסתכלין בה אין קורין

א] בכת"י ובכמה ראשונים הגירסא (במקום "כפרים ועיירות גדולות") **ושאין מוקפין חומה מימות יב"נ**, ולשון יפה הוא ונראה שכן היה לפני רש"י (דק"ס): **ב]** בכת"י ובמשניות דפו"י **בערב** שבת: **ג]** גי' כמה ראשונים ח"ל בשבת כפרים **מקדימין** ליום הכניסה **ועיירות גדולות קורין בע"ש** ומוקפות חומה למחר (עי' מאירי, ריטב"א, רשב"א), ועי' חשק שלמה: **ד]** תיבות "מגילה נקראת בי"א" ליתא בכת"י (ועי' רש"י): **ה]** בכת"י נוסף **הוא** דתקון ותו **לא היכי** אתו וכו': **ו]** בכת"י נוסף **חכמים** (וכ"ה ביבמות): **ז]** [גי' רי"ף ואימא **תריסר ותליסר י"ג זמן** כו' וגי' רא"ש **א"ר שמואל בר יצחק י"ג זמן** כו'] (גליון), וכ"ה בכת"י, וליתא להלן התיבות "ה"נ י"ג זמן וכו' לרבויי" וכ"ה ישר מאד (דק"ס): **ח]** יש גורסין הואיל **ומסתכנין** בה (רי"ף עי"ש ובמלחמות), ועי' הגי' במדרש תנחומא בראשית ג: **ט]** ברש"י שברי"ף נוסף וה"ה **נמי** דהוה **מצי למינקט מימות משה אלא לפי שיהושע הנחיל את הארץ ונקראו הנחלות על ידו לא נקט משה**: **י]** בתורי"ד נוסף **ולקריאת התורה** (עיי"ש): **כ]** ברש"י שברי"ף ובתורי"ד חכמים **לחזור** ולבא: **ל]** יש להוסיף **ופעמים שהוא בי"ב** (חלופי גירסאות), וכ"ה בדפו"ר ונשמט בשגגה (דק"ס): **מ]** בכת"י נוסף **נמי**: **נ]** צ"ל **זמניהם** (באה"מ): **ס]** בכת"י ובדפו"י **בתלמוד**, ובדפוסים המאוחרים שינו מפני הצענזור **בש"ס** (וכמו שעשו כן בכל הש"ס), ומזה נשתבש אח"כ לתיבת "בשם" (דק"ס), ועי' רש"ש: **ע]** צ"ל ר"א בר' **שמעון**, והוא בחולין ל ע"א בכורות נא ע"ב. אבל על ר"א בר' יוסי לא אשכחן (מהר"ץ חיות חולין שם): **פ]** בכת"י **מקודשין** בב"ד **וב"ד** שולחין: **צ]** בכת"י ודפו"ר אלא לאו **רבנן** דהוו וכו' **אמרוה** (ועי' מהרש"א):

Мишна

Мишна перечисляет даты, установленные мудрецами для чтения Мегилы [Свитка Эстер].

מְגִילָּה נִקְרֵאת — Мегилу читают בְּאַחַד עָשָׂר בִּשְׁנֵים עָשָׂר בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר — одиннадцатого адара, или **двенадцатого,** или **тринадцатого,** или **четырнадцатого,** или **пятнадцатого, לֹא פָּחוֹת** — но никак **не ранее** одиннадцатого числа месяца адар **וְלֹא יוֹתֵר — и не позднее** пятнадцатого.

Мишна поясняет: **כְּרַכִּין הַמּוּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן** — жители **больших городов, окруженных стеной со времен Йеошуа бин Нуна, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר — читают** Мегилу **пятнадцатого** адара, **כְּפָרִים וַעֲיָירוֹת גְּדוֹלוֹת** — жители **деревень и крупных поселков**[1] **קוֹרִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר — читают четырнадцатого**[2]**. אֶלָּא שֶׁהַכְּפָרִים — Однако** жители **деревень** иногда **מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה — переносят** чтение Мегилы **на «день схода»** [понедельник либо четверг], **предшествующий** Пуриму[3], так что в зависимости от даты, на которую он выпадает, иногда они читают одиннадцатого, иногда — двенадцатого или тринадцатого адара.

1. В отношении законов Пурима населенные пункты разделяются на три категории: 1) города, окруженные стеной во времена Йеошуа бин Нуна [то есть в эпоху вступления евреев в Землю Израиля]; часто употребляемое название — большой город [*крах*]; 2) обычные населенные пункты [не окруженные стеной со времен Йеошуа бин Нуна, но и не деревни]; в нашей мишне их называют крупными поселками, чтобы отличить от деревень, в других текстах — городами; 3) деревни [критерии деревни определяются далее (5a)].

2. Пурим — единственный праздник, у которого нет единой для всех евреев даты. Комментаторы (Ран ד"ה ויש, Рамбан ד"ה אני תמה כאן שאלה) объясняют это так: сначала евреи праздновали победу над врагом по собственной инициативе (Эстер 9:17–18), и лишь затем мудрецы узаконили народное начинание и придали ему статус заповеди (там, 20–23). В Шушане, столице Персидской империи, евреи завершили войну четырнадцатого адара и устроили празднование пятнадцатого, а во всех остальных местах завершили войну тринадцатого адара и устроили празднование четырнадцатого. Устанавливая праздник, мудрецы определили его дату в соответствии с тем, что люди уже начали делать: для всех городов — четырнадцатого, а для Шушана — пятнадцатого. Поскольку Шушан являлся центром пуримских событий, мудрецы распространили закон, касающийся Шушана, на другие важные города, а именно: на города, окруженные стеной со времен Йеошуа бин Нуна.

Как видим, критерием, определяющим статус города, служит его состояние во времена Йеошуа бин Нуна. Комментаторы объясняют на основе сказанного в Иерусалимском талмуде (1:1): так постановили из уважения к достоинству Земли Израиля. Во времена Ахашвероша страна была разрушена, и, если бы мудрецы, разделяя города на окруженные стеной и не имеющие стены, ориентировались на состояние населенных пунктов во времена Ахашвероша, большинство городов Земли Израиля получили бы статус городов без стены, а это — унижение для Земли Израиля. Поэтому постановили, что статус города будет определяться его состоянием во времена Йеошуа бин Нуна [эпоха, когда евреи вступили в Землю Израиля]. Город, который был окружен стеной в то время, получает особый статус, даже если в настоящий момент стены у него нет. [Следует отметить, что разделение городов на окруженные и не окруженные стеной, а также определение статуса в зависимости от состояния города в эпоху Йеошуа бин Нуна не являются нововведением: и то, и другое присутствует в некоторых законах Торы, например, в законах о выкупе домов и об отсылке *мецораим*.]

3. Эзра, возглавивший народ на Земле Израиля после возвращения из вавилонского изгнания, назначил днями судебных заседаний в каждом городе понедельник и четверг. Поэтому жители деревень, когда им требовалось в суд [*бейт-дин*], приезжали в город именно в эти дни. Учитывая, что, как правило, жители деревень не умели читать Мегилу и, чтобы слушать ее чтение, также должны были приезжать в город, мудрецы решили не утруждать их двойной поездкой, разрешив читать Свиток в ближайший перед Пуримом день схода, когда сельчане находятся в городе (Раши; объяснения других *ришоним* приводятся ниже, 3б, сноска 33). [Более подробно причины этого послабления мудрецов обсуждаются в гемаре (2a, 4a-б).]

מגילה

מגילה נקראת בי״א וכו׳. פעמים בזה ופעמים בזה, ולקמן מפרש ומאי: **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי״ז ולא יותר מט״ו: **מימות יהושע.** בגמ׳ מפרש לה[מ]: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.** כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט״ו ושאין מוקפין קורין בי״ד הרי הכל בגלל, תו היכי משכחת ר״ש ר״ג, אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדיים קריאתה ליום הכניסה, יום שני בשבת שלפני י״ד לו חמישי בשבת שהוא יום כניסה, שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפטי[ן], כפי שבתי דיינין יושבין בעיירות בשני וחמישי בתקנת עזרא (כ״ק דף כא.), והכפרים אינן בקיאין לקרות וצריכין איקרא״ה להם אחד מבני העיר, ולא הטריחום חכמים להתאחר[ם] ולבא ביום י״ד, ופעמים שיום הכניסה בי״ג[ט] ופעמים שהוא בי״ח: **הלי ארבעה עשר להיות בערב שבת עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום.** שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו[מ], ואי״ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ט״ו ואמר קרא ולא יעבור: **הלי להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה.** דהוה ליה י״ח, ועופי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו, דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן[מ]: **גמ׳.** ה״ג **מנלן דבעינן למימר לקמן וכו׳.** והכי פירושא, מנלן די״ד וי״ג וי״ג מזו לקרייה, די״ד וט״ו הוא דכתיב בקרא, וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה, הא לאו תומה היא אלא הכמים הקילו עליהן לדבעינן למימר לקמן: **כדי שיספקו.** שיהו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות: **אגן הכי קאמרינן.** אגן דמיעבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: **מבדי.** מדהקילו חכמים על הכפרים להקדיים, על כרחך אגב כונסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה הוצרכו חכמים לתקן זמני תיקון ונתנו רשות לקרוא: **דאי מלקא דעתך.** י״ד וט״ו תקון הכמונין בתגילה ותו לא: **היכי אתו רבנן.** דבתמייהו ועקרו תקנת הקדיים, **ומתיהו** לתקדיים, בתמיה: **אלא פשיטא אינהו הקון.** וכיון דאינהו תקון, ולאי למזיהו בתגילת אסתר, היינו דמיעבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: **לגופיה.** נ״ל וט״ו המפורשין בספר: **ליטא קרא.** אם יתי הפורים אלה בזמן דמשמע[מ] בזמן המפורש להם: **ואבתי מיבעי ליה.** הלי דנקטו זמניס[מ] לשון רבים: **זמנו.** של מוקפין לאו דמומו של כפרים, ולאי כתוב בזמן הוה מבמע זמן אחד לשניהן, אי בעו ליקרו בהדיסר ולאי בעו ליקרו

Мишна разъясняет, в каких случаях чтение Мегилы выпадает на каждую из перечисленных дат. **כֵּיצַד — Каким образом?** **חָל לִהְיוֹת אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּשֵׁנִי** — Если **четырнадцатое** адара **приходится на понедельник,** **כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת** — жители **деревень и крупных поселков** **קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם** — **читают в сам этот день,** так как он также и день схода, **וּמוּקָפוֹת חוֹמָה לְמָחָר** — **а** жители городов, **окруженных стеной,** читают **назавтра,** пятнадцатого адара.

חָל לִהְיוֹת בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בָּרְבִיעִי, **כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה** — жители **деревень переносят** чтение Мегилы **на день схода, предшествующий** Пуриму,— понедельник, двенадцатое либо тринадцатое адара; **וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת** — жители **крупных поселков** **קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם** — **читают в сам этот день** — четырнадцатого адара, **וּמוּקָפוֹת חוֹמָה** — а жители городов, **окруженных стеной,** читают **לְמָחָר** — **назавтра,** пятнадцатого адара.

חָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי, **כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת** — Если четырнадцатое адара **приходится на четверг,** **כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת** — жители **деревень и крупных поселков** **קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם** — **читают в сам этот день,** так как он также и день схода, **וּמוּקָפוֹת חוֹמָה לְמָחָר** — **а** жители городов, **окруженных стеной,** читают **назавтра,** пятнадцатого адара.

חָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת [пятницу], **כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה** — жители **деревень переносят** чтение Мегилы **на день схода, предшествующий** Пуриму,— на четверг, тринадцатое адара; **וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת וּמוּקָפוֹת חוֹמָה** — **а** жители **крупных поселков и** городов, **окруженных стеной,** **קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם** — **читают в сам этот день** — четырнадцатого адара. Города, окруженные стеной, в этом случае читают на день раньше, чем обычно, так как Мегилу не читают в шабат[4].

חָל לִהְיוֹת בַּשַׁّבָּת — Если четырнадцатое адара **приходится на шабат** [когда чтение Мегилы запрещено], **מַקְדִּימִין וְקוֹרִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה** — **כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת** — жители **деревень и крупных поселков** **переносят чтение** Мегилы **на день схода, предшествующий** Пуриму,— на четверг, двенадцатое адара[5], **וּמוּקָפוֹת חוֹמָה** — **а** жители городов, **окруженных стеной,** **לְמָחָר** — читают **назавтра** после шабата, пятнадцатого адара, как им и положено.

חָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — А если четырнадцатое адара **приходится на** следующий **после субботы** день, **מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה** — жители **деревень** **переносят** чтение Мегилы **на день схода, предшествующий** Пуриму,— на четверг, одиннадцатое адара, **וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת** — жители **крупных поселков** **קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם** — **читают в сам этот день,** **וּמוּקָפוֹת חוֹמָה לְמָחָר** — **а** жители городов, **окруженных стеной,** — **назавтра,** пятнадцатого адара.

Итак, мишна разъясняет, что чтение Мегилы может выпасть на любую из дат в диапазоне от одиннадцатого до пятнадцатого адара, но никак не на другие дни.

---

4. Мудрецы запретили читать Мегилу в шабат из опасения, что человек, который не умеет ее читать, пойдет со свитком в руках к тому, кто может его научить, и перенесет свиток по «владению многих» [*решут а-рабим*], что является нарушением шабата [так объясняет гемара ниже, 4б]. Поэтому, когда пятнадцатое адара выпадает на шабат, жители городов, окруженных стеной, читают Мегилу в пятницу, четырнадцатого адара: в шабат, как говорилось, читать запрещено, а читать после шабата, т.е. после пятнадцатого адара, также невозможно, потому что написано (Эстер 9:27): «Установили иудеи, и приняли на себя… и не преступят: из года в год соблюдать эти два дня [четырнадцатое и пятнадцатое адара]…». Словосочетание «не преступят» гемара ниже толкует как «не перенесут на более поздний срок», из чего следует, что нельзя читать Мегилу позднее пятнадцатого адара.

5. Поскольку жители поселков в данном случае и так не читают в обычное для них время, мудрецы постановили, чтобы они читали в тот же день, когда и жители деревень, а не в канун шабата (гемара далее, 4б). [Отложить чтение на пятнадцатое адара, когда читают жители окруженных стеной городов, мудрецы не могли, поскольку для жителей поселков, которым положено читать четырнадцатого, это означало бы нарушить «и не преступят» (Сиах Ицхак, שבת ד״ה חל להיות).]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א:
ב ב מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג:
ג ג מיי' שם הלכה ו ז סמג שם:
ד ד מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ג:
ה ה מיי' פ"א מהל' מגיל' הלכה ט:

רבינו חננאל

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר. והא לא כתב קרא אלא בי"ד ובט"ו והני כולהו מנא לן. ואמרינן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי"א ובי"ב ובי"ג **פי' יום הכניסה.** יום ב' ויום ה' נקרא יום הכניסה מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכים כדי שיתפללו בצבור ויקראו בס"ת. וביום שנכנסין מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים ואם חל יום י"ד ביום ג' התירו לכפרים לקרוא המגילה ביום ב' שהוא י"ג לחדש. ואם חל להיות י"ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב' שהוא י"ב לחדש. ואם חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום ה' שהוא י"א לחדש. **הקילו עליהן מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים.** ואם יכנסו ביום ג' או ביום ד' מפני קריאת המגילה אינן יכולין לבוא ביום ה' שהוא יום הכניסה וכן דרך זו השמועה. **ואקשינן ואיך הקילו חכמים ועקרו י"ד ויום** ט"ו שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותקנו הם י"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו'. **ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה** כי אנשי כנסת [הגדולה] תקנום. מדכתיב לקיים את (דברי) [ימי] הפורים האלה בזמניהם ולא כתיב זמן או זמנם דמשמע זמנם של פרזים לא הוא זמן של בן כרך אלא כתיב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להן חכמים. והן י"א וי"ב ב' ימים כנגד י"ד וט"ו. אבל י"ג לא צריך קרא לרבויי דהוא זמן קהלה לכל. ולא יתכן לומר ט"ז וי"ז דכתיב ולא יעבור. כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט"ו ושמואל בר נחמני דייק מכימים לרבות י"א וי"ב כו'. ואידך כימים לדורות הוא דכתיב כלומר כמו הימים אשר נחו בהם עשו אותם נמי פורים. **א"ר יוחנן משנה זו מגילה נקראת** בי"א בי"ב כו' שנעשית סתומה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה והן י"ד וט"ו בלבד. ואותבינן עלה מהא דתניא א"ר יהודה אימתי קורין בי"א בי"ב ובי"ג בזמן שהשנים כתקנן. כלומר בזמן שאין שם שמד להתבלבל חשבון השנים. וישראל שרוין על אדמתם. אבל עתה אע"פ שבזמן הזה השנים כתיקנן הואיל ומסתכלין בה אין קורין

מגילה

מתני׳ מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ׳** מגילה נקראת בי"א מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

מגילה נקראת בי"א וכו'. פעמים בזה ופעמים בזה, ולקמן מפרש ואזיל: **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: **מימות יהושע.** בגמ' מפרש לה: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.** כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל, תו היכי משכחת י"א י"ב י"ג, אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה, יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה, שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט, לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב"ק דף פב.), והכפרים אינן בקיאין לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום י"ד, ופעמים שיום הכניסה בי"ג ופעמים שהוא בי"א: **חל ארבעה עשר להיות בערב שבת** עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום. שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו, וא"ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ט"ו ואמר קרא ולא יעבור: **חל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה.** דהוה ליה י"א, וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו, דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן: **גמ׳** ה"ג מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו'. והכי פירושא, מנלן די"א וי"ב וי"ג חזו לקרייה, די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא, וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה, האי לאו חובה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: **כדי שיספקו.** שיהו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות: **אנן הכי קאמרינן.** אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: **מכדי.** מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים, על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולהו הני זימני תיקון ונתנו רשות לקרות: **דאי סלקא דעתך.** י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: **היכי אתו רבנן.** דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים, בתמיה: **אלא פשיטא אינהו תקון.** וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר, היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: **לגופיה.** לי"ד וט"ו המפורשין בספר: **לימא קרא.** את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע בזמן המפורש להם: **ואכתי מיבעי ליה.** האי דנקט זמניהם לשון רבים: **זמנו.** של מוקפין לאו כזמנו של פרזים, דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן, אי בעו ליקרו בארביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר: **זמניהם דומיא דזמנם.** רבויא דדרשינן לקרא לייתורא דיו"ד וה"א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנם הוא, דקא מרבה דומיא דידהו: **זמן קהלה לכל היא.** הכל נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר, הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה, דעיקר הנס בו היה: **ימים כימים.** לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו, וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו, מאי כימים לרבות שנים אחרות כדוגמתן: **לדורות הוא דכתיב.** להכי שייך לישנא דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם, הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: **זו דברי ר' עקיבא.** הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה: **סתימתאה.** הרבה סתם משנה סתם ר' שהן דברי ר' עקיבא, וי"מ סתימתאה כל הסתומין תלמידיו היו, כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתימתאי אליבא דר' עקיבא, אך קשה בעיני לפרש כן, שמצינו בכמה מקומות בש"ס ר"א ברבי יוסי סתימתאי רבי מנחם בר רבי יוסי סתימתאי לקמן בפרק בני העיר (דף כו.): **אימתי.** הקילו חכמים על הכפרים: **בזמן שהשנים כתיקנן.** שהשנים מתעברות על פי בית דין, והחדשים המקודשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין: **כשישראל שרויין על אדמתם.** והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל: **אבל בזמן הזה.** שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אצלם, הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשארו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה, ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח: **בזמן הזה נמי איתא להא תקנתא.** דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני' דמקדימין: **אלא לאו אליבא דרבנן.** דהוו מקמי ר"ע אמרה: **מיהא קרינן.** אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנם זמניהם: **איכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה.** ולא גרסינן להאי לישנא דדריש זמן זמנם זמניהם, דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה, אלא שהחמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה: **קשיא דר"י.** דהא ברייתא דלעיל אדר' יהודה דמתני' כדמפרש ואזיל: ואוקי

מסורת הש"ס עם הוספות

א) יבמות יג:, ב) [עי' תוס' זבחים פט. ד"ה מנלן וכו' מה שהקשו בסוגיא דהכא והניחו בקושיא], ג) [לקמן דף ד. יט.], ד) מו"ק ג: גיטין לו. עדיות פ"א מ"ה ע"ז לו., ה) [יבמות יג:], ו) [לקמן ד:], ז) תענית יד: ע"ש ועיין תוספתא דפרקין ה"ג, ח) לקמן ד: ע"ש, ט) [ועי' רש"י בכורות ל. ד"ה תיתי].

גליון הש"ס

גמ' מתני' אלא שהכפרים כו'. עיין מדרש תנחומא פרשת בראשית פי' חדש בההיא דיני הכניסה: שם ולא יעבור כתיב. לקמן דף ה ע"א:

תורה אור השלם

א) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצּוֹמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ב) קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כז]

ג) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: [אסתר ט, כא-כב]

ליקוטי רש"י

אנשי כנה"ג. חגי זכריה ומלאכי וזרובבל ומרדכי וחבריהם [ב"ב טו.]. ר"ע סתימתאה. קרי כל מי שראה רבי דבריו במקומות הרבה ושנאן במשנה סתם [עירובין לח:]. הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא [כתובות קא:]. ורובא דסתמי אליבא דר"ע דסתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה וכולהו אליבא דרבי עקיבא [חולין לג:]. יש מפרשים [להכי קרי ליה] רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (פו.) סתם משנה רבי מאיר סתם ברייתא רבי נתן וכולהו אליבא דרבי עקיבא ולאו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחם סתימתאה רבי שמעון סתימתאה אלא רוב משניות איכא בהש"ס סתומות אליבא דר' עקיבא [בכורות ל. ע"ש במסוה"ש].

הגהות וציונים

א] בכת"י ובכמה ראשונים הגירסא (במקום "כפרים ועיירות גדולות") ושאין מוקפין חומה מימות יב"נ, ולשון יפה הוא ונראה שכן היה לפני רש"י (דק"ס): ב] בכת"י ובמשניות דפו"י בערב שבת: ג] גי' כמה ראשונים ח"ל בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בע"ש ומוקפות חומה למחר (עי' מאירי, ריטב"א, רשב"א), ועי' חשק שלמה: ד] תיבות "מגילה נקראת בי"א" ליתא בכת"י (ועי' רש"י): ה] בכת"י נוסף הוא דתקון ותו לא היכי אתו וכו': ו] בכת"י נוסף חכמים (וכ"ה ביבמות): ז] [גי' רי"ף ואימא תריסר ותליסר י"ג זמן כו' וגי' רא"ש א"ר שמואל בר יצחק י"ג זמן כו' (גליון), וכ"ה בכת"י, וליתא להלן התיבות "ה"נ י"ג זמן וכו' לרבויי" וכ"ה ישר מאד (דק"ס): ח] יש גורסין הואיל ומסתכלין בה (רי"ף עי"ש ובמלחמות), ועי' הגי' במדרש תנחומא בראשית ג: ט] ברש"י שברי"ף נוסף והה"נ דהוה מצי למינקט מימות משה אלא לפי שיהושע הנחיל את הארץ ונקראו הנחלות על ידו לא נקט משה: י] בתורי"ד נוסף ולקריאת התורה (עיי"ש): כ] ברש"י שברי"ף ובתורי"ד חכמים לחזור ולבא: ל] יש להוסיף ופעמים שהוא בי"ב (חלופי גירסאות), וכ"ה בדפו"ר ונשמט בשגגה (דק"ס): מ] בכת"י נוסף נמי: נ] צ"ל זמניהם (באה"מ): ס] בכת"י ובדפו"י בתלמוד, ובדפוסים המאוחרים שינו מפני הצענזור בש"ם (וכמו שעשו כן בכל הש"ס), ומזה נשתבש אח"כ לתיבת "בשם" (דק"ס), ועי' רש"ש: ע] צ"ל ר"א בר' שמעון, והוא בחולין ל ע"א בכורות נא ע"ב. אבל על ר"א בר' יוסי לא אשכחן (מהר"ץ חיות חולין שם): פ] בכת"י מקודשין בב"ד ובי"ד שולחין: צ] בכת"י ודפו"ר אלא לאו רבנן דהוו וכו' אמרוה (ועי' מהרש"א):

Гемара

Сказано в мишне: **מְגִילָּה — נִקְרֵאת בְּאַחַד עָשָׂר — Мегилу читают одиннадцатого** адара, или двенадцатого, или тринадцатого…

Гемара выясняет: **מְנָלַן — где** в Писании содержится указание, что Мегилу читают также и в эти дни? Ведь в Свитке Эстер (9:21–22) упомянуты только четырнадцатое и пятнадцатое адара[6].

Гемара удивляется: как можно спрашивать, **מְנָלַן — где** в Писании об этом сказано? Ведь не было изначального установления наряду с четырнадцатым и пятнадцатым адара читать Мегилу и в эти дни. **כְּדִבְעִינַן לְמֵימַר לְקַמָּן — Но, как будет объяснено ниже** в барайте (4б), это — послабление, введенное мудрецами. В этой барайте говорится: **חֲכָמִים הֵקִילוּ עַל הַכְּפָרִים — мудрецы сделали послабление** жителям **деревень** и разрешили им **לִהְיוֹת מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה — переносить** чтение Мегилы **на день схода, предшествующий** Пуриму, **כְּדֵי שֶׁיְּסַפְּקוּ מַיִם וּמָזוֹן לַאֲחֵיהֶם שֶׁבִּכְּרַכִּים — чтобы** в сам Пурим, четырнадцатого адара, они были свободны и могли **обеспечивать водой и провиантом своих братьев,** живущих **в городах.** Поскольку речь идет о послаблении, введенном мудрецами, о нем не может говориться в Писании!

Отвечает гемара: **אֲנַן — задавая вопрос об источнике этого закона, мы הָכִי קָאַמְרִינַן — имели в виду следующее. מִכְּדִי כּוּלְּהוּ — Очевидно, что все** даты чтения Мегилы, перечисленные в мишне, **אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תַּקְנִינְהוּ — были установлены мужами Великого собрания**[7]. **דְּאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ — Ведь если предположить,** что **אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה — мужи Великого собрания אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר תַּקּוּן — установили** читать только **четырнадцатого и пятнадцатого** адара, разве возможно, чтобы **אָתוּ רַבָּנָן — затем мудрецы** более поздних поколений добавили также другие даты, **וְעָקְרֵי תַּקַּנְתָּא דְּתַקִּינוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה — тем самым отменив постановление мужей Великого собрания?! וְהָתְנַן — Но ведь сказано** в мишне (Эдуйот 1:5): **אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵּית דִּין חֲבֵירוֹ — *бейт-дин*** [раввинский суд] **может отменить постановление другого *бейт-дина*, אֶלָּא אִם כֵּן גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן — только если** он **превосходит тот** *бейт-дин* **мудростью**[8] **и численностью**[9]. Ни один *бейт-дин*, функционировавший после Великого собрания, не превзошел его своей мудростью![10] **אֶלָּא פְּשִׁיטָא — Поэтому очевидно,** что **כּוּלְּהוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תַּקִּינוּ — все** даты чтения Мегилы, названные в мишне, **были установлены мужами Великого собрания.** А если так, несомненно, обо всех них должно быть написано в Свитке Эстер. В этом и заключается наш вопрос: **הֵיכָא רְמִיזָא — где** в тексте Мегилы содержится **намек** на то, что можно

6. «Чтобы обязались сделать четырнадцатый день месяца адар и пятнадцатый день его … днями пиршества и веселья…». [Подробное толкование этих стихов см. далее (2б).]

7. Мужами Великого собрания называют коллегию из ста двадцати мудрецов, руководивших народом в эпоху вавилонского изгнания и в начале эпохи Второго Храма. Они ввели множество постановлений, в том числе и о праздновании Пурима. Они же составили Свиток Эстер (Бава батра 15а).

8. Согласно Рамбаму (Комментарий к мишне, Эдуйот 1:5), имеется в виду, что глава второго *бейт-дина* должен обладать большей мудростью, чем глава первого. А по мнению Радваза (Респонсы, ч. 5, 117), необходимо также, чтобы мудрость всего второго, отменяющего постановление, *бейт-дина* была больше мудрости первого.

9. «Численность» здесь не может означать число судей в суде, поскольку оно одинаково для каждого из судов, обладающих полномочиями принимать постановления,— семьдесят один судья. Рамбам (Мамрим 2:2) объясняет, что речь идет о количестве мудрецов поколения, согласившихся с постановлением *бейт-дина*. А Раавад (Эдуйот 1:5) приводит от имени Иерусалимского талмуда иное объяснение: глава второго *бейт-дина* должен быть старше главы первого.

10. Ритва (ד"ה והא דמקשינן).

א א מיי׳ פ״א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ד טור ש״ע א״ח סי׳ תרפח סעיף א:
ב ב מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעיף ג:
ג ג מיי׳ שם הלכה ו ז סמג שם:
ד ד מיי׳ פ״ב מהלכות ממרים הלכה ב:
ה ה מיי׳ פ״א מהל׳ מגיל׳ הלכה ט:

רבינו חננאל

מגילה נקראת בי״א בי״ב בי״ג בי״ד בט״ו לא פחות ולא יותר. והא לא כתב קרא אלא בי״ד ובט״ו והני כולהו מנא לן. ואמרינן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי״א ובי״ב ובי״ג **פי׳ יום הכניסה.** יום ב׳ ויום ה׳ נקרא יום הכניסה מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכים כדי שיתפללו בצבור ויקראו בס״ת. וביום שנכנסין מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים ואם חל יום י״ד ביום ג׳ התירו לכפרים לקרוא המגילה ביום ב׳ שהוא י״ג לחדש. ואם חל להיות י״ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב׳ שהוא י״ב לחדש. ואם חל י״ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום ה׳ שהוא י״א לחדש. **הקילו עליהן מפני שמספיקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים.** ואם יכנסו ביום ג׳ או ביום ד׳ מפני קריאת המגילה אינן יכולין לבוא ביום ה׳ שהוא יום הכניסה וכן דרך זו השמועה. **ואקשינן ואיך הקילו חכמים ועקרו י״ד ויום ט״ו** שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותקנו הם י״א וי״ב וי״ג לבני הכפרים והא אין ב״ד יכול לבטל דברי ב״ד חבירו וכו׳. **ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה** כי אנשי כנסת [הגדולה] תקנום. מדכתיב לקיים את (דברי) [ימי] הפורים האלה בזמניהם ולא כתיב זמן או זמנם דמשמע זמנם של פרזים לא הוא זמן של בן כרך אלא כתיב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להן חכמים. והן י״א וי״ב ב׳ ימים כנגד י״ד וט״ו. אבל י״ג לא צריך קרא לרבויי דהוא זמן קהלה לכל. ולא יתכן לומר ט״ז וי״ז דכתיב ולא יעבור. כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט״ו ושמואל בר נחמני דייק מכימים לרבות י״א וי״ב כו׳. ואידך כימים לדורות הוא דכתיב כלומר כמו הימים אשר נחו בהם עשו אותם נמי פורים. **א״ר יוחנן משנה זו מגילה נקראת** בי״א בי״ב כו׳ שנעשית סתומה דברי ר׳ עקיבא הן. אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה והן י״ד וט״ו בלבד. ואותבינן עלה מהא דתניא א״ר יהודה אימתי קורין בי״א בי״ב ובי״ג בזמן שהשנים כתקנן. כלומר בזמן שאין שם שמד להתבלבל חשבון השנים. וישראל שרוין על אדמתם. אבל עתה אע״פ שבזמן הזה השנים כתיקנן הואיל ומסתכלין בה אין קורין

מגילה

נקראת בי״א בי״ב בי״ג בי״ד בט״ו לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט״ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי״ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י״ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע״ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ׳** מגילה נקראת בי״א מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה״ג תקנינהו דאי ס״ד אנשי כנה״ג י״ד וט״ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה״ג והתנן אין ב״ד יכול לבטל דברי ב״ד חבירו אא״כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה״ג תקינו היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא א״ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א״כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה א״כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י״ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י״ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור׳ שמואל בר נחמני אמר אמר קרא כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י״א וי״ב ואימא תריסר ותליסר אר״ש בר יצחק י״ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר״ש בר נחמני מ״ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ״ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן זו דברי ר״ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ״א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א״ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר״ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א״ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן זו דברי ר״ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר׳ יהודה אדר׳ יהודה ומוקים

מגילה נקראת בי״א וכו׳. פעמים בזה ופעמים בזה, ולקמן מפרש ואזיל: **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי״א ולא יותר מט״ו: **מימות יהושע.** בגמ׳ מפרש לה: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.** כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט״ו ושאין מוקפין קורין בי״ד הרי הכל בכלל, תו היכי משכחת י״א י״ב י״ג, אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה, יום שני בשבת שלפני י״ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה, שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט, לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב״ק דף פב.), והכפרים אין בקיאין לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום י״ד, ופעמים שיום הכניסה בי״ג ופעמים שהוא בי״א: **חל ארבעה עשר להיות בערב שבת עיירות ומוקפין חומה קורין בו ביום.** שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו, וא״ת יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ט״ו ואמר קרא ולא יעבור: **חל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה.** דהוה ליה י״א, וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו, דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן: **גמ׳** ה״ג מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו׳. והכי פירושא, מנלן די״א וי״ב וי״ג חזו לקרייה, די״ד וט״ו הוא דכתיב בקרא, וקא מהדר גמרא מנלן בתמיה, האי לאו חובה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: **כדי שיספקו.** שיהו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות: **אנן הכי קאמרינן.** אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: **מכדי.** מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים, על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה כולהו הני זימני תיקון ונתנו רשות לקרות: **דאי סלקא דעתך.** י״ד וט״ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: **היכי אתו רבנן.** דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים, בתמיה: **אלא פשיטא אינהו תקון.** וכיון דאינהו תקון ודאי רמזינהו במגילת אסתר, היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: **לגופיה.** לי״ד וט״ו המפורשין בספר: **לימא קרא.** את ימי הפורים האלה בזמן דמשמע בזמן המפורש להם: **ואכתי מיבעי ליה.** האי דנקט זמניהם לשון רבים: **זמנו.** של מוקפין לאו כזמנו של פרוזים, דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן, אי בעו ליקרו בארביסר ואי בעו ליקרו בחמיסר: **זמניהם דומיא דזמנם.** רבותא דדרשינן לקרא לייתורא דיו״ד וה״א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנם הוא, דקא מרבה דומיא דידהו: **זמן קהלה לכל היא.** הכל נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר, הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה, דעיקר הנס בו היה: **ימים כימים.** לעיל מיניה כתיב י״ד וט״ו ישמחו, וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו׳ והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו, מאי כימים לרבות שנים אחרות כדוגמתן: **לדורות הוא דכתיב.** להכי שייך לישנא דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י״ד וט״ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם, הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: **זו דברי ר׳ עקיבא.** הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני׳ ר״ע אמרה: **סתימתאה.** הרבה סתם משנה סתם ר׳ שהן דברי ר׳ עקיבא, וי״מ סתימתאה כל הסתומין תלמידיו היו, כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר״מ סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתימתאי אליבא דר׳ עקיבא, אך קשה בעיני לפרש כן, שמצינו בכמה מקומות בש״ס ר״א בר׳ יוסי סתימתאי רבי מנחם בר רבי יוסי סתימתאי לקמן בפרק בני העיר (דף כו.): **אימתי.** הקילו חכמים על הכפרים: **בזמן שהשנים כתיקנן.** שהשנים מתעברות על פי בית דין, והחדשים המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע״פ שלוחין: **כששרויין על אדמתם.** והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל: **אבל בזמן הזה.** שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב״ד אלאס, הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום י״ד באדר קרינן המגילה נשארו לאדר ט״ו יום וט״ו של ניסן עושין פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה, ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח: **בזמן הזה נמי איתא להא תקנתא.** דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני׳ דמקדימין: **אלא לאו אליבא דרבנן.** דהוו מקמי ר״ע אמרה: **מיהא קרינן.** אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנם זמניהם: **איכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר׳ עקיבא סתימתאה.** ולא גרסינן להאי לישנא דדריש זמן זמנם זמניהם, דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה, אלא שהחמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה: **קשיא דר״י.** דהא ברייתא דלעיל אדר׳ יהודה דמתני׳ כדמפרש ואזיל: ואוקי

מסורת הש״ס עם הוספות

א) יבמות יג:, ב) [עי׳ תוס׳ זבחים פט. ד״ה מנלן וכו׳ מה שהקשו בסוגיא דהכא והניחו בקושיא], ג) [לקמן דף ד. יט.], ד) מו״ק ג: גיטין לו. עדיות פ״א מ״ה ע״ז לו., ה) [יבמות יג:], ו) [לקמן ד:], ז) תענית יד: ע״ש ועיין תוספתא דפרקין ה״ג, ח) לקמן ד: ע״ש, ט) [ועי׳ רש״י בכורות ל. ד״ה תיתי].

גליון הש״ס

גמ׳ מתני׳ **אלא שהכפרים** כו׳. עיין מדרש תנחומא פרשת בראשית פי׳ חדש בהסיא דיני הכניסה: **שם ולא יעבור כתיב.** לקמן דף ה ע״א:

תורה אור השלם

א) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ב) קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כז]

ג) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: [אסתר ט, כא-כב]

ליקוטי רש״י

אנשי כנה״ג. חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם [ב״ב טו.]. **ר״ע סתימתאה.** קרי כל מי שראה רבי דבריו במקומות הרבה ושנאן במשנה סתם [עירובין לח:]. הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא [כתובות קא:]. ורובא דסתמי אליבא דר״ע דסתם משנה רבי מאיר וסתם ספרא רבי יהודה וכולהו אליבא דרבי עקיבא [חולין לג:]. יש מפרשים [להכי קרי ליה] רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (פו.) סתם משנה רבי מאיר סתם ברייתא רבי נתן וכולהו אליבא דרבי עקיבא ולאו מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחם סתימתאה רבי שמעון סתימתאה אלא רוב משניות איכא בהש״ס סתומות אליבא דר׳ עקיבא [בכורות ל. ע״ש במסוה״ש].

הגהות וציונים

א] בכת״י ובכמה ראשונים הגירסא (במקום ״כפרים ועיירות גדולות״) **ושאין מוקפין חומה מימות יב״נ**, ולשון יפה הוא ונראה שכן היה לפני רש״י (דק״ס): ב] בכת״י ובמשניות דפו״י **בערב שבת**: ג] גי׳ כמה ראשונים ח״ל בשבת כפרים **מקדימין** ליום הכניסה **ועיירות גדולות קורין בע״ש** ומוקפות חומה למחר (עי׳ מאירי, ריטב״א, רשב״א), ועי׳ חשק שלמה: ד] תיבות ״מגילה נקראת בי״א״ ליתא בכת״י (ועי׳ רש״י): ה] בכת״י נוסף **הוא** דתקון **ותו לא היכי** אתו וכו׳: ו] בכת״י נוסף **חכמים** (וכ״ה ביבמות): ז] [גי׳ רי״ף ואימא **תריסר ותליסר** י״ג זמן כו׳ וגי׳ רא״ש **א״ר שמואל בר יצחק** י״ג זמן כו׳] (גליון), וכ״ה בכת״י, וליתא להלן התיבות ״ה״נ י״ג זמן וכו׳ לרבויי״ וכ״ה ישר מאד (דק״ס): ח] יש גורסין הואיל **ומסתכנין** בה (רי״ף ע״ש ובמלחמות), ועי׳ הגי׳ במדרש תנחומא בראשית ג: ט] ברש״י שברי״ף נוסף והיה נמי דהוה מצי למינקט מימות משה **אלא לפי** שיהושע הנחיל **את הארץ** ונקראו הנחלות **על** ידו **לא** נקט משה: י] בתורי״ד נוסף **ולקריאת התורה** (עיי״ש): כ] ברש״י שברי״ף ובתורי״ד חכמים **לחזור** ולבא: ל] יש להוסיף **ופעמים שהוא בי״ב** (חלופי גירסאות), וכ״ה בדפו״ר ונשמט בשגגה (דק״ס): מ] בכת״י נוסף **נמי**: נ] צ״ל **זמניהם** (באה״מ): ס] בכת״י ובדפו״י **בתלמוד**, ובדפוסים המאוחרים שינו מפני הצענזור **בש״ס** (וכמו שעשו כן בכל הש״ס), ומזה נשתבש אח״כ לתיבת ״בשם״ (דק״ס), ועי׳ רש״ש: ע] צ״ל ר״א בר׳ **שמעון**, והוא בחולין ל ע״א בכורות נא ע״ב. אבל על ר״א בר׳ יוסי לא אשכחן (מהר״ץ חיות חולין שם): פ] בכת״י **מקודשין** בב״ד **וב״ד** שולחין: צ] בכת״י ודפו״ר אלא לאו **רבנן** דהוו וכו׳ **אמורה** (ועי׳ מהרש״א):

читать ее также и в три дня, предшествующие Пуриму?[11]

Отвечает гемара: **אָמַר רַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — сказал рав Шемен бар Аба от имени раби Йоханана: אָמַר קְרָא — в стихе говорится** (Эстер 9:31): **לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם — «…чтобы соблюдали эти дни Пурима в их времена** [*би-зманейэм*]». Из того, что слово «времена» стоит во множественном числе, можно заключить: **זְמַנִּים הַרְבֵּה תִּקְנוּ לָהֶם — для** чтения Мегилы[12] **было установлено много дат,** а не только четырнадцатое и пятнадцатое адара, названные прямо.

Гемара возражает: разве можно сделать такой вывод? Ведь **הַאי — это** слово [«времена»] **— מִיבַּעְיָא לֵיהּ לְגוּפֵיהּ** и **должно** стоять во множественном числе, согласно содержанию **самого** стиха: речь в нем идет о двух днях Пурима, четырнадцатом и пятнадцатом адара, о которых говорится выше. Стих сообщает об обязанности выполнять заповеди праздника Пурим в эти два дня.

Гемара опровергает это возражение: неверно! **אִם כֵּן — Если** только ради **этого,** не было бы необходимости писать «времена». Было бы достаточно, **לֵימָא קְרָא זְמַן — если бы стих сказал «время»**[13]: из контекста было бы ясно, что речь идет о «времени», упомянутом выше, о четырнадцатом и пятнадцатом адара. **מַאי — Что** же означает **זְמַנֵּיהֶם — «времена»,** во множественном числе? Несомненно, стих подразумевает **זְמַנִּים טוּבָא — множество дат,** установленных для чтения Мегилы, а не только четырнадцатое и пятнадцатое адара.

Гемара не соглашается: даже если речь идет только о двух датах, четырнадцатом и пятнадцатом адара, **וְאַכַּתִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ — все же требуется** сказать «времена» во множественном числе, чтобы выучить из этого правило: **זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה לֹא כִּזְמַנּוֹ שֶׁל זֶה — дата** чтения, установленная для **этих** [для жителей городов, окруженных стеной], **отлична от даты** чтения для **тех** [для жителей городов без стены]. Будь «время» написано в единственном числе, можно было бы подумать, что и тем, и другим разрешено читать Мегилу в любую из двух дат: и четырнадцатого, и пятнадцатого адара. Из сказанного «времена» учим, что это не так: у каждого есть свое время.

Отвечает гемара: **אִם כֵּן — если** только ради **этого**, было бы достаточно, **לֵימָא קְרָא זְמַנָּם — если бы стих сказал «в их время»** [*би-зманам*]; из множественной формы «их» было бы видно, что у каждого свое время. **מַאי — Почему** же и слово **זְמַנֵּיהֶם — «времена»** дано во множественном числе? **שְׁמַעַתְּ מִינָּהּ כּוּלְּהוּ** — Это позволяет заключить, что **из сказанного** в стихе **можно вывести все** три закона: Пурим празднуется во всем еврейском мире четырнадцатого и пятнадцатого адара; каждый должен читать Мегилу в положенное для его места время; для чтения Мегилы установлено много дат, а не только два дня Пурима.

Гемара разъясняет, как понять из стиха, о каких именно датах идет речь.

Гемара спрашивает: в таком случае, **אֵימָא — может быть, скажем**, что Писание здесь добавляет **זְמַנִּים טוּבָא — еще много дней** для чтения Мегилы, а не только даты с одиннадцатого по тринадцатое адара, названные в мишне.

Отвечает гемара: это не так. Количество дополнительных дат, выученных из слова **זְמַנֵּיהֶם — *зманейэм*** [«**их времена**»], **דּוּמְיָא דִּזְמַנָּם — должно равняться** количеству дат, на которое указывает слово ***зманам*** [«**их время**»]: **מָה זְמַנָּם תְּרֵי — как «их время»** указывает на **две**

11. Гемара утверждает, что сама возможность читать Мегилу раньше срока была предоставлена жителям деревень уже мужами Великого собрания. А мудрецы более поздних поколений лишь постановили читать ее именно в дни схода (Рашба и Ритва, комментарии к мишне). Вопрос гемары, таким образом, относится к принципиальному разрешению, данному мужами Великого собрания: где в Мегиле о нем упомянуто?

12. Тема дополнительных дат касается исключительно чтения Мегилы; пиршество и веселье жители деревень устраивают только в основной день Пурима — четырнадцатого адара (конец 5а).

13. То есть выглядел так: «чтобы соблюдали эти дни Пурима в [установленное] время».

מגילה

נקראת ב"א ב"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ'** מגילה נקראת בי"א מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקינינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרוין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרוין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרוין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

даты: на четырнадцатое и пятнадцатое адара, **אַף זְמַנֵּיהֶם תְּרֵי — так и «их времена»** добавляет к этому лишь **две** дополнительные даты, не более[14].

Гемара задает следующий вопрос: если дополнительных дат только две, **וְאֵימָא — может быть, скажем,** что это — **תְּרֵיסַר וּתְלֵיסַר — двенадцатое и тринадцатое** адара; откуда же мишна выводит, что можно читать Мегилу и одиннадцатого числа?

Отвечает гемара: **כִּדְאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק — так ответил рав Шмуэль бар Ицхак** на подобный вопрос[15]: две даты, о которых идет речь, это одиннадцатое и двенадцатое адара. **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר זְמַן קְהִילָּה לַכֹּל הִיא — Тринадцатое** адара [третья дата] — **это время, когда все** евреи, населявшие Персидскую империю, **собрались** в своих городах, чтобы постоять за себя и расправиться с врагами[16]. В этот день и свершилось чудо избавления еврейского народа от угрожавшей ему опасности. Поэтому очевидно, что эта дата пригодна для чтения Мегилы **וְלֹא צָרִיךְ לְרַבּוּיֵי — и нет необходимости добавлять** ее с помощью особого толкования, подобно другим датам[17]. **הָכָא נַמִּי — Так же** ответим **и здесь: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר זְמַן קְהִילָּה לַכֹּל הִיא — тринадцатое** адара — **это время, когда все евреи собрались** на войну со своими врагами. В этот день они удостоились чуда избавления, **וְלֹא צָרִיךְ לְרַבּוּיֵי — и его не требуется добавлять** к датам чтения Мегилы с помощью особого толкования.

Гемара продолжает задавать вопросы: **וְאֵימָא — но, может быть, скажем,** что две дополнительные даты, на которые указывает слово «времена»,— это не одиннадцатое и двенадцатое адара, а **שִׁיתְּסַר וְשִׁיבְסַר — шестнадцатое и семнадцатое** — даты, следующие за Пуримом?

Отвечает гемара: **וְלֹא יַעֲבֹר כְּתִיב — написано** (Эстер 9:27): «Установили иудеи, и приняли на себя… **и не преступят:** из года в год соблюдать эти два дня…». Слова «не преступят» следует трактовать как «не перенесут на более поздний срок»[18], что означает: нельзя читать Мегилу позднее двух дней Пурима.

Гемара приводит другой вариант ответа на вопрос, где в тексте Мегилы содержится намек на возможность читать ее в дни, предшествующие Пуриму.

14. Выше гемара указала, что, если бы стих имел в виду лишь два дня Пурима, о которых говорится в Мегиле, достаточно было бы сказать *зманам* [«их время»] и слово «время» указывало бы на две даты. Поэтому слово «времена» во множественном числе следует трактовать как добавляющее еще две даты.

15. Собственно слова рава Шмуэля гемара приводит ниже.

16. См. Эстер (9:1–2).

17. Так объясняет этот отрывок Раши (ד"ה זמן). Другие *ришоним* (Ран, Рош и др.) не согласны с этим объяснением. Писание, говорят они, связывает чтение Мегилы с днями, когда воцарился покой от военных действий, а не с днями войны, как сказано (Эстер 9:22): «Как дни, в которые обрели иудеи покой от врагов своих», и еще сказано (там же, 9:17): «А в четырнадцатый день его [месяца адар] обрели покой, и сделали его днем пиршества и веселья».

Ришоним объясняют отрывок на основе сказанного в Иерусалимском талмуде (1:1). Толкование, из которого выводят наличие двух дополнительных дней, построено на анализе слова «*зманейэм*» [«их времена»]. Согласно *пшату* [простому пониманию], это слово указывает на две основные даты: четырнадцатое и пятнадцатое адара. Поскольку дополнительные даты выводятся из этого же слова, они должны иметь определенное сходство с основными датами. Четырнадцатое и пятнадцатое адара — дни покоя, а тринадцатое — день, когда евреи воевали. Поэтому тринадцатое адара не подходит в качестве дополнительного дня, и значит, дополнительные дни, на которые указывает «*зманейэм*»,— это одиннадцатое и двенадцатое.

Осталось пояснить, почему же и тринадцатое адара является дополнительным днем. Это устанавливается на следующем этапе толкования. Поскольку Писание говорит, что чтение Мегилы можно перенести на одиннадцатое или двенадцатое, то есть на три или на два дня вперед, мы, пользуясь принципом *каль ва-хомер* [тем более], заключаем, что тем более можно перенести чтение Мегилы всего лишь на один день, то есть на тринадцатое адара.

18. «Не преступят» через указанные два дня.

מגילה

נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ׳** מגילה נקראת בי"א מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור׳ שמואל בר נחמני אמר אמר קרא כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר׳ יהודה אדר׳ יהודה ומוקים

וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר — **А рав Шмуэль бар Нахмани ответил** так: אָמַר קְרָא — **говорит стих** (там же, 9:21–22): כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים — «Чтобы обязались сделать четырнадцатый день… и пятнадцатый день… **Как дни, в которые обрели иудеи покой** от своих врагов,.. сделать их днями пиршества и веселья…». Слово «*ка-ямим*» [«как дни»], на первый взгляд, здесь не на месте. Следовало бы писать **יָמִים** — **«дни,** в которые обрели иудеи покой» — их предписано сделать днями пиршества и веселья. Ведь речь идет о двух датах, упомянутых выше,— четырнадцатом и пятнадцатом адара. Несомненно, стих использует слово **כַּיָּמִים** — **«как дни»,** со сравнительным союзом «как», לְרַבּוֹת — чтобы **добавить** к этим двум еще два дня, אַחַד עָשָׂר וּשְׁנֵים עָשָׂר — **одиннадцатое и двенадцатое адара,** и уподобить их дням, когда евреи смогли обрести покой. Также и в эти два дня разрешено читать Мегилу.

Спрашивает гемара: но если дополнительных дат только две, **וְאֵימָא** — может быть, **скажем,** что это — **תְּרֵיסַר וּתְלֵיסַר** — **двенадцатое и тринадцатое** адара? Откуда же мишна выводит, что можно читать Мегилу и одиннадцатого числа?

Отвечает гемара: **אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק** — **сказал рав Шмуэль бар Ицхак:** две даты, о которых идет речь,— это одиннадцатое и двенадцатое адара. **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר זְמַן קְהִילָּה לַכֹּל הִיא** — **Тринадцатое** адара [третья дата] — **это время, когда все** евреи, населявшие Персидскую империю, **собрались** в своих городах, чтобы постоять за себя и расправиться с врагами. В этот день и свершилось чудо избавления еврейского народа от угрожавшей ему опасности. Поэтому очевидно, что эта дата пригодна для чтения Мегилы **וְלָא צָרִיךְ לְרַבּוּיֵי** — **и нет необходимости добавлять** ее с помощью особого толкования, подобно другим датам.

Гемара снова спрашивает: **וְאֵימָא** — **но,** может быть, **скажем,** что две дополнительные даты, на которые указывает слово «как дни»,— это не одиннадцатое и двенадцатое адара, а **שִׁיתְּסַר וְשִׁיבְסַר** — **шестнадцатое и семнадцатое** — даты, следующие за Пуримом?

Отвечает гемара: **וְלֹא יַעֲבוֹר כְּתִיב** — **написано** (Эстер 9:27): «Установили иудеи, и приняли на себя… **и не преступят:** из года в год соблюдать эти два дня…». Слова «не преступят» следует трактовать как «не перенесут на более поздний срок», что означает: нельзя читать Мегилу позднее двух дней Пурима.

Таким образом, рав Шемен бар Аба и рав Шмуэль бар Нахмани по-разному объяснили, где в Мегиле содержится намек на то, что ее можно читать одиннадцатого и двенадцатого адара. Гемара разъясняет, в чем состоит разногласие между ними.

Спрашивает гемара: **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי** — **раби Шмуэль бар Нахмани,** который выводит разрешение читать в эти два дня из слова «*ка-ямим*» [«как дни»], **מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר** — **почему не сказал,** подобно раву Шемену бар Аба, что это учат **מִבִּזְמַנֵּיהֶם** — **из** сказанного ***зманейэм*** [**«их времена»**]?

Отвечает гемара: потому что **זְמַן זְמַנָּם זְמַנֵּיהֶם** — **לֹא מַשְׁמַע לֵיהּ** — **ему не видится,** что *зманейэм* можно толковать по трем составляющим: **«время»** — **«их время»** — **«их времена».** Соответственно, он не находит в этом слове намека на дополнительные дни, в которые можно читать Мегилу.

וְרַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא — **А рав Шемен бар Аба,** который выводит дополнительные даты из слова *зманейэм*, **מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר** — **почему не сказал,** подобно раву Шмуэлю бар Нахмани, что это учат **מִכַּיָּמִים** — **из** слова «*ка-ямим*» **[«как дни»]?**

Отвечает гемара. **אָמַר לָךְ** — Рав Шемен **может ответить** так: **הַהוּא** — **это** слово [«как дни»] написано именно так, поскольку **לְדוֹרוֹת הוּא** — **דִּכְתִיב** — **написано оно для** будущих **поколений.** Стих говорит, что будущие поколения должны праздновать Пурим четырнадцатого и пятнадцатого адара, как это произошло во времена пуримских событий, когда евреи обрели покой от своих врагов в эти дни и их сделали праздничными. Таким образом, союз «как» вполне уместен и не указывает на какое-либо дополнительное толкование.

♦

מגילה

נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר:

גמ' מגילה נקראת בי"א מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

Гемара замечает, что не все *танаим* согласны со сказанным в мишне.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — Сказал Раба бар бар Хана от имени раби Йоханана: наша мишна, **זוֹ — в которой** говорится, что, помимо двух дней Пурима, разрешается читать Мегилу также одиннадцатого, двенадцатого и тринадцатого адара, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה — является высказыванием раби Акивы,** слова которого Мишна зачастую приводит как **анонимные**[19]. Он **דָּדְרִישׁ זְמַן זְמַנָּם זְמַנֵּיהֶם — толкует** слово *зманейэм* [«их времена»], разделяя его на три составляющие: **«время» — «их время» — «их времена»**[20]. **אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים — Однако мудрецы говорят** [считают] иначе: **אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ — ее** [Мегилу] **читают только вовремя** [в основное время]: четырнадцатого и пятнадцатого адара[21].

Гемара возражает.

מֵיתִיבֵי — Возразили раби Йоханану высказыванием из барайты. В барайте говорится: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה — сказал раби Йеуда: אֵימָתַי — когда** действительно разрешение жителям деревень переносить чтение Мегилы на день схода? Только **בִּזְמַן שֶׁהַשָּׁנִים כְּתִיקְנָן — во времена, когда годы** [то есть все связанное с еврейским календарем] определяются **как полагается:** високосные годы и начала месяцев устанавливаются решением *бейт-дина*, гонцы отправляются сообщить об этом всем евреям, и из сообщения гонцов народ знает, когда начинаются праздники. **וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָן — И** только при условии, что **народ Израиля пребывает на своей земле.** В таком случае еще до наступления праздника Песах гонцы *бейт-дина* успевают добраться во все места проживания евреев и сообщить им, когда был освящен месяц нисан. Благодаря этому весь народ знает, в какой именно день начнется Песах. **אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה — Однако в наше время** — после разрушения Храма, когда народ Израиля рассеян по странам диаспоры и гонцы не успевают до Песаха известить всех о том, какой день был объявлен первым днем нисана[22], — **הוֹאִיל וּמִסְתַּכְּלִין בָּהּ — поскольку** люди несведущие **следят за ней** [за датой чтения Мегилы] и от нее отсчитывают тридцать дней до наступления Песаха, также и жители деревень **אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ — должны читать ее** [Мегилу] **исключительно вовремя.** Не разрешается переносить чтение на более ранний срок из опасения, что кто-то по ошибке начнет отсчет тридцати дней до праздника Песах от этой перенесенной даты, что, в свою очередь, приведет к серьезному нарушению — употреблению *хамеца* [квасного] в последние дни Песаха[23].

Гемара разъясняет, почему данная барайта не согласуется с позицией раби Йоханана. Выясняет гемара: **רַבִּי יְהוּדָה אַלִּיבָּא דְּמַאן — чьему подходу следует раби Йеуда,** сформулировавший эту барайту? **אִילֵימָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא — Если скажем,** что он **следует подходу раби Акивы,** — это будет неверно, поскольку

19. Так объясняет Раши (ד"ה סתימתאה) использованное в оригинале прозвище раби Акивы — «*стимтаэ*» [безымянный].

20. В качестве источника закона, сформулированного мишной, Раба бар бар Хана указывает именно это толкование [а не толкование рава Шмуэля бар Нахмани «как дни»], поскольку он передает слова раби Йоханана, а тот, как говорил выше рав Шемен от его имени, считал, что дополнительные дни выводят из этого толкования (Сифтей хахамим, ד"ה אמר רבה).

21. Другими словами, мудрецы не признают ни толкование «время» — «их время» — «их времена», ни толкование «дни» — «как дни» и поэтому считают, что разрешено читать Мегилу только вовремя.

22. Говоря «в наше время», раби Йеуда имеет в виду свою эпоху, непосредственно после разрушения Храма. В то время начало месяца еще устанавливалось и освящалось *бейт-дином*, и так продолжалось до конца эпохи *амораим*. Позднее разруха в Земле Израиля сделала невозможным функционирование *бейт-дина*, обладающего полномочиями освящать месяц, и мудрецы составили календарь на все грядущие времена до прихода Машиаха, установив начала месяцев и определив високосные годы. Этим календарем мы и пользуемся по сей день (Рамбам, Кидуш а-ходеш 5:3).

23. Раши (ד"ה אבל).

מגילה

נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ד בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ'** מגילה נקראת בי"א מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר כדאמר רב שמואל בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר ולא יעבור כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא לתקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה

по мнению раби Акивы **אֲפִילּוּ בִּזְמַן הַזֶּה אִיתָא** — **בָּהּ** — **в наше время, поскольку** люди несведущие **следят за ней** [за датой чтения Мегилы] и по ней определяют, когда наступит Песах, также и жители деревень **אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ** — **должны читать** Мегилу **исключительно вовремя** — четырнадцатого адара.

לְהַאי תַּקַּנְתָּא — **данное постановление** [о том, что жители деревень имеют право читать Мегилу раньше] **действительно даже в наше время** [в противоположность сказанному в барайте]. Ведь раби Акива, который жил после разрушения Храма[24], говорит в мишне, что жители деревень переносят чтение Мегилы на день схода. **אֶלָּא לָאו** — **Разве не очевидно,** что эта барайта **אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן** — **выражает** именно **позицию мудрецов** — оппонентов раби Акивы? Следовательно, даже по их мнению **וּבִזְמַן שֶׁהַשָּׁנִים כְּתִיקְנָן** — **во времена, когда годы** и месяцы еврейского календаря устанавливаются, **как полагается** по закону Торы, **וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָן** — **и** при этом **народ Израиля пребывает на своей земле, מִיהָא קָרֵינַן** — жители деревень **все же читают** Мегилу заранее! А это, в свою очередь, означает, что и мудрецы согласны с толкованием «время» — «их время» — «их времена», в соответствии с которым разрешается читать Мегилу заранее. Таким образом, сказанное в барайте **תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן** — **опровергает** точку зрения **раби Йоханана** относительно позиции мудрецов. Гемара заключает: **תְּיוּבְתָּא** — действительно, его точка зрения **опровергнута**.

Гемара предлагает альтернативную версию высказывания Рабы бар бар Ханы от имени раби Йоханана.

אִיכָּא דְּאָמְרֵי — **Некоторые излагают** это высказывание по-другому: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** — **сказал Раба бар бар Хана от имени раби Йоханана:** наша мишна, **זוֹ** — **в которой** говорится, что даже в наше время жителям деревень разрешено читать Мегилу заранее, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימְתָּאָה** — **является высказыванием раби Акивы,** слова которого зачастую мишна приводит как **анонимные. אֲבָל חֲכָמִים אָמְרוּ** — **Однако мудрецы говорили** [то есть считали] иначе: **בִּזְמַן הַזֶּה הוֹאִיל וּמִסְתַּכְּלִין**

Согласно такой версии высказывания раби Йоханана, барайта раби Йеуды приводится в качестве доказательства его правоты.

Гемара говорит:

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי — **Так же учили и в следующей барайте: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה** — **сказал раби Йеуда: אֵימָתַי** — **когда** действительно разрешение переносить чтение Мегилы на день схода? Только **בִּזְמַן שֶׁהַשָּׁנִים כְּתִיקְנָן** — **во времена, когда годы** и месяцы еврейского календаря устанавливаются, **как полагается** по закону Торы, **וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָן** — **и** при этом **народ Израиля пребывает на своей земле. אֲבָל בִּזְמַן הַזֶּה** — **Однако в наше время,** когда народ Израиля рассеян, **הוֹאִיל וּמִסְתַּכְּלִין בָּהּ** — **поскольку** люди несведущие **следят за ней** [за датой чтения Мегилы] и по ней определяют наступление Песаха, также и жители деревень **אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ** — **должны читать ее** [Мегилу] **исключительно вовремя.** Как было доказано выше, раби Йеуда, автор этой барайты, выражает мнение мудрецов — оппонентов раби Акивы. А, значит, сказанное в ней подтверждает позицию раби Йоханана [во второй версии его слов]: согласно мнению мудрецов, после разрушения Храма читать Мегилу можно только вовремя.

Гемара указывает на возможное противоречие между барайтой раби Йеуды и мишной (ниже, 5а).

רַב אַשִׁי קַשְׁיָא לֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה — **Рав Аши усматривает противоречие между** словами **раби Йеуды,** приведенными в барайте, **и** словами **раби Йеуды**, приведенными в мишне, цитируемой ниже,

24. Раби Акива жил и в эпоху до разрушения Храма, но основная его деятельность как законоучителя пришлась на период после его разрушения (Ритва).

וּמוֹקִים לָהּ לִבְרַיְיתָא — и, разрешая это противоречие, **указывает**, что автор **барайты** — не раби Йеуда, а **כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה — раби Йосе бар Йеуда.** То есть утверждает, что барайту надо читать так: «Сказал раби Йосе бар Йеуда…»

Гемара поясняет, в чем состоит противоречие, замеченное равом Аши.

וּמִי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה — Разве возможно, чтобы **раби Йеуда сказал** в барайте: **בִּזְמַן הַזֶּה הוֹאִיל וּמִסְתַּכְּלִין בָּהּ — в наше время, поскольку** народ **следит за ней** [за датой чтения Мегилы], также и жители деревень **אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ — должны читать ее исключительно вовремя? וּרְמִינְהִי — Ведь** в таком случае **возникает противоречие** между словами раби Йеуды в этой барайте и его высказыванием в мишне (ниже, 5а). В мишне говорится: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה — сказал раби Йеуда: אֵימָתַי — в каком случае** жителям деревень разрешено читать Мегилу раньше, чем другим? Если они проживают **מָקוֹם — в местах, שֶׁנִּכְנָסִין בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי — где** у жителей деревень принято **приезжать** в город **по понедельникам и четвергам** — постоянным дням заседаний суда. **אֲבָל מָקוֹם — Но в местах, שֶׁאֵין נִכְנָסִין בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי — где не** принято **ездить** в город именно **по понедельникам и четвергам,** так что разрешение передвинуть чтение Мегилы на эти дни ничего жителям этих мест не дает, **אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ — ее следует читать только вовремя.** Гемара делает вывод из сказанного: следовательно, **מָקוֹם — в местах, שֶׁנִּכְנָסִין בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי — где** у жителей деревень принято **приезжать** в город **по понедельникам и четвергам, מִיהָא קָרֵינַן — все же разрешено ее читать** раньше основного срока **וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן הַזֶּה — даже в наше время!**[1] Но это противоречит тому, что сам же раби Йеуда говорил в барайте [что в наше время разрешено читать Мегилу только вовремя]!

Разъяснив, какое противоречие обнаружил рав Аши в словах раби Йеуды, гемара возвращается к тому, как он его разрешил.

וּמוֹקִים לָהּ לִבְרַיְיתָא — И поэтому рав Аши **относит** авторство **барайты כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה — к раби Йосе бар Йеуде.** Противоречие снято: у мишны и барайты — разные авторы.

Гемара удивляется: **וּמִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא לֵיהּ — неужели** только **из-за того, что он** [рав Аши] **усмотрел противоречие דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה — между** словами **раби Йеуды** в барайте и его же, **раби Йеуды,** словами в мишне, он меняет версию текста барайты, **מוֹקִים לָהּ לִבְרַיְיתָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה — отнеся** авторство **барайты** к другому *тане*, **раби Йосе бар Йеуде?**[2]

Отвечает гемара: разумеется, из-за этого рав Аши не стал бы менять версию барайты. **רַב אַשִׁי — Но он, рав Аши, שְׁמִיעַ לֵיהּ דְּאִיכָּא דְּתָנֵי לָהּ — слышал, что некоторые учат эту** барайту **כְּרַבִּי יְהוּדָה — от имени раби Йеуды, וְאִיכָּא דְּתָנֵי לָהּ — а некоторые учат ее כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה — от имени раби Йосе бар Йеуды. וּמִדְּקַשְׁיָא לֵיהּ — И поскольку,** следуя первой версии, **он** [рав Аши] **обнаружил противоречие דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה — между** словами **раби Йеуды** в барайте и его же, **раби Йеуды**, словами в мишне, **אָמַר** — он **заключил: מַאן דְּתָנֵי לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה — тот, кто учит эту** барайту **от имени раби Йеуды, לָאו דַּוְוקָא** — допускает **неточность. מַאן דְּתָנֵי לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה — А тот, кто учит ее от имени раби Йосе бар Йеуды, דַּוְוקָא — точен.** Таким образом,

1. Вывод основан на том, что раби Йеуда говорит о своем времени, а он жил после разрушения Храма, то есть в период, именуемый здесь «наше время».

2. Казалось бы, рав Аши воспользовался вполне легитимным способом разрешения противоречий между высказываниями мудрецов. Почему же гемара удивляется? Потому что, как объясняют комментаторы, в данном случае такой подход не оправдан. Противоречие можно разрешить, не меняя авторства барайты, но объяснив, что в мишне раби Йеуда следует точке зрения раби Акивы, по мнению которого и в наше время разрешается читать Мегилу раньше срока (см. выше). А в барайте раби Йеуда говорит с позиции мудрецов, по мнению которых в наше время Мегилу следует читать только вовремя (Рашба, Ритва). Можно было бы разрешить возникшее противоречие и по-другому, сказав, что барайта и мишна говорят от имени двух разных *танаим*, мнения которых по поводу точки зрения раби Йеуды разделились (Ритва).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי׳ פ״א מהלכות מגילה הלכה ו:
ז ב ג ד ה מיי׳ שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרפח סעיף ב:

ומוקים לה לברייתא כר׳ יוסי בר יהודה ומי אמר ר״י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר׳ יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו׳: מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו׳ מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשיה זכירה מנלן אמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה. מתני׳ דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ״ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ״ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ״ט לא אמר כר׳ יהושע בן קרחה מ״ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד׳ כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ״ך צופים אמרום ותסברא והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנס

רש״י

ואוקי לה לדך ברייתא. דלעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו׳. במקום שבית דין קבוע והכפריים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דכך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו׳. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה, ומתוך כך ישיבתה נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט״ו. שהרי שני ימים כתובין שם, ומדקבע י״ד לפרזים שדייה ט״ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן, כלדך שנחו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים, דכתיב וישלח ספרים בכל מדינות המלך אחשורוש וגו׳ לקיים עליהם, ואע״ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא, כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי״ד. דהא קבעינהו קרא, אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי״ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע, כלדך שעשו בט״ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שעשו בט״ו מסתברא שאותו היום שייך למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי״ד ומוקפין בט״ו: זכירה. קריאת המגילה: מנלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר, הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו׳ עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע, דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר, ואע״ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר גזירה שוה מרביה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בט״ו, הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים, על כרחן לא נחו עד ט״ו, וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה עיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו׳ משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה, למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואע״פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט״ו: הכי גרסינן אלא לר׳ יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים, ואין חילוק בין עיר ועיר: וכר׳ יהושע בן לוי. ובחלוק לא איירי כלל, אלא ה״ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט״ו, הסמוך אע״ג שאינו נראה נראה אע״פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ״ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות:
בנס

תוספות

ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך כו׳. הס״ד סלקא דעתך דמנצפ״ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליה דאמר רב חסדא כו׳ אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא״ר ירמיה מנצפ״ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ״ך איירי בפתוחות ואור״י דגמ׳ [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ״ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה״ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את״ל דבסתומות איירי אכתי תקשה והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך וכו׳ וכן פיר״ת וז״ל שהגיה בספר הישר מנצפ״ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נביאים. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ממאתים נביאים (מצופים) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שסרף אמון את התורה ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ״ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך שבלוחות וכו׳ ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ״ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכדמסיק הש״ס:
מבטלין

מסורת הש״ס עם הוספות

א) [לקמן דף ד: ה.], ב) [ב״ק סה: ע״ז נג:], ג) לעיל ע״א לקמן ד:, ד) לקמן יז., ה) [לקמן ג.:], ו) [פסחים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טז.] תו״כ סוף בחוקותי, ט) פסחים דף סו., י) [לקמן דף יד.], כ) סנהדרין קג: ע״ש, ל) [ועי׳ תוספות שבת קד. ד״ה גרועי].

הגהות הגר״א

[א] [ב] גמ׳ (מוקפת חומה). תא״מ (וכן מתקו רש״י): [ג] שם דעבדא. רשום קו עליו למחקו:

תורה אור השלם

א) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: [אסתר ט, יט]
ב) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כא]
ג) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]
ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]
ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: [דברים ג, ה]
ו) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש״י
[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

[א] [גי׳ רי״ף רב] (גליון): [ב] נדצ״ל כלל וכלל: [ג] בכת״י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ״ה ברש״י): [ד] [תוספתא פ״א ושם אי׳ רבי יהודה ב״ק] (גליון): [ה] בכת״י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ״ה ישר מאד (דק״ס): [ו] בכת״י אנן הכי קאמרינן: [ז] בכת״י וראשונים הגי׳ אלא קרא יתירא הוא לכדריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכו׳ (ועיין ר״ח): [ח] יש להוסיף וישלח ספרים וגו׳ בכל מדינות [אסתר ט, כ-כא] (רש״ש): [ט] בכת״י נוסף להך גז״ש: [י] כך היא הגי׳ בכת״י (ועי׳ מהר״ץ חיות), ורש״י בגירסתו בא למחוק שפת יתר שנוסף בנוסח הכת״י (דק״ס עי״ש): [כ] ס״א גמי (גליון): [ל] [צ״ל צופים] (גליון): [מ] בכת״י אלא כל מקום: [נ] צ״ל ואימא: [ס] ובכמה כת״י הגי׳ מוקפין דידהו (ועי׳ ר״ח):

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר׳ יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר׳ עקיבא אפי׳ בזמן הזה קורין אותה בי״א ובי״ב ובי״ג. והא תקנת אנשי כנה״ג הן. אלא ודאי ר׳ יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי״א ובי״ב. תיובתא דר׳ יוחנן. איכא דאמרי א״ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר׳ עקיבא הן. אבל חכ״א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי״ד תניא נמי הכי. רב אשי קשיא ליה ומי א״ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז״ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה ג) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ מיהא קרינן בי״א ובי״ב ואפי׳ בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר׳ יוסי ב״ר יהודה ד) דוקא הוא דלא תקשי לך דר׳ יהודה אדר׳ יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט״ו. ואקימנא בגמ׳ פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדיהן מימות יהושע בן נון כמו הנך קורין בט״ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי״ד וט״ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י״ד וט״ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי״ד והני בט״ו לית מאן דעביד ב׳ ימים לכל מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי״ד אי בעו בט״ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט״ו ולא המוקפין בי״ד. ואומר בי״ג כלומר מוקפין אי בעו בט״ו אי בעו בי״ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע״ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט״ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט״ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני׳ דלא כר׳ יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט״ו כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע״ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט״ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע״ג דתרווייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט״ו והמוקפות אחרי כן קרו בי״ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט״ו בשאר עיירות בי״ד. אלא לר׳ יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו״ע קרא יתירא הוא שנא׳ מדינה ה) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א״ר ירמיה ואיתימא ר׳ חייא בר אבא מנצפ״ך צופים

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) עיין בערוך ערך סכל א׳. ב) הרמב״ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז״ל. ג) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל בדמיהן אין קורין כו׳. וכ״ה ברי״ף ז״ל. ד) נראה דחסר וכ״ל ומדקשיא ליה דר״י אדר״י אמר מאן דתני לה כר״י בר״י דוקא וכו׳. ה) נראה דצ״ל אלא נאמר מדינה ומדינה ואשמעינן דכל הסמוך וכו׳:

рав Аши не предлагает новую версию барайты, но лишь указывает, какая из имеющихся версий верна.

♦

Сказано в мишне: **כְּרַכִּים הַמּוּקָּפִים חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן** — жители **больших городов, окруженных стеной со времен Йеошуа бин Нуна, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר וְכוּ׳** — **читают** Мегилу **пятнадцатого** адара и т.д.

Гемара выясняет: **מְנָהַנֵי מִילֵּי** — **откуда выводится этот закон** [что жители укрепленных городов читают пятнадцатого]? Ведь нигде в Мегилат Эстер не сказано об этом прямым текстом. Отвечает гемара: **אָמַר רָבָא** — **сказал Рава: דְּאָמַר קְרָא** — **в стихе говорится** (Эстер 9:19): **עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת וְגוֹ׳** — **«Поэтому иудеи-*празим*, живущие в неукрепленных городах** [*празот*][3], делают четырнадцатый день месяца адар [днем] веселья и пиршества и днем праздничным…» — а после этого сказано (там же, 9:21–22): «Чтобы обязались сделать четырнадцатый день месяца адар и пятнадцатый день его… днями пиршества и веселья…» Во втором стихе, где упомянуто пятнадцатое адара, не говорится, кто должен праздновать Пурим в этот день. **מִדִּפְרָזִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר** — Но **поскольку** в первом стихе ясно сказано, что **жители неукрепленных** городов празднуют Пурим **четырнадцатого** адара, можно заключить, что **מוּקָּפִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר** — **жители** городов, **окруженных** стеной, и есть те, кто празднует **пятнадцатого.**

Гемара возражает: разве это что-либо доказывает? **וְאֵימָא** — **Ведь можно сказать,** что **פְּרָזִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר** — **жители неукрепленных** городов должны праздновать Пурим **четырнадцатого,** **מוּקָּפִין** — а **жители городов, окруженных стеной, כְּלָל כְּלָל לֹא** — **вообще не** должны его праздновать. Повеление же делать пятнадцатое адара праздничным днем, упомянутое в Мегиле, относится только к жителям Шушана — города, в котором в этот день евреи обрели покой от войны[4].

Гемара не принимает возражение: **וְלָאו יִשְׂרָאֵל נִינְהוּ** — **разве они,** жители окруженных стеной городов, **не** часть **народа Израиля?** Может ли быть, что их не обязали праздновать Пурим? **וְעוֹד** — **К тому же כְּתִיב מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ** — **написано,** что все евреи, населявшие империю Ахашвероша, простиравшуюся **от Индии до Эфиопии**[5], приняли на себя обязательство праздновать Пурим[6]. Несомненно, в их числе — и жители окруженных стеной городов.

Гемара вновь возражает: разве из этих стихов можно заключить, что жители укрепленных городов празднуют Пурим только пятнадцатого адара? **וְאֵימָא** — **Ведь можно сказать,** что **פְּרָזִים בְּאַרְבֵּיסַר** — **жители неукрепленных городов** должны праздновать **четырнадцатого,** согласно стиху 19, **מוּקָּפִין** — а **жители** городов, **окруженных** стеной, — **בְּאַרְבֵּיסַר וּבְחַמֵיסַר** — и **четырнадцатого, и пятнадцатого**[7]. **כִּדְכְתִיב** — **Так** можно понять **из написанного** (Эстер 9:21): **לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר [בּוֹ] בְּכָל שָׁנָה** — **«Чтобы обязались сделать четырнадцатый день месяца адар и пятнадцатый день его, из года** в год» — то есть сделать праздничными оба дня.

3. *Празот* — от *паруз* [разрозненный, разбросанный]. Так называют города, не окруженные стеной, поскольку они застроены разрозненно и их кварталы разделены заметным расстоянием (Раши). От того же корня — *празим,* название жителей городов *празот*.

4. Как сказано (Эстер 9:18): «А иудеи, которые в Шушане, собирались [на войну] в тринадцатый день этого [месяца] и в четырнадцатый день его; а в пятнадцатый день обрели покой, и сделали его днем пиршества и веселья».

5. Эстер (1:1).

6. «И разослал [Мордехай] письма ко всем иудеям, которые [живут] во всех областях царя Ахашвероша… Чтобы обязались сделать четырнадцатый день месяца адар и пятнадцатый день его, из года в год… сделать их днями пиршества и веселья… И приняли иудеи…» (Эстер 9:20–23).

7. В память о чуде, которое в Шушане [городе, окруженном стеной] длилось два дня. Там евреи получили разрешение воевать с врагами в течение двух дней: тринадцатого и четырнадцатого адара (см. ниже) — а не только в течение одного дня, как во всех других местах (Сифтей хахамим, ד"ה ואימא – השלישי).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי׳ פ״א מהלכות מגילה הלכה ו:
ז ב ג ד ה מיי׳ שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרפח סעיף ג:

ומוקים לה לברייתא כר׳ יוסי בר יהודה ומי אמר ר״י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר׳ יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו׳: מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו׳ מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה. מתני׳ דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ״ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ״ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ״ט לא אמר כר׳ יהושע בן קרחה מ״ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן דעבד׳ כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ״ך צופים אמרום ותסברא והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנס

רש״י

ואוקי לה להך ברייתא. דלעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו׳. במקום שבית דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו׳. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה, ומתוך כך ישיבתה נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט״ו. שהרי שני ימים כתובין שם, ומדקבע י״ד לפרזים שדייה ט״ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן, כדרך שנחו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים, דכתיב וישלח ספרים בכל מדינות המלך אחשורוש וגו׳ לקיים עליהם, ואע״ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא, כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי״ד. דהא קבעינהו קרא, אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי״ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע, כדרך שעשו בט״ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שעשו בט״ו מסתברא שאותו היום שייך למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי״ד ומוקפין בט״ו: זכירה. קריאת המגילה: מנלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר, הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו׳ עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע, דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר, ואע״ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר גזירה שוה מרביה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בט״ו, הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים, על כרחן לא נחו עד ט״ו, וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה עיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו׳ משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה, למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואע״פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט״ו: הכי גרסינן אלא לר׳ יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים, ואין חילוק בין עיר ועיר: וכר׳ יהושע בן לוי. ובחלוק לא איירי כלל, אלא ה״ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט״ו, הסמוך אע״ג שאינו נראה נראה אע״פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ״ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות:

תוספות

ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך כו׳. השתא סלקא דעתך דמנצפ״ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליה דאמר רב חסדא כו׳ אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא״ר ירמיה מנצפ״ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ״ך איירי בפתוחות ואור״י דגמ׳ [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ״ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה״ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את״ל דבסתומות איירי אכתי תקשה והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך וכו׳ וכן פיר״ת וז״ל שהגיה בספר הישר מנצפ״ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נשאו. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ממאתים נביאים (מצופים) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שסרף אמון את התורה ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ״ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך שבלוחות וכו׳ ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ״ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכדמסיק הש״ס:

מבטלין

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר׳ יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר׳ עקיבא אפי׳ בזמן הזה קורין אותה בי״א ובי״ב ובי״ג. והא תקנת אנשי כנה״ג הן. אלא ודאי ר׳ יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי״א ובי״ב. תיובתא דר׳ יוחנן. איכא דאמרי א״ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר׳ עקיבא הן. אבל חכ״א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי״ד תניא נמי הכי. רב אשי קשיא ליה ומי א״ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז״ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה ג) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ מיהא קרינן בי״א ובי״ב ואפי׳ בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר׳ יוסי ב״ר יהודה ד) דוקא הוא דלא תקשי לך דר׳ יהודה אדר׳ יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט״ו. ואקימנא בגמ׳ פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדייהו מימות יהושע בן נון כמו הנך קורין בט״ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי״ד וט״ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י״ד וט״ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי״ד והני בט״ו לית מאן דעביד ב׳ ימים לכל מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי״ד אי בעו בט״ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט״ו ולא המוקפין בי״ד. ואומר בי״ג כלומר מוקפין אי בעו בט״ו אי בעו בי״ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע״ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט״ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט״ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני׳ דלא כר׳ יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט״ו כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע״ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט״ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע״ג דתרווייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט״ו והמוקפות אחרי כן קרו בי״ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט״ו בשאר עיירות בי״ד. אלא לר׳ יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו״ע קרא יתירא הוא שנא׳ מדינה ה) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א״ר ירמיה ואיתימא ר׳ חייא בר אבא מנצפ״ך צופים

מסורת הש״ס עם הוספות

א) [לקמן דף ד: ה.], ב) [ר״ק סה: ע״ז נב:], ג) לעיל ע״א לקמן ד:, ד) לקמן יז., ה) [לקמן ג:], ו) [פסחים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טז.] תו״כ סוף בחוקותי, ט) פסחים דף סו., י) [לקמן דף יד.], כ) סנהדרין קג: ע״ש, ל) [ועי׳ תוספות שבת קד. ד״ה גרועי].

הגהות הגר״א

[א] [ב] גמ׳ (מוקפת חומה). תא״מ (וכן מחקו רש״י): [ג] שם דעבדא. רשום קו עליו למחקו:

תורה אור השלם

א) על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו: [אסתר ט, יט]

ב) לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: [אסתר ט, כא]

ג) לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצמות וזעקתם: [אסתר ט, לא]

ד) והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם: [אסתר ט, כח]

ה) כל אלה ערים בצרת חומה גבהה דלתים ובריח לבד מערי הפרזי הרבה מאד: [דברים ג, ה]

ו) אלה המצות אשר צוה יי את משה אל בני ישראל בהר סיני: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש״י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] [גי׳ רי״ף רב] (גליון): ב] נדצ״ל כלל וכלל: ג] בכת״י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ״ה ברש״י): ד] [תוספתא פ״א ושם אי׳ רבי יהודה ב״ק] (גליון): ה] בכת״י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ״ה ישר מאד (דק״ס): ו] בכת״י אנן הכי קאמרינן: ז] בכת״י וראשונים הגי׳ אלא קרא יתירא הוא לכדריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכו׳ (ועיין ר״ח): ח] יש להוסיף וישלח ספרים וגו׳ בכל מדינות [אסתר ט, כ-כא] (רש״ש): ט] בכת״י נוסף להך גז״ש: י] כך היא הגי׳ בכת״י (ועי׳ מהר״ץ חיות), ורש״י בגירסתו בא למחוק שפת יתר שנוסף בנוסח הכת״י (דק״ס ע״ש): כ] ס״א נמי (גליון): ל] [צ״ל צופים] (גליון): מ] בכת״י אלא כל מקום: נ] צ״ל ואימא: ס] ובכמה כת״י הגי׳ מוקפין דידהו (ועי׳ ר״ח):

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) עיין בערוך ערך סכל א׳. ב) הרמב״ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז״ל. ג) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל בדתיהן אין קורין כו׳. וכ״ה ברי״ף ז״ל. ד) נראה דחסר וצ״ל ומדקשיא ליה דר״י אדר״י אמר מאן דתני לה כר״י בר״י דוקא וכו׳. ה) נראה דל״ל אלא נאמר מדינה ומדינה ואשמעינן דכל הסמוך וכו׳:

Гемара отвечает: **אִי הֲוָה כְּתַב — если бы было написано** одним оборотом: **אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר — «четырнадцатый и пятнадцатый день** месяца адар», тогда бы это означало **כִּדְקָאָמְרַתְּ — то, что ты говоришь** [что они празднуют оба дня]. **הַשְׁתָּא דִּכְתִיב** — Однако **сейчас, когда написано אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר — «четырнадцатый день** месяца адар **и пятнадцатый день** его», **אָתָא אֵת וּפָסִיק — стоящий** перед словосочетанием «пятнадцатый день» предлог ***эт* делит** оборот на две части[8], сообщая таким образом: **הָנֵי — эти** [одна группа] празднуют **בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר — четырнадцатого** адара, **וְהָנֵי — а эти** [другая группа] — **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר — пятнадцатого.** Поскольку мы знаем, что четырнадцатого празднуют жители неукрепленных городов, значит, пятнадцатого — жители городов, окруженных стеной. Гемара предлагает еще одно возможное объяснение слов Мегилы.

וְאֵימָא — Можно сказать, что **פְּרָזִים בְּאַרְבֵּיסַר — жители неукрепленных городов** должны праздновать **четырнадцатого**, согласно стиху (9:19), **מוּקָּפִין** — а **жители** городов, **окруженных** стеной, **אִי בָּעוּ בְּאַרְבֵּיסַר — если хотят,** пусть празднуют **четырнадцатого, אִי בָּעוּ בְּחַמֵיסַר** — а **если хотят — пятнадцатого.**

Гемара отвергает такую возможность: **אָמַר קְרָא — в стихе** (9:31) **говорится: בִּזְמַנֵּיהֶם** — «…чтобы соблюдали эти дни Пурима в **их времена** [*би-зманейэм*]». Из множественного числа слова «времена» заключаем: **זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה לֹא זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה — дата** празднования, установленная для **этих** [для жителей городов, окруженных стеной], **отлична от даты,** установленной для **тех** [для жителей незащищенных городов]. То есть у каждого есть свое время.

А поскольку четырнадцатое адара — это дата, установленная для жителей неукрепленных городов, значит, она не годится для жителей городов, окруженных стеной.

Гемара предлагает еще один возможный вариант.

וְאֵימָא — Можно сказать, что жителям городов, окруженных стеной, следует праздновать Пурим **בִּתְלֵיסַר — тринадцатого** адара[9]. А пятнадцатое установлено праздничным днем только для жителей Шушана: им предписано праздновать Пурим в этот день, в соответствии с тем, как его праздновали в Шушане впервые[10].

Отвечает гемара: такой вариант также ошибочен. Почему? С одной стороны, Писание не уточняет, когда должны праздновать Пурим жители окруженных стеной городов, но, с другой стороны, говорит, что жители Шушана в дни, когда совершилось чудо спасения евреев, праздновали пятнадцатого. Логично подумать, что день пятнадцатого адара, который установлен также и для будущих поколений как один из дней Пурима, Писание имеет в виду сделать праздничным для жителей всех укрепленных городов, **כְּשׁוּשָׁן — как** он сделан праздничным для жителей **Шушана.** И нелогично думать, что для жителей не Шушана, а других укрепленных городов установлен какой-то день, вовсе не упомянутый в Мегиле!

Таким образом, предложенное выше доказательство остается в силе. Однако гемара не удовлетворена им в полной степени.

Гемара продолжает анализ: и все же, **אַשְׁכְּחָן עֲשִׂיָּיה — нами найдены** лишь источники, позволяющие заключить, что заповеди Пурима,

8. Предлог *эт* в иврите ставится перед прямым дополнением [на русский язык он в такой функции, то есть перед дополнением в винительном падеже, не переводится]. В стихе предлог поставлен дважды: «Чтобы обязались сделать [*эт*] четырнадцатый день месяца адар и [*эт*] пятнадцатый день его…» Повторное использование предлога перед словами «пятнадцатый день» указывает на самостоятельное значение этих слов.

9. То есть в день, когда все евреи, населявшие Персидскую империю, вышли на войну со своими врагами и удостоились чуда избавления. См. в гемаре выше (2а) (Рош Йосеф ד״ה ואימא).

10. О первом праздновании Пурима в Шушане рассказывается в Мегилат Эстер (9:18).

עין משפט
נר מצוה

ו א מיי׳ פ״א מהלכות מגילה הלכה ו:
ז ב ג ד ה מיי׳ שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרפח סעיף ג:

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר׳ יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר׳ עקיבא אפי׳ בזמן הזה קורין אותה בי״א ובי״ב ובי״ג. והא תקנת אנשי כנה״ג הן. אלא ודאי ר׳ יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי״א ובי״ב. תיובתא דר׳ יוחנן. איכא דאמרי א״ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר׳ עקיבא הן. אבל חכ״א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי״ד תניא נמי הכי. רב אשי קשיא ליה ומי א״ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז״ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה ג) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ מיהא קרינן בי״א ובי״ב ואפי׳ בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר׳ יוסי ב״ר יהודה ד) דוקא הוא דלא תקשי לך דר׳ יהודה אדר׳ יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט״ו. ואקימנא בגמ׳ פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדיהן מימות יהושע בן נון כמו הנך קורין בט״ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי״ד וט״ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י״ד וט״ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי״ד והני בט״ו לית מאן דעביד ב׳ ימים לכל[מ] מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי״ד אי בעו בט״ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט״ו ולא המוקפין בי״ד. ואומר[נ] בי״ג כלומר מוקפין אי בעו בט״ו אי בעו בי״ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע״ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט״ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט״ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני׳ דלא כר׳ יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט״ו

ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך כו׳. השתא סלקא דעתך דמנצפ״ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליוה דאמר רב חסדא כו׳ אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא״ר ירמיה מנצפ״ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ״ך איירי בפתוחות ואור״י דגמ׳ [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ״ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה״ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את״ל דבסתומות איירי אכתי[כ] תקשה והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך וכו׳ וכן פיר״ת וז״ל שהגיה בספר הישר מנצפ״ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נביאים. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ה) ממאתים נביאים (מגלופים[ל]) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שסרף אמון את התורה[כ] ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ״ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך שבלוחות וכו׳ ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ״ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכלמסיק הש״ס[ל]:

מבטלין

ומוקים לה לברייתא כר׳ יוסי בר יהודה ומי אמר ר״י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א) א״ר יהודה א אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר׳ יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו׳: מנהני מילי אמר רבא[ב] דאמר קרא א) על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו׳ מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל[ג] לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב ב) להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא ג) את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא ג) בזמניהם ג) זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא[ד] בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא ד) והימים האלה נזכרים ונעשים ד) איתקש זכירה לעשייה. מתני׳ דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע[ה] בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ״ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן ב מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ״ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא א) על כן היהודים הפרזים[ו] וכתיב התם ה) לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ״ט לא אמר כר׳ יהושע בן קרחה מ״ט דהא אית ליה פרזי פרזי[ז] הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד׳ כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי ג שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב ד) מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי[ח] יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי ט) ד כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא ה כמחמתן לטבריא מיל י) ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ז) ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ״ך צופים אמרום ותסברא והכתיב ו) אלה המצות כ) שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנס

ואוקי לה להך ברייתא. לעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו׳. במקום שבית דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו׳. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה, ומתוך כך יושבה נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט״ו. שהרי שני ימים כתובין שם, ומדקבע י״ד לפרזים שדייה ט״ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן, כדרך שנחו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים, דכתיב וישלח ספרים[ם] בכל מדינות המלך אחשורוש וגו׳ לקיים עליהם, ואע״ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא, כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי״ד. דהא קבעינהו קרא, אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי״ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע, כדרך שעשו בט״ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שעשו בט״ו מסתברא שאותו היום שייך למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי״ד ומוקפין בט״ו: זכירה. קריאת המגילה: מנלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר, הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו׳ עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע, דהא פרזים נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר, ואע״ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר[ט] גזירה שוה מרביה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו[י] אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בט״ו, הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים, על כרחן לא נחו עד ט״ו, וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה עיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו׳ משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה, למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואע״פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט״ו: הכי גרסינן אלא לר׳ יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש[י]: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים. וכר׳ יהושע בן לוי. ונחלוק לא איירי כלל, אלא ה״ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט״ו, הסמוך אע״ג שאינו נראה נראה אע״פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן[כ]: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ״ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות:

מסורת הש״ס
עם הוספות

א) [לקמן דף ד: ה.], ב) [ב״ק סס: ע״ז נג:], ג) לעיל ע״א לקמן ד:, ד) לקמן יז., ה) [לקמן ג:], ו) [פסחים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טז.] תו״כ סוף בחוקותי, ט) פסחים דף סו., י) [לקמן דף יד.], כ) סנהדרין קג: ע״ש, ל) [ועי׳ תוספות שבת קד. ד״ה גרועי].

הגהות הגר״א

[א] [ב] גמ׳ (מוקפת חומה). תא״מ[ם] (וכן מתקו רש״י): [ג] שם דעבדא. רשום קו עליו למתקו:

תורה אור השלם

א) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: [אסתר ט, יט]

ב) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כא]

ג) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]

ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: [דברים ג, ה]

ו) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש״י
[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

[א] [גי׳ רי״ף רב] (גליון): [ב] נדצ״ל כלל וכלל: [ג] בכת״י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ״ה ברש״י): [ד] [תוספתא פ״א ושם אי׳ רבי יהודה ב״ק] (גליון): [ה] בכת״י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ״ה ישר מאד (דק״ס): [ו] בכת״י אנן הכי קאמרינן: [ז] בכת״י וראשונים הגי׳ אלא קרא יתירא הוא לכדריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכו׳ (ועיין ר״ח): [ח] יש להוסיף וישלח ספרים וגו׳ בכל מדינות [אסתר ט, כ-כא] (רש״ש): [ט] בכת״י נוסף להך גז״ש: [י] כך היא הגי׳ בכת״י (ועי׳ מהר״ץ חיות), ורש״י בגירסתו בא למחוק שפת יתר שנוסף בנוסח הכת״י (דק״ס עי״ש): [כ] ס״א גמי (גליון): [ל] [צ״ל צופים] (גליון): [מ] בכת״י אלא כל מקום: [נ] צ״ל ואימא: [ס] ובכמה כת״י הגי׳ מוקפין דידהו (ועי׳ ר״ח):

כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע״ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט״ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע״ג דתרווייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט״ו והמוקפות אחרי כן קרו בי״ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט״ו בשאר עיירות בי״ד. אלא לר׳ יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו״ע קרא יתירא הוא שנא׳ מדינה ה) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א״ר ירמיה ואיתימא ר׳ חייא בר אבא מנצפ״ך צופים

חשק שלמה על רבינו חננאל א) עיין בערוך ערך סכל א׳. ב) הרמב״ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז״ל. ג) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל בדתיהן אין קורין כו׳. וכ״ה ברי״ף ז״ל. ד) נראה דחסר וצ״ל ומדקשיא ליה דר״י אדר״י אמר מאן דתני לה כר״י בר״י דוקא וכו׳. ה) נראה דצ״ל אלא נאמר מדינה ומדינה ולאשמעינן דכל הסמוך וכו׳:

связанные с **действием**[11], такие, как заповедь о пиршестве и веселье, в неукрепленных городах следует исполнять четырнадцатого адара, а в окруженных стеной — пятнадцатого. Однако **זְכִירָה מְנָלַן — откуда нам известно,** что и **упоминание** о чуде, то есть чтение Мегилы, рассказывающей об избавлении евреев во времена Мордехая и Эстер, тоже предписано совершать в эти два дня? Отвечает гемара: **אָמַר קְרָא — в стихе сказано** (там же, 9:28): **וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים — «И эти дни упоминаются и исполняются** из поколения в поколение...» Поставив два эти слова рядом, Писание **אִיתְּקַשׁ זְכִירָה לַעֲשִׂיָּה — уподобляет**[12] **«упоминание» «исполнению»:** как исполнять заповеди Пурима в неукрепленных городах следует четырнадцатого адара, а в окруженных стеной — пятнадцатого, так и упоминать о чуде, то есть читать Мегилу, следует соответственно в эти два дня.

♦

Анализ мишны продолжается. В мишне говорится, что критерием, определяющим, считается город окруженным или не окруженным стеной, является его состояние во времена Йеошуа бин Нуна.

Замечает гемара: **מַתְנִיתִין דְּלָא כִּי הַאי תַּנָּא — сказанное в нашей мишне не соответствует мнению *таны*, דְּתַנְיָא — сформулировавшего** следующую **барайту,** где сказано: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר — раби Йеошуа бен Карха говорит: כְּרַכִּין הַמּוּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ** — жители **больших городов, окруженных стеной со времен Ахашвероша, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר — читают** Мегилу **пятнадцатого** адара. То есть определяющим является состояние города в эпоху Ахашвероша, а не во времена Йеошуа бин Нуна.

Гемара выясняет: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה — какова логика раби Йеошуа бен Кархи?** Почему, по его мнению, критерий связан именно с эпохой Ахашвероша?

Отвечает гемара: он считает, что, поскольку в укрепленных городах установлено читать пятнадцатого адара — по примеру Шушана, их статус определяется **כִּי שׁוּשָׁן — подобием Шушану: מַה שּׁוּשָׁן מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ — как Шушан обнесен стеной со времен Ахашвероша וְקוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר — и** там **читают пятнадцатого** адара, **אַף כָּל שֶׁמּוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ — так и** в **любом** городе, **который обнесен стеной со времен Ахашвероша, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר — читают пятнадцатого.**

Теперь гемара анализирует точку зрения автора мишны: **מַאי טַעְמָא — а** наш ***тана*** **וְתַנָּא דִּידַן — по какой причине** считает иначе [что определяющей является эпоха Йеошуа бин Нуна]?

Отвечает гемара: **יָלֵיף פְּרָזִי פְּרָזִי — он трактует** понятие **«неукрепленный»** [*прази*] город», присутствующее в Мегилат Эстер, отождествляя его [методом *гзера шава*[13]] с понятием **«неукрепленный** город» в другом отрывке Писания. **כְּתִיב הָכָא — Здесь, в** Мегилат Эстер (9:19) **написано: עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים — «Поэтому иудеи-*празим*,** живущие в неукрепленных городах [*"празот"*], делают четырнадцатый день месяца адар...» **וּכְתִיב הָתָם — А там,** в книге Дварим, где рассказывается о завоевании евреями земель на восточном берегу Иордана под руководством Моше и Йеошуа, **написано** (Дварим 3:5): **לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד — «кроме**

11. Приводим полностью стихи, на которые, как мы видели, опираются выведенные выше законы: «Поэтому иудеи-горожане, живущие в неукрепленных городах, делают четырнадцатый день месяца адар [днем] веселья и пиршества, и днем праздничным, и [днем] посылания кушаний друг другу» (9:19); «Чтобы обязались сделать четырнадцатый день месяца адар и пятнадцатый день его из года в год — Как дни, в которые обрели иудеи покой от своих врагов, и [как] месяц, что обратился для них из печали в радость и из скорби в праздник, — сделать их днями пиршества и веселья, и посылания кушаний друг другу и подарков бедным» (9:21–22). В этих стихах перечислены все заповеди Пурима [пиршество, веселье, посылание еды, подарки бедным], кроме заповеди о чтении Мегилы.

12. Согласно принципу *экеш*.

13. Метод текстуальной аналогии. Один из методов толкования Писания.

ומוקים לה לברייתא כר' יוסי בר יהודה ומי אמר ר"י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר' יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו': מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו' מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה. מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ"ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ"ט לא אמר כר' יהושע בן קרחה מ"ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן דעבד' כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס

ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך כו'. הסתא סלקא דעתך דמנצפ"ך איירי בפתוחות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליה דאמר רב חסדא כו' אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא"ר ירמיה מנצפ"ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ"ך איירי בפתוחות ואור"י דגמ' [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ"ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה"ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את"ל דבסתומות איירי אכתי תקשה והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך וכו' וכן פיר"ת וז"ל שהגיה בספר הישר מנצפ"ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נביאים. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ממאתים נביאים (מלופים) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שנשתכח אמרון את התורה ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מהלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ"ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכלדמסיק הש"ס:

городов неукрепленных [*прази*], **весьма многих»**[14]. Отсюда следует вывод: **מַה לְּהַלָּן — как там,** когда говорится «неукрепленные», речь идет о городах, не окруженных стеной **מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן — со времен Йеошуа бин Нуна**[15], **אַף כָּאן — так и здесь,** в Мегилат Эстер, когда упоминаются «неукрепленные города», имеются в виду города, не окруженные стеной **מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן — со времен Йеошуа бин Нуна**[16].

Гемара продолжает сравнительный анализ позиций автора мишны и автора барайты.

Говорит гемара: **בִּשְׁלָמָא — понятно,** почему **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה לֹא אָמַר — раби Йеошуа бен Карха не разделяет мнения *таны* нашей כְּתַנָּא דִּידָן** мишны [что критерием, определяющим статус города как обнесенного или не обнесенного стеной, является его состояние во времена Йеошуа бин Нуна]. Его мнение обусловлено тем, **דְּלֵית לֵיהּ פְּרָזִי פְּרָזִי — что** он **не** получил от своих учителей традицию о применении в данном случае принципа *гзера шава*, согласно которому понятие **«неукрепленный»** в Мегилат Эстер тождественно понятию **«неукрепленный»** в книге Дварим[17]. **אֶלָּא — Однако,** продолжает гемара, неясно, **תַּנָּא דִּידָן מַאי טַעֲמָא — по какой причине *тана* нашей** мишны **לֹא אָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה — не разделяет мнения раби Йеошуа бен Кархи** [что статус города определяется его состоянием во времена Ахашвероша].

Гемара с удивлением переспрашивает: что значит **מַאי טַעֲמָא — «по какой причине»?** Что за вопрос? **דְּהָא אִית לֵיהּ — Ведь** логика *таны* нашей мишны вполне очевидна: **он получил** традицию от своих учителей об уподоблении понятий **פְּרָזִי פְּרָזִי — «неукрепленный** город» в Мегилат Эстер и **«неукрепленный** город» в книге Дварим. Поэтому он и считает, что определяющим считается состояние города во времена Йеошуа бин Нуна.

Гемара поясняет: **הָכִי קָאָמַר — вот что имел в виду** задавший вопрос о причине: **אֶלָּא — все же**, если исходить из позиции нашего *таны*, остается непонятным, **שׁוּשָׁן דְּעָבְדָא כְּמַאן — чему** [какому установлению] **следуют** жители **Шушана,** празднуя Пурим пятнадцатого адара. С одной стороны, **לֹא כִּפְרָזִים — это не как неукрепленные** города, ибо там празднуют четырнадцатого. **וְלֹא כְּמוּקָּפִין — И не как укрепленные** города, где празднуют пятнадцатого. Ведь укрепленными, с точки зрения *таны* нашей мишны, считаются города, окруженные стеной со времен Йеошуа бин Нуна, чего нельзя сказать о Шушане: известно лишь, что он был окружен стеной в эпоху Ахашвероша. Так что с этой точки зрения объяснить обычаи Шушана затруднительно, и есть основания спросить: почему наш *тана* остался при своем мнении, а не разделил мнение раби Йеошуа бен Кархи [что статус города определяется его состоянием в эпоху Ахашвероша, а не во времена Йеошуа бин Нуна]?

Разъяснив, в чем состоял вопрос, гемара дает на него ответ.

---

14. «Все эти города, укрепленные высокой стеной, воротами и запорами, кроме городов неукрепленных, весьма многих» (Дварим, 3:5). Стих является частью отрывка, рассказывающего, как с помощью Небес сынам Израиля удалось одержать победу над Огом, царем Башана, и завоевать все его города: шестьдесят укрепленных и множество неукрепленных.

15. Несмотря на то, что стих в книге Дварим говорит о завоевании восточного берега Иордана еще во времена Моше-рабейну, мудрецы связали определение города как «укрепленного» с временами Йеошуа, потому что, хотя конкретно эти территории были завоеваны во времена Моше, основной период завоевания Земли Израиля приходится на время правления Йеошуа (Меири 2а ד"ה והמשנה; см. там же другое объяснение).

16. И даже если впоследствии город был обнесен стеной, он уже не имеет статуса «укрепленного» относительно чтения Мегилы (Раши ד"ה אף).

Гемара поясняет здесь, каким образом из текста Мегилы учат, что критерием является состояние города во времена Йеошуа. Но не касается вопроса, почему мудрецы, установившие заповеди Пурима, связали их с временами Йеошуа. Ответ на этот вопрос приведен выше (2а, сноска 2).

17. Принцип *гзера шава* не может быть применен самостоятельно, если не получена традиция о его применении в данном случае (Раши ד"ה פרזי).

ומוקים לה לברייתא כר' יוסי בר יהודה ומי אמר ר"י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר' יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו': מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו' מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה. מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ"ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ"ט לא אמר כר' יהושע בן קרחה מ"ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד' כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס

ואוקי לה להך ברייתא. לעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו'. במקום שבית דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו'. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה, ומתוך כך ישיבתה נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט"ו. שהרי שני ימים כתובין שם, ומדקבע י"ד לפרזים שדייה ט"ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן, כדרך שנחו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים, דכתיב וישלח ספרים[ח] בכל מדינות המלך אחשורוש וגו' לקיים עליהם, ואע"ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא, כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי"ד. דהא קבעינהו קרא, אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי"ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע, כדרך שעשו בט"ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שעשו בט"ו מסתברא שאותו היום שייך למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי"ד ומוקפין בט"ו: זכירה. קריאת המגילה: מנלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר, הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו' עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע, דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר, ואע"ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר[ט] גזירה שוה מרביה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו[י] אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בט"ו, הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים, על כרחן לא נחו עד ט"ו, וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה ועיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה, למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואע"פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט"ו: הכי גרסינן אלא לר' יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש[כ]: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים, ואין חילוק בין עיר ועיר: וכר' יהושע בן לוי. ובחלוק לא איירי כלל, אלא ה"ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט"ו, הסמוך אע"פ שאינו נראה ונראה אע"פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן[ל]: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ"ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות:

ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך כו'. השתא סלקא דעתך דמנצפ"ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליה דאמר רב חסדא כו' אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא"ר ירמיה מנצפ"ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ"ך איירי בפתוחות ואור"י דגמ' [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ"ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה"ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את"ל דבסתומות איירי אכתי[נ] תקשה והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך וכו' וכן פיר"ת וז"ל שהגיה בספר הישר מנצפ"ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נביאים. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ממתאים נביאים (מלופים[ס]) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שערף אמון את התורה[ע] ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ"ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכלמסקי הש"ס[פ]:

מבטלין

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ו:
ז ב ג ד ה מיי' שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ג:

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר' יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר' עקיבא אפי' בזמן הזה קורין אותה בי"א ובי"ב ובי"ג. והא תקנת אנשי כנה"ג הן. אלא ודאי ר' יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי"א ובי"ב. תיובתא דר' יוחנן. איכא דאמרי א"ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכ"א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי"ד תניא נמי הכי. רב אשי קשיא ליה ומי א"ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה ג) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב' ובה' אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב' ובה' מיהא קרינן בי"א ובי"ב ואפי' בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר' יוסי ב"ר יהודה ד) דוקא הוא דלא תקשי לך דר' יהודה אדר' יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. ואקימנא בגמ' פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדיהן מימות יהושע בן נון כמו הנך קורין בט"ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי"ד וט"ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י"ד וט"ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי"ד והני בט"ו לית מאן דעביד ב' ימים לכל[מ] מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט"ו ולא המוקפין בי"ד. ואומר[נ] בי"ג כלומר מוקפין אי בעו בט"ו אי בעו בי"ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע"ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט"ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט"ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני' דלא כר' יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע"ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט"ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע"ג דתרוייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט"ו והמוקפות אחרי כן קרו בי"ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט"ו בשאר עיירות בי"ד. אלא לר' יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו"ע קרא יתירא הוא שנא' מדינה ה) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכריב"ל דאמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן דף ד: ה.], ב) [ב"ק סה: ע"ז נג:], ג) לעיל ע"א לקמן ד., ד) לקמן יז., ה) [לקמן ג.], ו) [פסחים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טז.] תו"כ סוף בחוקותי, ט) פסחים דף סו., י) [לקמן דף יד.], כ) סנהדרין קג: ע"ש, ל) [ועי' תוספות שבת קד. ד"ה גרועי].

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' (מוקפת חומה). תא"מ[פ] (וכן מתקן רש"י): [ג] שם דעבדא. רשום קו עליו למחקו:

תורה אור השלם

א) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: [אסתר ט, יט]

ב) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כא]

ג) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]

ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: [דברים ג, ה]

ו) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] [גי' רי"ף רב] (גליון): ב] נדצ"ל כלל וכלל: ג] בכת"י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ"ה ברש"י): ד] [תוספתא פ"א ושם אי' רבי יהודה ב"ק] (גליון): ה] בכת"י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ"ה ישר מאד (דק"ס): ו] בכת"י אנן הכי קאמרינן: ז] בכת"י וראשונים הגי' אלא קרא יתירא הוא לכדריב"ל דאמר ריב"ל כרך וכו' (ועיין ר"ח): ח] יש להוסיף וישלח ספרים וגו' בכל מדינות [אסתר ט, כ-כא] (רש"ש): ט] בכת"י נוסף להך גז"ש: י] כך היא הגי' בכת"י (ועי' מהר"ץ חיות), ורש"י בגירסתו בא למחוק שפת יתר שנוסף בנוסחת הכת"י (דק"ס עי"ש): כ] ס"א נמי (גליון): ל] [צ"ל צופים] (גליון): מ] בכת"י אלא כל מקום: נ] צ"ל ואימא: ס] ובכמה כת"י הגי' מוקפין דידהו (ועי' ר"ח):

חשק שלמה על רבינו חננאל א) עיין בערוך ערך סכל א'. ב) הרמב"ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז"ל. ג) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל בדתיהן אין קורין כו'. וכ"ה ברי"ף ז"ל. ד) נראה דחסר וכ"ל ומדקשיא ליה דר"י אדר"י אמר מאן דתני לה כר"י בר"י דוקא וכו'. ה) נראה דל"ל אלא נאמר מדינה ומדינה ולאשמעינן דכל הסמוך וכו':

אָמַר רָבָא — **Сказал Рава,** וְאָמְרֵי לָהּ כְּדִי — **а некоторые приводят** эти слова **как анонимные**: *тана* нашей мишны не считает вопрос о Шушане затруднительным. שָׁאנִי שׁוּשָׁן — **Шушан имеет особый статус,** הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה בָּהּ נֵס — **поскольку там произошло** отдельное **чудо**: жителям Шушана было предоставлено право воевать с врагами два дня — тринадцатого и четырнадцатого адара, а не один день, как во всех других местах. Лишь пятнадцатого адара жители Шушана обрели покой от военных действий, и этот день они сделали праздничным. Поэтому и в будущем им предписано праздновать Пурим пятнадцатого адара.

Гемара переходит к анализу позиции раби Йеошуа бен Кархи.

בִּשְׁלָמָא לְתַנָּא דִּידָן — Вполне **понятно**, как **наш *тана***, определяющий статус города по его состоянию во времена Йеошуа бин Нуна, объяснит הַיְינוּ דִּכְתִיב — **сказанное** в Мегилат Эстер (9:28): מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר — «И эти дни [Пурима] упоминаются и исполняются... **в столице и столице**[18] **и в городе**[19] **и городе...**»[20]. Как видим, в отношении празднования Пурима, помимо разделения городов на две категории [укрепленные и неукрепленные], различают также типы городов внутри этих категорий [столица и столица, город и город]. **Согласно мнению нашего *таны*, объяснение этих строк таково:** מְדִינָה וּמְדִינָה — **«в столице и столице» указывает,** לְחַלֵּק בֵּין מוּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן — что **следует различать между** городами, **окруженными стеной со времен Йеошуа бин Нуна,** где читают Мегилу пятнадцатого адара, לְמוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ — **и** городами, **окруженными стеной со времен Ахашвероша,** где читают четырнадцатого. Слова עִיר וָעִיר נַמִּי — **«в городе и городе» также** несут смысловую нагрузку: они указывают, что לְחַלֵּק בֵּין שׁוּשָׁן — **следует различать между Шушаном,** где читают пятнадцатого, несмотря на то, что во времена Йеошуа бин Нуна он был неукрепленным, לִשְׁאָר עֲיָירוֹת — **и остальными** неукрепленными **городами,** где читают четырнадцатого. אֶלָּא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה — **Однако,** продолжает гемара, как объяснит эти строки **раби Йеошуа бен Карха,** который определяет статус города по тому, был ли он окружен стеной во времена Ахашвероша? בִּשְׁלָמָא מְדִינָה וּמְדִינָה — Вполне **понятно,** как с его точки зрения объясняются слова **«в столице и столице»**: они указывают, что לְחַלֵּק בֵּין (שושן לשאר עיירות) [מוּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ] — **следует различать между** городами, **окруженными стеной со времен Ахашвероша,** где читают пятнадцатого, [לְשֶׁאֵין מוּקָּפִין מִימוֹת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ] — **и не окруженными стеной со времен Ахашвероша,** где читают четырнадцатого. אֶלָּא עִיר וָעִיר לְמַאי אָתָא — **Но для чего служат** слова **«в городе и городе»?** На какое различие между неукрепленными городами они указывают? Согласно подходу раби Йеошуа бен Кархи, никакого различия нет: во всех городах, бывших неукрепленными во времена Ахашвероша, читают четырнадцатого!

Отвечает гемара: אָמַר לָךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה — **раби Йеошуа бен Карха мог бы ответить** на это возражение встречным вопросом: וּלְתַנָּא דִּידָן מִי נִיחָא — **а разве с точки зрения нашего *таны*** в этом стихе все **ясно?** Ведь כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ פְּרָזִי פְּרָזִי — **если он получил** от своих учителей знание [«традицию»], что понятие **«неукрепленный»** в Мегилат Эстер тождественно понятию **«неукрепленный»** в книге Дварим, а это значит, что лишь города, окруженные стеной со времен Йеошуа бин Нуна, празднуют Пурим пятнадцатого адара, מְדִינָה וּמְדִינָה לָמָּה **לִּי — для чего же** понадобилось Писанию учить

18. В оригинале — מדינה [*медина*]. Основное значение — страна, область, регион. Однако иногда [как, например, в нашем случае] так называют не только регион, но и его столицу — большой город, обычно окруженный стеной, возле которого находятся несколько небольших городков (см. комментарий Виленского Гаона, Эстер 1:1).

19. Небольшой город, не окруженный стеной.

20. Стих трактуется так: «...в одной столице [с ее обычаями] и другой столице [с ее обычаями] и в городе [с одними обычаями] и городе [с другими]...» (Раши ד״ה מדינה).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי׳ פ״א מהלכות מגילה הלכה ו:
ז ב ג ד ה מיי׳ שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרפח סעיף ג:

ומוקים לה לברייתא כר׳ יוסי בר יהודה ומי אמר ר״י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר׳ יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו׳: מנהני מילי אמר רבא[א] דאמר קרא א) על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו׳ מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל[ב] לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב ב) להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא ג) בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא[ג] בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא ד) והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה. מתני׳ דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע[ד] בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ״ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ״ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא א) על כן היהודים הפרזים[ה] וכתיב התם ה) לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ״ט לא אמר כר׳ יהושע בן קרחה מ״ט דהא אית ליה פרזי פרזי[ו] הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד׳ כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב ד) מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי[ז] יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ״ך צופים אמרום ותסברא והכתיב ו) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך שבלוחות בנס

רש״י

ואוקי לה להך ברייתא. לעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו׳. במקום שבית דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו׳. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה, ומתוך כך יושבתה נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט״ו. שהרי שני ימים כתובין שם, ומדקבע י״ד לפרזים שדייה ט״ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן, כדרך שנחו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים, דכתיב וישלח ספרים[ס] בכל מדינות המלך אחשורוש וגו׳ לקיים עליהם, ואע״ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא, כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי״ד. דהא קבעינהו קרא, אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי״ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע, כדרך שעשו בט״ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שעשו בט״ו מסתברא שאותו היום שייך למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי״ד ומוקפין בט״ו: זכירה. קריאת המגילה: מנלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר, הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו׳ עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע, דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר, ואע״ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר[ט] גזירה שוה מרביה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו[י] אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בט״ו, הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים, על כרחן לא נחו עד ט״ו, וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה עיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו׳ משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה, למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואע״פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט״ו: הכי גרסינן אלא לר׳ יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש[כ]: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים, ואין חילוק בין עיר ועיר: וכר׳ יהושע בן לוי. ובחלוק לא איירי כלל, אלא ה״ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט״ו, הסמוך אע״ג שאינו נראה נראה אע״פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן[מ]: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ״ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות: בנס

תוספות

ועוד האמר רב חסדא מ״ם וסמ״ך כו׳. השתא סלקא דעתך דמנצפ״ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליה דאמר רב חסדא כו׳ אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא״ר ירמיה מנצפ״ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ״ך איירי בפתוחות ואור״י דגמ׳ [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ״ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה״ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את״ל דבסתומות איירי הכא[ל] תקשה והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך וכו׳ וכן פיר״ת וז״ל שהגיה בספר הישר מנצפ״ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נביאים. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ממתאים נביאים (מלופים[ל]) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שנשרף אמון את התורה[ס] ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ״ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ״ס וסמ״ך שבלוחות וכו׳ ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה דיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנצפ״ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכלמסיק הש״ס[ל]:

מבטלין

מסורת הש״ס עם הוספות

א) [לקמן דף ד: ה.], ב) [ב״ק סה: ע״ז נג:], ג) לעיל ע״א לקמן ד:, ד) לקמן יז., ה) [לקמן ג:], ו) [פסחים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טז.] תו״כ סוף בחוקותי, ט) פסחים דף סו., י) [לקמן דף יד.], כ) סנהדרין קג: ע״ש, ל) [ועי׳ תוספות שבת קד. ד״ה גרסי׳].

הגהות הגר״א

[א] [ב] גמ׳ (מוקפת חומה). תא״מ[ם] (וכן מתקן רש״י): [ג] שם דעבדא. רשום קו עליו למחקו:

תורה אור השלם

א) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: [אסתר ט, יט]

ב) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כא]

ג) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצּוֹמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]

ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: [דברים ג, ה]

ו) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש״י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] [גי׳ רי״ף רב] (גליון): ב] נדצ״ל כלל וכלל: ג] בכת״י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ״ה ברש״י): ד] [תוספתא פ״א ושם אי׳ רבי יהודה ב״ק] (גליון): ה] בכת״י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ״ה ישר מאד (דק״ס): ו] בכת״י אנן הכי קאמרינן: ז] בכת״י וראשונים הגי׳ אלא קרא יתירא הוא לכדריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכו׳ (ועיין ר״ח): ח] יש להוסיף וישלח ספרים וגו׳ בכל מדינות [אסתר ט, כ-כא] (רש״ש): ט] בכת״י נוסף להך גז״ש: י] כך היא הגי׳ בכת״י (ועי׳ מהר״ץ חיות), ורש״י בגירסתו בא למחוק שפת יתר שנוסף בנוסח הכת״י (דק״ס ע״ש): כ] ס״א נמי (גליון): ל] [צ״ל צופים] (גליון): מ] בכת״י אלא כל מקום: נ] צ״ל ואימא: ס] ובכמה כת״י הגי׳ מוקפין דידהו (ועי׳ ר״ח):

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר׳ יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר׳ עקיבא אפי׳ בזמן הזה קורין אותה בי״א ובי״ב ובי״ג. והא תקנת אנשי כנה״ג הן. אלא ודאי ר׳ יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי״א ובי״ב. תיובתא דר׳ יוחנן. איכא דאמרי א״ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר׳ עקיבא הן. אבל חכ״א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי״ד תניא נמי הכי. רב אשי קשיא ליה ומי א״ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז״ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה ג) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א״ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב׳ ובה׳ מיהא קרינן בי״א ובי״ב ואפי׳ בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר׳ יוסי ב״ר יהודה ד) דוקא הוא דלא תקשי לך דר׳ יהודה אדר׳ יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט״ו. ואקימנא בגמ׳ פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדיהן מימות יהושע בן נון כמו הנך קורין בט״ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי״ד וט״ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י״ד וט״ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי״ד והני בט״ו לית מאן דעביד ב׳ ימים לכל[מ] מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי״ד אי בעו בט״ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט״ו ולא המוקפין בי״ד. ואומר[נ] בי״ג כלומר מוקפין אי בעו בט״ו אי בעו בי״ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע״ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט״ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט״ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני׳ דלא כר׳ יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט״ו כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע״ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט״ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע״ג דתרווייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט״ו והמוקפות אחרי כן קרו בי״ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט״ו בשאר עיירות בי״ד. אלא לר׳ יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו״ע קרא יתירא הוא שנא׳ מדינה ה) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכריב״ל דאמר ריב״ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א״ר ירמיה ואיתימא ר׳ חייא בר אבא מנצפ״ך צופים

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) עיין בערוך ערך סכל א׳. ב) הרמב״ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז״ל. ג) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל בדתיהן אין קורין כו׳. וכ״ה ברי״ף ז״ל. ד) נראה דחסר וכ״ל ומדקשיא ליה דר״י אדר״י אמר מאן דתני לה כר״י בר״י דוקא וכו׳. ה) נראה דצ״ל אלא נאמר מדינה ומדינה ולשמעינן דכל הסמוך וכו׳:

этому вновь словами **«в столице и столице»? אֶלָּא קְרָא** — **Несомненно**, этот **стих לִדְרָשָׁה הוּא דְּאָתָא** — **предназначен для** иного **толкования** [а не для того, чтобы ввести разделение больших и мелких городов на разные типы]. **וְכִדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הוּא דְּאָתָא** — **А именно, он предназначен для** толкования **раби Йеошуа бен Леви** (далее 3б). **דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי** — **Так сказал раби Йеошуа бен Леви: כְּרַךְ** — **большой город,** окруженный стеной, **וְכָל הַסָּמוּךְ לוֹ** — **и любой близкий к нему** населенный пункт [даже если его не видно из города], **וְכָל הַנִּרְאֶה עִמּוֹ** — **и любой** населенный пункт, **видный из этого** города [даже если он расположен не близко к городу], **נִידּוֹן כִּכְרַךְ** — **имеют тот же статус, что и большой город:** их жители должны праздновать Пурим пятнадцатого адара[21]. Таким образом, слова «в столице и столице и в городе и города» толкуются так: каждый населенный пункт [«город и город»], примыкающий к укрепленному городу [«столице»] или видный из него, имеет тот же статус, что и сам укрепленный город.

Гемара выясняет: «близок» к городу — это **עַד כַּמָּה** — **до какого** расстояния?

Отвечает гемара: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה** — **сказал раби Ирмея, וְאִיתֵּימָא** — **а некоторые говорят** — **רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא** — **раби Хия бар Аба: כְּמֵחַמְּתָן לִטְבֶרְיָא** — **как от Хамтана до Тверии,** а именно — **מִיל** — ***миль***[22].

Гемара удивляется такой форме ответа: **וְלֵימָא** — раби Ирмее [или раби Хие] достаточно **было сказать** просто **מִיל** — ***«миль»***, для чего же он добавляет, что таково расстояние от Хамтана до Тверии?

Отвечает гемара: **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** — **он хотел** также **сообщить нам, דְּשִׁיעוּרָא דְּמִיל כַּמָּה הָוֵי** — **сколько это, расстояние в *миль*. כְּמֵחַמְּתָן לִטְבֶרְיָא** — Это **как от Хамтана до Тверии.**

♦

Гемара приводит дополнительные высказывания, авторство которых одни приписывают раби Ирмее, а другие — раби Хие бар Абе. **וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה** — **И** еще **сказал раби Ирмея, וְאִיתֵּימָא רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא** — **а некоторые говорят** — **раби Хия бар Аба:** правило, согласно которому буквы **מנצפ"ך** — **«мнцпх»** [*мем, нун, цади, пе* и *каф*] в конце слова пишутся иначе, чем в начале или середине[23], **צוֹפִים אֲמָרוּם** — **установили пророки.**

Возражает гемара: **וְתִסְבְּרָא** — **допустимо** ли **считать,** что форму написания этих букв[24] ввели пророки? **וְהַכְּתִיב** — **Ведь написано** (Ваикра 27:34): **אֵלֶּה הַמִּצְוֹת** — **«Вот заповеди,** которые Господь заповедал Моше для сынов Израиля на горе Синай». Словом «вот» Писание подчеркивает, что здесь [в Торе] перечислены все заповеди целиком. Отсюда заключили мудрецы, **שֶׁאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה** — **что с этих пор** [с момента дарования Торы] **пророк не имеет**

---

21. Жители близлежащих населенных пунктов часто пользуются услугами соседнего большого города: например, когда им угрожает опасность, они укрываются в нем. Кроме того, они участвуют в различных аспектах жизни этого города. Поэтому они как бы считаются его жителями (Ритва ד"ה אלא).

22. *Миль* — две тысячи локтей. Старинная мера длины, равная примерно километру.

23. Пять упомянутых букв ивритского алфавита имеют две формы написания. В основной, «открытой», форме — מ, נ, צ, פ, כ — эти буквы пишутся в начале и в середине слова. Дополнительная, «замкнутая», форма — ם, ן, ץ, ף, ך — используется в конце слова.

Обозначение форм написания как «открытые» и «замкнутые» используется Талмудом (см. 3а) именно в данном отрывке. Строго говоря, такое наименование уместно только по отношению к букве *мем*: только она имеет замкнутую форму [при использовании в конце слова]. Остальные же буквы обычно разделяют на «загнутые» и «прямые» (см. Шабат 103б и Раши от ד"ה כפופין и далее). Однако здесь, для краткости, Талмуд использует термины «открытые» и «замкнутые» по отношению ко всем буквам, имеющим двойное написание.

24. На данном этапе гемара предполагает, что, по мнению раби Ирмеи, до постановления пророков «замкнутой» формы букв не существовало. И только они ввели эту форму (Тосафот, Ритва).

ומוקים לה לברייתא כר' יוסי בר יהודה ומי אמר ר"י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי א"ר יהודה *אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר' יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו': מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו' מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר כדכתיב להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה. מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ"ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ"ט לא אמר כר' יהושע בן קרחה מ"ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד' כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא כמחמתן לטבריא מיל ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והכתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס

רש"י

ואוקי לה להך ברייתא. דלעיל כרבי יוסי בר יהודה: אימתי. מקדימים: מקום שנכנסים כו'. במקום שבית דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הריב: אבל מקום שאין נכנסין. דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה: משום דקשיא ליה כו'. בתמיה: הפרזים. עיר שאין לה חומה, ומתוך כך יושבת נפוץ ופרוז ומרוחקין משכונה לשכונה: מוקפין בט"ו. שהרי שני ימים כתובין שם, ומדקבע י"ד לפרזים שדייה ט"ו למוקפין: כלל כלל לא. וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן, כדרך שנחו בו בשעת הנס: מהודו ועד כוש כתיב. שקיבלו עליהם פורים, דכתיב וישלח ספרים בכל מדינות המלך אחשורוש וגו' לקיים עליהם, ואע"ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא, כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: כדכתיב להיות עושים. מסקנא דקושיא היא ולא תירוצא הוא: ואימא פרזים בי"ד. דהא קבעינהו קרא, אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: ואימא מוקפין בי"ג. וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע, כדרך שעשו בט"ו בשנה ראשונה: ומשני כשושן. כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שעשו בט"ו מסתברא שאותו היום שייך למוקפין: אשכחן עשייה. דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים בי"ד ומוקפין בט"ו: זכירה. קריאת המגילה: מנלן. שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר, הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו' עשייה הוא דכתיבא: איתקש זכירה לעשייה. הלכך זמן אחד להם: וכתיב התם. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: מה להלן מימות יהושע. ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע, דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: אף כאן מימות יהושע. אף פרזים האמור כאן במעשה המן כפרזי דיהושע קאמר, ואע"ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: פרזי פרזי. לא גמיר גזירה שוה מרביה, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן. אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בט"ו, הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע: הואיל ונעשה בה נס. שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים, על כרחן לא נחו עד ט"ו, וכן קבעוה לדורות: מדינה ומדינה עיר ועיר. גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה, למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות, ואע"פ שאף היא בכלל פרזים הוקבעה בט"ו: הכי גרסינן אלא לר' יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש: עיר ועיר למאי. הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים, ואין חילוק בין עיר ועיר: וכדר' יהושע בן לוי. ובחלוק לא איירי כלל, אלא ה"ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא כמותה: נידון ככרך. וקורין בט"ו, הסמוך אע"ג שאינו נראה ונראה אע"פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן: עד כמה. חשיב לה סמוך: מנצפ"ך. כפל אותיות: צופים אמרום. נביאי הדורות:

תוספות

ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך כו'. הש"ס סלקא דעתך דמנצפ"ך מיירי בסתומות ותימה דבמסכת שבת פרק הבונה (דף קד. ושם) משמע איפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילויי עליה דאמר רב חסדא כו' אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא"ר ירמיה מנצפ"ך [צופים אמרום] אלמא מנצפ"ך איירי בפתוחות ואור"י דגמ' [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם איירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מנצפ"ך בפתוחות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה"ק ותסברא והכתיב אלה המצות והך קושיא איתותב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד את"ל דבסתומות איירי אכתי תקשה והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך וכו' וכן פיר"ת וז"ל שהגיה בספר הישר מנצפ"ך צופים אמרום כמו קול צופיך (ישעיה נב) נשאו. צופים מהר אפרים (שמואל א א) ממתים נשאים (מצופים) שעמדו להם לישראל והיו צופים הללו לאחר שנשרף אמון את התורה ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון צופיך ותסברא והכתיב אלה המצות ועוד והאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורחיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המצות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ושבת מוכח תרוייהו ודבי ירמיה קאמר מנצפ"ך צופים אמרום אפתוחות ואסתומות וכלמסיק הש"ס:

מבטלין

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ו:
ז ב ג ד ה ו מיי' שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ג:

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר' יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר' עקיבא אפי' בזמן הזה קורין אותה בי"א ובי"ב ובי"ג. והא תקנת אנשי כנה"ג הן. אלא ודאי ר' יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי"א ובי"ב. תיובתא דר' יוחנן. איכא דאמרי א"ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכ"א בזמן הזה הואיל ומסתכלין א) בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה בי"ד תניא נמי הכי. רב אשי קשיא ליה ומי א"ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי ב) שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה ג) אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב' ובה' אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב' ובה' מיהא קרינן בי"א ובי"ב ואפי' בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר' יוסי ב"ר יהודה ד) דוקא הוא דלא תקשי לך דר' יהודה אדר' יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. ואקימנא בגמ' פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדיהן מימות יהושע בן נון כמו הנך קורין בט"ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי"ד וט"ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום י"ד וט"ו כדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי"ד והני בט"ו לית מאן דעביד ב' ימים לכל מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמניהן דייקינן דכל חד בזמנו. וזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט"ו ולא המוקפין בי"ד. ואומר בי"ג כלומר מוקפין אי בעו בט"ו אי בעו בי"ג. ופרקינן כשושן מה שושן אע"ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט"ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט"ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתני' דלא כר' יהושע בן קרחה דתני מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע"ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט"ו. ואקשינן בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה עיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע"ג דתרווייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט"ו והמוקפות אחרי כן קרו בי"ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט"ו בשאר עיירות בי"ד. אלא לר' יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרינן מדינה ומדינה למה לו. אלא לכו"ע קרא יתירא הוא שנא' מדינה ה) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכריב"ל דאמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהיה מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך. ואוקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: א"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן דף ד: ה.], ב) [ב"ק סה: ע"ז נג:], ג) לעיל ע"א לקמן ד., ד) לקמן יז., ה) [לקמן ג:], ו) [פסחים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טז.] תו"כ סוף בחוקותי, ט) פסחים דף סו., י) [לקמן דף יד.], כ) סנהדרין קג: ע"ש, ל) [ועי' תוספות שבת קד. ד"ה גרועי].

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' (מוקפת חומה). תא"מ (וכן מחקו רש"י): [ג] שם דעבדא. רשום קו עליו למחקו:

תורה אור השלם

א) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: [אסתר ט, יט]
ב) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כא]
ג) לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]
ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]
ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: [דברים ג, ה]
ו) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] [גי' רי"ף רב] (גליון): ב] נדצ"ל כלל וכלל: ג] בכת"י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ"ה ברש"י): ד] [תוספתא פ"א ושם אי' רבי יהודה ב"ק] (גליון): ה] בכת"י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ"ה ישר מאד (דק"ס): ו] בכת"י אנן הכי קאמרינן: ז] בכת"י וראשונים הגי' אלא קרא יתירא הוא לכדריב"ל דאמר ריב"ל כרך וכו' (ועיין ר"ח): ח] יש להוסיף וישלח ספרים וגו' בכל מדינות [אסתר ט, כ-כא] (רש"ש): ט] בכת"י נוסף להך גז"ש: י] כך היא הגי' בכת"י (ועי' מהר"ץ חיות), ורש"י בגירסתו בא למחוק שפת יתר שנוסף בנוסח הכת"י (דק"ס עי"ש): כ] ס"א נמי (גליון): ל] [צ"ל צופים] (גליון): מ] בכת"י אלא כל מקום: נ] צ"ל ואימא: ס] ובכמה כת"י הגי' מוקפין דידהו (ועי' ר"ח):

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) עיין בערוך ערך סכל א'. ב) הרמב"ן במלחמות כתב בזה הלשון וזו היא גירסתו של רבינו האי גאון ז"ל. ג) חסר אבל בזמן שהיו מסתכנין ישראל בדתיהן אין קורין כו'. וכ"ה ברי"ף ז"ל. ד) נראה דחסר וכ"ל ומדקשיא ליה דר"י אדר"י אמר מאן דתני לה כר"י בר"י דוקא וכו'. ה) נראה דצ"ל אלא נאמר מדינה ומדינה ולהשמיענו דכל הסמוך וכו':

права ничего в них **менять**[25]**.** Так как же пророки могли изменить правила написания букв Торы?[26] **מֵ"ם וְסָמֶ"ךְ — буквы *мем*** [с замкнутым очертанием] **и *самех*, שֶׁבַּלּוּחוֹת — которые** были высечены **на Скрижалях** завета, **сказал рав Хисда:**

Свитке Торы до того, как пророки ввели их, такой свиток считался бы непригодным. Получается, что введением новых форм букв пророки объявили непригодное пригодным (Пней Йешуа ниже, 3а (ד"ה אין).

25. То есть вносить изменения в законодательство Торы.

26. Ведь введение новых правил написания букв входит в противоречие с законодательством Торы. Будь эти буквы использованы в каком-либо

ב: מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך כו'. המתא סלקא דעתך דמעלפך מיירי בקמוצות ותימה דמסכת שבת פרק הנזעה (דף קד. ושם) מתמנא איפכא דמקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עולמי עליה אלמא כו' אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא"ר ירמיה מעלפ"ך [סופים אמרוסן] אלמא מעלפ"ך מיירי בפתוחות ואור"י דגמ' [דשבת] מסיק ליה וקתני דידע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם מיירי ליה מעיקרא בפתוחות הולך להעמיד מעלפ"ך בפתוחות ולא מקשה דרב חסדא והכא ה"ק ותסברא והכתיב אלה המלות והך קושיא איתוהב בין בפתוחות בין בסתומות ועוד אמ"ל דבקמוצות מיירי אבל אמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך וכו' וכן פיר"מ וז"ל שהגיה בספר היראה מעלפ"ך לופיס אמרוס כמו קול לופיך (ישעיה נב) עגילים. לופיס מהר אפריס (שמות לא ה) [1] ממתמיס עגילים (מלופיס[2]) שעמדו לחם לישראל והיו לופיס הללו לאחר שנתן אמון את התורה[3] ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מעלפ"ך בלשון לופיך ותסברא והכתיב אלה המלות ועוד והאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אומריה זיל הכא קא מדמי ליה מלה המלות גמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ומתא מוכח תרוייהו וכי ירמיה קאמר מעלפ"ך לופיס אמרוס אפתוחות ואסתומות וכדמסיק הש"ס[4]:

מבטולין

עשר אתא [5] את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אי בעו בחמיסר אמר קרא [6] בזמניהם [7] זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא[8] בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא [9] והימים האלה נזכרים ונעשים [10] איתקש זכירה לעשייה. מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי יהושע[11] בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ"ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא [12] על כן היהודים הפרזים[13] ולבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [14] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [15] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ"ט לא אמר כר' יהושע בן קרחה מ"ט דהא אית ליה פרזי פרזי[16] הכי קאמר אלא שושן [17] דעבד' כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי [18] שאני שושן הואיל ונעשה בה נס. בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב [19] מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי[20] יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי [21] כתוב וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון כסדר עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא [22] כמחמתן לטבריא מיל [23] ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא. [24] ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והכתיב [25] אלה המצות [26] שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס

תומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש[27]: עיר ועיר למאי. הכי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוים, ולאין חילוק בין עיר ועיר: **וכר' יהושע בן לוי.** ומתלוק לא מיירי כלל, אלא ה"ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שאחסן נידון בכדר. וקורין בעי"ו, הסמוך אע"ג שאינו גדלה גדלה אע"פ שאינו סמוך, הכי מפרש לקמן[28]: עד כמה. תשיב לה סמוך: **מנצפ"ך.** כפל לאותיות: **צופים אמרום.** נביאי הדורות: נגס

עין משפט

נר מצוה

ו **א** מיי' פ"ש מהלכות מגילה הלכה ו:

ז **ב** ג **ד** ה מיי' שם הלכה ד ה ו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ב:

רבינו חננאל

קורין אותה אלא בזמנה. ר' יהודה אליבא דמאן אי נימא אליבא דר' עקיבא אפי' בזמן הזה קורין אותה בי"א ובי"ב ובי"ג. והא תקנת אנשי כנה"ג הן. אלא דאי ר' יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתם מיהא קורין בי"א ובי"ב. תיובתא דר' יוחנן. **איכא דאמרי** א"ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכ"א בזמן הזה הואיל ומסתכלין [1] בה. בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה ב"י"ד תניא נמי הכי. **רב אשי קשיא ליה** ומי א"ר יהודה הכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. והאי [2] שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין ומסתכלין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד התותיהן ואין עליהן סכנה [3] אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שינינו. **א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסים בב' ובה'** אבל מקום שאין נכנסים אין קורין אותה אלא בזמנה. מקום שנכנסים בב' ובה' מיהא קורין בי"א ובי"ב בזמן הזה. ושמיע ליה לרב אשי דאיכא מאן דתני לה לברייתא כר' יוסי ב"ר יהודה ז) דוקא הוא דלא תקשי לך דר' יהודה אדר' יהודה: כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. ואקימנא בגמ' פרזים. כתיב הכא על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר. וכתיב התם לבד מערי הפרזי. מה להלן דכתיב הפרזי וקרי להני פרזי ומוקפות חומות דבהדיהן מימות יהושע בן נון כמו הגך קורין בט"ו. **ואימא מוקפין חומה** קורין בי"ד וט"ו. ופריקנן אי הוה כתיב את יום י"ד וט"ו בדקא אמרת. השתא כתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר. שמעינן הני בי"ד והני בט"ו לכל[3] מקום ומקום יומו יום אחד. תוב ליכא למימר דמוקפין אי בעו בי"ד אי בעו בט"ו דהא פרשינן לעיל מדכתיב זמנמן דייקינן דכל חד בזמנו. חזמנו של זה לא זמנו של זה. כלומר אין הפרזים קורין בט"ו ולא המוקפין בי"ד. ואומר[3] ב"י"ג כלומר מוקפין אי בעו בט"ו אי בעו בי"ג. ופריקנן כשושן מה שושן אע"ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט"ו אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט"ו. ואיתקש זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. **מתני' דלא כר' יהושע בן קרחה** דתנו מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו

כשושן ותנא דידן אמר שאני שושן דאע"ג דלאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט"ו. **ואקשינן בשלמא לתנא דידן** כתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר. מדינה ומדינה לחלק דאע"ג דתרוייהו מוקפות חומה אינון המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קרו בט"ו והמוקפות אחרי כן קרו ב"י"ד. עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות. בשושן בט"ו בשאר עיירות ב"י"ד. אלא לר' יהושע בן קרחה עיר ועיר למה לי. דאמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים דקאמרינן מדינה ומדינה למה לי. **אלא לבר"ר קרא יתירא הוא** שנא' מדינה מ) וכל הסמוך למדינה כמדינה היא וכן עיר ועיר וכרבי"ל דאמר ריב"ל כדר לכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון כסדר. וכמה יהיה מחרין לכדר הסמוך לו שיחשב כמו כדר. ואקימנא מיל כמחמתן לטבריא וזה שיעור המיל: **א"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא** מנצפ"ך צופים

מסורת הש"ס

עם הוספות

מ) [לקמן דף ד: ה.]. **נ)** [ס"ק סה: ע"ז נב:]. **ג)** לעיל ע"א לקמן ד:, **ד)** לקמן יז., **ה)** [לקמן נ:]. **ו)** [ספרים מו.]. **ז)** [שבת קד.]. **ח)** [יומא פ. תמורה נח.] תו"כ סוף בחוקותי, **ט)** פסחים דף סו., **י)** [לקמן דף יד.]. **כ)** סנהדרין קג: ע"ש, **ל)** [וע"י תוספות שבת קד. ד"ה גמיגין].

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' (בתוספת חומה). תא"מ**מ** (וכן מתקו רש"י): **[ג]** שם דעבדא. רשום קו עליו למתקו:

תורה אור השלם

א) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: [אסתר ט, יט]

ב) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כא]

ג) לְקַיֵּם אֵת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: [אסתר ט, לא]

ד) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: [אסתר ט, כח]

ה) כָּל אֲלֶה עָרִים בְּצָרוֹת חוֹמָה גְּבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מִעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: [דברים ג, ה]

ו) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: [ויקרא כז, לד]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

מ) [גרי' ריי"ף רב] (גליון): **נ)** נדצ"ל כלל **וכלל**: **ג)** בכת"י נוסף ואימא מוקפין בתליסר (וכ"ה ברש"י): **ד)** [ותוספתא פ"א ושם אר' רבי יהודה ב"ק] (גליון): **ה)** בכת"י הגירסא כתיב הכא היושבים בערי הפרזות, וכ"ה ישר מאד (דק"ס): **ו)** בכת"י אגן הכי קאמרינן: **ז)** בכת"י וראשונים הגי' אלא קרא יתירא הוא לבדרב"ל דאמר ריב"ל כדר לכ' (ועיין ר"ח): **ח)** יש להוסיף וישלח ספרים וגו' בכל מדינה [אסתר ט, כ-כא] (רש"ש-ש): **ט)** בכת"י נוסף לדך גו"ש: **י)** כך היא הגי' בכת"י (וגי' מהר"ץ חיות), ורש"י ברכרסתו בא למחוק שפת יתר **כל** מקום: בכת"י **אלא כל** מקום:

---

25. То есть вносить изменения в законодательство Торы.

26. Ведь введение новых правил написания букв входит в противоречие с законодательством Торы. Будь эти буквы использованы в каком-либо

שנוסף בנוסח הכת"י (דק"ס עי"ש): **כ)** ס"א נמי (גליון): **ל)** [צ"ל צופים] (גליון): **מ)** בכת"י נוסף **ואימא**: **נ)** וכבמה כת"י הגי' מוקפין דידהו (ועי' ר"ח):

חשק שלמה על רבינו חננאל א) עיין בפירוש ערוך סכל מ'. ב) המתכ"ן בגמלמות כתב מה הלשון חו מ"ה ברוקמו ב"ל רבינו אפי' נאמן ז"ל. ג) חסר אלא מתן סדרי מתמכון יפה"ל מתמכון לון קורין ט'. וכ"ה בס"ד ע"ל. ד) נראה דתסבר ע"ל ומתקשה ליה דר"ל אמר מאן דתני לה כר"י ובר"ל אמר מ"ל דקא מ"ל. ה) נראה דלא נאמר מדינה ומדינה ותמכון מדינה כמדינה היא וכן ותמכון מדינה ומדינה כמדינה היא.

מגילה נקראת — **Трактат Мегила**